

Kushtet e fesë

në pak fjalë

AUTORI

Prof. Dr. Abdullah ibn Muhamed ibn Ahmed Tajar

E PËRKTHEU NGA GJ. ARABE NË GJ. SHQIPE
KOMISIONI I PËRKTHIMIT
NË QENDRËN KULTURORE
HOXHA ABDUL KADIR ARNAUTI
PRISHTINË - KOSOVË

Shtypi dhe botimi

Ministria për Çështje Islame, Vakëfe, Predikim dhe Udhëzim Islam

Mbretëria e Arabisë Saudite

Kushtet e
fesë në pak fjalë

Kushtet e fesë në pak fjalë

Titulli i origjinalit:

خلاصة الكلام في أركان الإسلام

(Hulasatu'l-kelam fi erkani'l-islam)

Titulli në shqip:

Kushtet e fesë në pak fjalë

Autor: Prof. Dr. Abdullah ibn Muhamed ibn Ahmed et-Tajar

Përkthyen: Lulzim Susuri dhe Hevzi Kadriu

Krahasoi me origjinalin: mr. Sadat Rrustemi

Redaktor gjuhësor: Besmir Yvejsi

Libri është mbikëqyrur nga: prof. Mahmud Abdulkadir Arnauti

(drejtor i qendrës kulturore "Hoxha AbdulKadir Arnauti")

Prishtinë-Kosovë, 2013

Prof. Dr. Abdullah ibn Muhamed ibn Ahmed Tajar

Kushtet e fesë në pak fjalë

Prishtinë-Kosovë, 2013

*Bismilahi rrahmani
rrahim*

Parathënie

Lavdi i takon Allahut, të Cilin e falënderojmë, falje dhe ndihmë i kërkojmë. I lutemi të na ruaj nga e keqja e vetes tonë dhe të këqijat e mëkateve që i bëjmë. Kë e udhëzon Allahu s`ka kush e humbë e kë e humbë Ai askush nuk mund ta udhëzojë. Dëshmoj se Allahu është Zoti i Vetëm që meriton adhurimin, i Vetëm pa ortak dhe dëshmoj se Muhamedi është rob dhe i dërguar i Tij.

“O besimtarë! Kijeni frikë Allahun ashtu si i takon Atij dhe vdisni vetëm duke qenë myslimanë!”
(S. Ali Imran: 102)

“O njerëz! Frikësojuni Zotit tuaj, i Cili ju krijoi prej një njeriu, ndërsa prej atij krijoi bashkëshorten e tij, kurse prej këtyre të dyve krijoi shumë meshkuj e femra. Dhe frikësojuni Allahut, me emrin e të Cilit ju kërkoni të drejtat e ndërsjella dhe ruani lidhjet farefisnore. Se vërtet, Allahu është përherë Mbikëqyrës mbi ju.” (S. Nisa: 1)

“O besimtarë, frikësojuni Allahut dhe thoni vetëm të vërtetën. Ai do t`jua bekojë veprat tuaja dhe do t`jua falë gjynahet. Kush i bindet Allahut dhe të

Dërguarit të Tij, do të arrijë një fitore madhështore.”

(S. Ahzab: 70-71)

Allahu e legjitimoi adhurimin e tij dhe këtë veprim e bëri qëllimin bazë për të cilin edhe i krijoi krijesat. Ai thotë: **“Xhindët dhe njerëzit i kam krijuar vetëm që të Më adhurojnë.”** (S. Dharijat: 56)

Ftesë dhe mesazh i secilit peygamber për popullin e tij ishte thirrja: **“Adhuroni Allahun dhe shmangni idhujt!”** (S. Nahl: 36) dhe: **“Adhuroni Allahun, ju s’keni zot tjetër përveç Tij.”** (S. A’raf: 65)

Shejhul Islam ibn Tejmijje rreth kësaj teme thotë: “Feja e vërtetë është arritja e përkushtimit në adhurim ndaj Zotit me të gjitha format e saj. Përsosmëria e dashurisë ndaj Tij me të gjitha gradat e saj. Robi sa më shumë që e përsosë nënshtrimin (adhurimin) ndaj Zotit aq do t’i shtohet dashuria për Të e pastaj kjo sjellë edhe rezultatin e vet i cili është shtimi i dashurisë së Zotit për këtë rob të Tij... Çdo lloj dashurie e cila nuk bëhet për hir të Zotit është e dështuar, gjithashtu çdo vepër që nuk synohet përmes saj Fytyra e Tij ajo është e refuzuar”.¹

¹ “El-Ubudijeh”, fq. 41.

Bazuar në këtë fakt shohim shumë raste kur njerëzit mësimet e bazave të fesë i kuptojnë me plot mangësi pasojat e së cilës vërehen edhe në vet adhurimet më të rëndësishme si në namaz, zekat, agjërime e haxh.

Ummeti² obligohen që mësimet e fesë t'i marrë nga burimi i saj i pastër, pastaj shfletimi i historisë së muslimanëve të parë të cilët meritojnë të jenë shembëlltura më e mirë për t'u pasuar. Ummeti³ ynë nuk ka asnjë mundësi për të arritur krenarinë apo shpëtimin e vet ndryshe pos nëse kthehet në adhurimin

² Ummah (Ummet). 'Bashkim'; 'Familja e Islamit', komuniteti i besimtarëve. Ummah kryesisht do të thotë një grup qeniesh të gjalla që kanë karakteristika ose rrethana të përbashkëta. Në këtë mënyrë, 'ummah' është shpesh sinonim me fjalët: 'bashkësi', 'popull', 'komb', 'gjini', 'gjeneratë' etj. (Ruqaiyyah Waris Maqsood, "Fjalor bazë i Islamit", përkthyer nga anglishtja: Ermal Bega dhe mr. Xhabir Hamiti, boton: "A.C.F.O.S.", Tiranë 2008, fq. 275. Shënim i redaktorit gjuhësor.)

³ Ummet (arab.) - Popull, bashkësi; në traditën muslimane kjo shprehje kupton të gjithë muslimanët e botës. E kundërta e ummetit është *asabijja*, lëvizje e arabëve e cila pretendon se arabët dhe gjuha arabe janë më të mirët, dhe *shu'ubijja*, lëvizje e persianëve, e cila pretendon se kultura dhe gjuha perse është më e mira. (Nexhat Ibrahim, "Leksikoni islam", boton "Kryesia e Bashkësisë Islame të Republikës së Kosovës", Prishtinë 2008, fq. 108. Shënim i redaktorit gjuhësor.)

e saktë të Zotit mu ashtu si e ka zbritur Ai. Në të kundërtën secili adhurim që veprohet larg rrugës së skicuar nga Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, është i pasaktë dhe si i tillë refuzohet. Kjo zatën është edhe thirrja e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, i cili thotë: “Kush vepron një punë e cila nuk është pjesë e fesë tonë ajo është e refuzuar”.⁴

Megjithatë shumë njerëz e lanë anash këtë thirrje dhe ndryshuan botëkuptimin e tyre karshi adhurimit, prandaj u bë e nevojshme përmirësimi i këtyre botëkuptimeve të gabuara duke i qartësuar bazat e Islamit në formë të thjeshtë, të qartë e të lehtë për t’u kuptuar. Në veçanti kjo gjë kërkohet për shtresën e gjërë të popullit dhe për komunitetet (pakicë në vendet jo islame) të cilët vërtetë kanë nevojë për këto informata të sakta, të lehta dhe të qarta dhe të bazuara në argumentet e veta.

Idenë për përgatitjen e materialit që keni para duarsh e kishte Universiteti Islamik Muhamed ibn Saud i cili morri përsipër nxerrjen në dritë të një serie librash

⁴ Shënon Muslimi, nr. 4493.

të kësaj natyre. Katedra për kërkime shkencore më ngarkoi që të përgatis një libër në të cilin përfshihen kushtet e Islamit duke i shpjeguar ato thjeshtë dhe me një metodë të lehtë që ta kuptojë si duhet lexuesi i nevojshëm për këto mësim, sidomos ata që s'kanë dituri të kushteve të Islamit. Që t'i përgjigjesha kërkesës së lartpërmendur e përgatita këtë libërth nga i cili shpresoj të përfitojnë njerëzit.

Në fund lus Allahun e Lartësuar të më bëjë dobi me atë që më ka mësuar, të më mësojë gjërat që nuk i di dhe t'i shpërblejë të gjithë ata që më kanë ndihmuar, këshilluar dhe nxitur në këtë punë. Vërtetë Zoti ka mundësi për diç të tillë dhe i përgjigjet lutjeve. Paqja dhe lëvdatat e Zotit qofshin mbi Muhamedin a.s..

Ebu Muhamed:

Abdullah ibn Muhamed ibn Ahmed et-Tajar

Zulfi - Arabi Saudite

BAZAT E BESIMIT ISLAM

Imani

Ky kapitull përfshinë temat në vijim:

1. Kushtet e besimit.
2. Shtyllat e besimit.
3. Besimi në Zot.
4. Çështjet që kanë të bëjnë me besimin në Zot.
5. Besimi në ekzistimin e Zotit të Lartësuar.
6. Njëshmëria e Allahut në adhurim.
7. Besimi në emrat dhe atributet e Allahut të Lartësuar.
8. Frytet e besimit në Zotin e Plotfuqishëm.
9. Besimi në enguj.
10. Kush janë engjujt?
11. Si të besosh në enguj?
12. Frytet e besimit në engjëj.
13. Besimi në librat e Allahut.
14. Kuptimi i besimit në librat e Allahut.
15. Çfarë përfshin besimi në libra.
16. Frytet e besimit në libra.
17. Besimi në të dërguarit.
18. Kush janë të dërguarit?

19. Çfarë përfshin besimi në të dërguarit?
20. Frytet e besimit në të dërguarit.
21. Besimi në Ditën e Fundit (Kijametin).
22. Çfarë nënkuptohet me Ditën e Fundit?
23. Çfarë nënkuptojmë me besimin në Ditën e Fundit?
24. Frytet e besimit në Ditën e Fundit.
25. Besimi në kada dhe kader, (në të caktuarit nga Allahu të së mirës dhe së keqes.)
26. Kuptimi i besimit në kada dhe kader.
27. Çfarë nënkupton besimi në kada dhe kader?
28. Frytet e besimit në kada dhe kader.
29. Pse i kushtohet kaq rëndësi akides (besimit).
30. Qëllimet e akides-besimit islam.
31. (*El-velau ve el-bera*) - Miqësia dhe armiqësia për hir të Allahut.
32. Rëndësia e miqësisë dhe armiqësisë sipas besimit Islam.
33. Shembuj të miqësisë së ndaluar ndaj jobesimtarëve.

IMANI

Kuptimi gjuhësor i fjalës iman është: **“besim, bindje, pranim”**.

Imani në kuptimin terminologjik është: “fjalë me gjuhë, besim me zemër dhe vepër me gjymtyrë”. Allahu i Lartësuar thotë: **“Arabët e shkretëtirës thanë: “Ne besuam”. Thuaj: “Ju nuk besoni, por vetëm se thoni ‘Ne jemi nënshtruar (në Islam)’, pasi besimi nuk ka hyrë akoma në zemrat tuaja.”**⁵

Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: **“Imani është të besosh Zotin, engjujt e Tij, librat e Tij, të Dërguarit e Tij, Ditën e Fundit dhe të besosh në të caktuarit prej Tij të së mirës dhe së keqes.”**⁶ Hasan el Basriu, Allahu e mëshiroftë, ka thënë: *“Nuk është imani me dëshira dhe zbukurime, mirëpo iman është ajo që bindet zemra dhe e vërtetojnë gjymtyrët.”* Fjala “Islam” kur vjen e përmendur bashkërisht me fjalën “Iman”,

⁵ S. Huxhurat: 14.

⁶ Transmeton Muslimi në sahihun e tij, libri "El-Iman" (Besimi), kapitulli “Njohuritë mbi Imanin, Islamin, kaderit dhe shenjat e Kijametit”, nr. 8.

Kushtet e fesë në pak fjalë

atëherë Islami është identitet për veprat e karakterit të jashtëm, siç janë shqiptimi me gjuhë dhe veprimi me gjymtyrë, kurse imani është identitet për veprat e karakterit të brendshëm nga aspekti i besimit dhe veprimeve të zemrës.

Nëse këto dy shprehje; “Iman” dhe “Islam” vijnë të ndara, atëherë Islami përfshinë fenë në tërësi. Edhe “Imani” kur përmendet i pashoqëruar ka për qëllim fenë në tërësi, ndërsa nëse vijnë të shoqëruara çdonjëra ka kuptim të veçantë. Kur bashkohen në përmendje secila merr kuptim të veçantë kurse kur ceket vetëm njëra cilado qoftë ajo, e përfshin edhe kuptimin e tjetrit. Allahu e di më së miri!

Kushtet e Imanit

Kushtet e Imanit të cilat i ka obligim t'i besojë çdo besimtar janë gjithsej gjashtë. Allahu i Lartësuar ato i ka përmendur në Kuran gjithashtu i gjejmë edhe në shumë hadithe të Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*

Allahu i Lartësuar në Kur'an thotë: **"Nuk është el-bir (përkushtim, drejtësi dhe çdo lloj veprimi tjetër në bindje ndaj Allahut) nëse ju e ktheni fytyrën tuaj drejt lindjes dhe (apo) perëndimit (në falje), por el-bir është (cilësi e atij) i cili beson në Allahun, në Ditën e Fundit, në engjujt, në librin, në pejgamberët."**⁷

Ky ajet kur'anor ka përmendur pesë kushtet e Imanit, të cilat janë:

1. Besimi në Allahun Një.
2. Besimi në ringjalljen pas vdekjes.
3. Besimi në engjujt.
4. Besimi në libra.
5. Besimi në pejgamberë.

Ka mbetur besimi në kadanë dhe kaderin, që janë vendimi dhe caktimi i Allahut të Lartësuar, të cilin Allahu i Lartësuar e ka përmendur në citatin kur'anor: **"Vërtet, Ne çdo gjë e kemi krijuar me masë të paracaktuar (kader)."**⁸

⁷ S. Bekare: 177.

⁸ S. Dharijat: 49.

Hadithet pejgamberike që cekin kushtet e Imanit janë të shumta, por ne do të mjaftohemi me përmendjen e vetëm një hadithi, i cili është bazë në kushtet e Imanit, të Islamit dhe Ihsanit. Ky quhet hadithi i Xhibrilit, ngase ky i fundit e ka pyetur Muhamedin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, për kushtet e Islamit e të Imanit.

Xhibrili i tha: "Më trego, ç'është Imani?", Pejgamberi ju përgjigj: *"Ta besosh Zotin, engjujt e Tij, librat e Tij, të Dërguarit e Tij, Ditën e Fundit dhe të besosh në të caktuarit prej Tij të së mirës dhe së keqes."*⁹

Këto janë gjashtë kushtet e Imanit, të cilat do t'i shpjegojmë më hollësisht.

Kushti i parë i besimit: Besimi në Allahun

Kuptimi i besimit në Zot është pranimi dhe njohja, e cila përfshinë pranimin e shpalljes dhe nënshtrimin ndaj dispozitave si dhe bindjen e plotë se universi ka një Krijues të vetëm, pranimin e njëshmërisë së Tij në teuhidin rububijje të Cilit i takojnë emrat dhe atributet e bukura.

⁹ E kemi cekur verifikimin e këtij hadithi më parë.

Sipas kësaj kuptojmë se besimi në Allah përfshinë disa çështje.

Çështja e parë: Besimi në ekzistimin e Allahut të Lartësuar (*teuhidi rububijje*)

Ka katër lloj argumentesh që vërtetojnë ekzistimin e Allahut.

1. Argumentet mendore.
2. Argumentet shqisore.
3. Argumentet e natyrshmërisë.
4. Argumentet e Sheriatit.

1. Argumentet mendore për ekzistimin e Allahut të Lartësuar

Kjo gjithësi me çdo gjë prezente në univers, me gjithë botën që na rrethon dhe që e përjetojmë përmes shqisave është argument mendor për ekzistimin e Allahut, ngase universi me gjithë planetet, patjetër duhet të ketë një krijues që e zotëron dhe e udhëheqë atë. Është e pamundur që tërë ky univers, kaq i përsosur dhe i ndërtuar në mënyrë kaq precize të jetë krijuar vetvetiu pa krijues.

Allahu i Lartësuar thotë: **"A mos vallë, ata janë krijuar nga hiçi apo mos janë ata krijues të vetvetes?! A mos vallë ata kanë krijuar qiejt dhe Tokën?! Nuk është kështu, por ata nuk janë aspak të bindur."**¹⁰ Xhubejr bin Mutim, akoma ishte pa e pranuar Islamin, kur e dëgjoji këtë ajet, tha: *"Desh më doli zemra (nga vendi)"*¹¹, që tregon se ky ajet u bë shkak që ai besoi.

Në Kur'an hasim shumë ajete nëpërmjet të cilave Allahu i Lartësuar i bën thirrje njerëzimit që të besojnë duke argumentuar me universin dhe botën që na rrethon. Allahu i Lartësuar thotë: **"Në Tokë ka shenja për ata që besojnë me bindje."**¹²

Ajet që nënkupton se Allahu i Lartësuar e fton njerëzimin të meditojë për krijimin e kësaj bote me gjithë mrekullitë e saj natyrore, që nxit në pohimin e madhërisë së Krijuesit të saj si dhe fuqinë e Tij absolute në krijimin e llojlloshëm të krijesave.

¹⁰ S. Tur: 35-36.

¹¹ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, libri i Tefsirit, kapitulli: "Tefsiri i sures Tur", (4854).

¹² S. Dharijat: 20.

2. Argumentet shqisore për ekzistimin e Allahut të Lartësuar

Kur besimtari i lutet Allahut të Lartësuar për t'ia plotësuar dëshirat e kësaj bote me fjalët: "O Allah, o Zoti im, ma plotëso këtë dëshirë!", nuk kalon shumë kohë dhe Allahu i Lartësuar i përgjigjet lutjes. Sa shpesh ndodhë që njeriu t'i sheh dhe përjeton këto mirësi me sytë e tij, a nuk është ky argument për ekzistimin e Allahut të Lartësuar? Kjo dukuri është realitet që e pranon çdo ateist. Një dijetar më ka treguar një tregim të bukur. Ai përmend: *"Në një udhëtim timin, kur isha duke fluturuar me aeroplan, aeroplanit i ndodhi një defekt e të gjithë pasagjerët u bindën se do të vdesin dhe humbën shpresat për shpëtim. Unë mora Kur'anin dhe fillova të lexoj. Në çast mu afrua një ateist dhe me zë të lartë më tha: "Lexo sa më shumë dhe ngrije zërin me Kur'an. U afrua pranë meje duke dëgjuar me vëmendje dhe me shpresë që Allahu të na shpëtojë!" E falënderoj Allahun që na shpëtoi prej atij rreziku aq të madh".*

Nuk është i çuditshëm veprimi i këtij ateisti, njësoj me të kanë vepruar edhe mushrikët para tij, ata të

cilët i kanë shoqëruar Allahut diçka në adhurim. Allahu na i përshkruan në Kur'an: "**Kur hipin në anije, ata i luten Allahut me devotshmëri të sinqertë, por kur Ai i sjellë në tokë shëndoshë e mirë, menjëherë ata i veshin Atij ortakë (në adhurim)**".¹³ E ky është argumenti shqisor për ekzistimin e Allahut.

3. Argumentet e natyrshmërisë për ekzistimin e Allahut të Lartësuar

Shumë njerëz të cilëve nuk u është prishur natyrshmëria e pastër islame, me të cilën ata kanë lindur, besojnë në ekzistimin e Allahut, madje edhe kafshët besojnë në ekzistimin dhe njëshmërinë e Tij.

Allahu i Lartësuar thotë: "**Kur Zoti yt nxori nga kurrizi i bijve të Ademit pasardhësit e tyre dhe i bëri të dëshmojnë kundër vetes së tyre, u tha: "A nuk jam Unë Zoti juaj?" Ata u përgjigjën: "Po, dëshmojmë se Ti je."** Kështu bëri Ai, në mënyrë që ju (o njerëz) të mos thoni në Ditën e Kijametit: "**Këtë nuk e kishim ditur."** Ose që të mos thoni: "**Me të vërtetë, etërit tanë**

¹³ S. Ankebut: 65.

ishin idhujtarë para nesh, kështu që edhe ne jemi pasardhësit e tyre. A mos vallë do të na shkatërrosh për veprat e atyre që ndoqën mashtrimin?"¹⁴

Kjo na jep të kuptojmë se njeriu është i prirur nga natyrshmëria së tij që të besojë e dëshmojë për ekzistimin e Allahut të Lartësuar.

4. Argumentet shariatike për ekzistimin e Allahut të Lartësuar

Allahu i Lartësuar ka dërguar peygamberë me shpallje si udhërrëfyes për tërë atë që kishte nevojë njerëzimi. Ky është argument se Ai që i dërgoi është Allahu i Lartësuar, Zoti i të gjitha botëve, e posaçërisht mrekullia e fundit peygamberike, Kur'ani i Madhërishëm, që sfidoi mbarë njerëzimin që të hartonin diçka të tillë si ai.

Argument për ekzistimin e Tij janë kafshët, nënshtrimi i Tokës si shtrat, malet e larta, lumenjtë, detet, llojlojshmëria e gjuhëve dhe racave të njerëzimit, dallimi i tyre në mendjemprehtësi e kuptim, lëvizje, në

¹⁴ S. A'raf: 172-173.

të mjeruar e të lumtur, dallimi i tyre në krijimtari, krijimi i njeriut në formën më të mirë, vendosja e çdo gjymtyre në vendin e saj të përshtatshëm në shërbim të njeriut. Mu për këtë Allahu i Lartësuar thotë: **"Po edhe në vetet tuaja (keni argument)- a nuk e shihni vallë?"**¹⁵

Sa e mirë ishte përgjigja e një beduini që kur pyet për ekzistimin e Allahut të Lartësuar, tha: *"SubhanAllah! Bajga tregon për devenë, gjurmët e këmbëve tregojnë për kalimtarin, kurse qielli plot me yje, rruga në tokë për të udhëtuar e deti me valë a nuk tregojnë për një Krijues të Gjithëdijshëm (Allahun)?!"*

Çështja e dytë: Besimi se Allahu është i Vetmi që meriton për t'u adhuruar (teuhidi uluhijje)

Ky është njësimi i Allahut në adhurim. Kjo do të thotë që të besosh me zemër e ta dëshmosh me gjuhë se Allahu është Një, i Vetmi Zot i vërtetë që meriton adhurimin, duke mos i shoqëruar Atij askënd në adhurimin e Tij kurse të gjithë zotat që adhurohen pos Allahut janë të pavërtetë.

¹⁵ S. Dharijat: 21.

Allahu i Lartësuar thotë: **"Kjo është kështu sepse Allahu është e Vërteta (i Vetmi që meriton të adhurohet), kurse gjithçka që adhurohet përveç Tij, është e pavërteta. Dhe, pa dyshim, Allahu është më i Lartësuari dhe i Madhërishmi"**.¹⁶

Realiteti i teuhidit uluhijje është njësimi i Allahut në adhurim, që robi të bëjë të gjitha adhurimet e tij vetëm për hir të Allahut duke mos i shoqëruar në adhurim asgjë, ngase Allahu është i vetmi Zot i vërtetë që meriton të adhurohet. Njeriut nuk i lejohet që t'i drejtohet me asnjë adhurim dikujt tjetër, qofshin ato adhurime zemre, ato me gjuhë apo me gjymtyrë, të gjitha këto i takojnë vetëm Allahut të Lartësuar. Allahu thotë: **"O njerëz! Adhuronit Zotin Tuaj, i Cili ju ka krijuar ju dhe ata që ishin para jush, që të mund të ruheni (nga të këqijat)".**¹⁷

"Zoti yt ka urdhëruar, që të mos adhuronit askënd tjetër përveç Atij".¹⁸

¹⁶ S. Haxhaxh: 62.

¹⁷ S. Bekare: 21.

¹⁸ S. Isra': 23.

Në një hadith kudsij Zoti thotë: "*Unë jam më i pavaruri nga çdo shok që më përshkruajnë në adhurim. Kush më ka përshkruar Mua shok, në çfarëdo vepër do ta lë atë dhe shirkun e tij*".¹⁹

Është obligim i besimtarit që adhurimet e tij si: premtimet, kurbanin, duatë, kërkimin e ndihmës në fatkeqësi, nënshtrimin, përluljen, frikën, kthimin tek Zoti, namazin, agjërimin, zekatin, haxhin, lëmoshën dhe çdo adhurim tjetër t'i bëjë vetëm për Allahun. E kundërta e saj do të konsiderohej "shirk"- shoqërim ndaj Allahut në adhurim.

Çështja e tretë: Besimi në emrat dhe atributet e larta (teuhidi esma'i ues-sifat)

Teuhidi esma'i ues-sifat do të thotë bindje e fuqishme se Allahut i përkasin të gjithë emrat e bukur dhe cilësitë e përsosura të cilat janë përmendur në Kur'an apo Sunet. Emra dhe cilësi të cilat i kanë hije vetëm Allahut, pa i ndryshuar, mohuar, komentuar

¹⁹ Transmeton Muslimi në sahihun e tij, libri mbi zuhdin (asketizmin), kapitulli "Kush i shoqëron Allahut diçka në adhurimin e tij", nr. 2298.

(formësuar) e as krahasuar me ato të krijesave. Allahu i Lartësuar thotë: "**Allahut i përkasin emrat më të bukur, andaj thirrreni Atë (lutjuni Atij) me to**".²⁰

Është obligim i yni që të kuptojmë madhërinë e emrave dhe attributeve të Allahut dhe ta adhurojmë Allahun sipas tyre. Besimi dhe dituria e njeriut mbi këta emra e shton edhe më shumë dashurinë, frikën, shpresën për Hyjninë tonë- Allahun e Lartësuar.

Frytet e Imanit në Allahun

Besimi në Allahun ka shumë fryte. Të përmendim disa:

1. Njësimi i Allahut në adhurim në mënyrë që të mos i shoqërohet Atij asgjë.
2. Dashuria e plotë për Allahun e Lartësuar, madhërimi i Tij sipas emrave dhe cilësive të përkryera që posedon.
3. Vërteton përkushtimin e robit duke kryer urdhrat dhe duke u larguar prej ndalesave.

²⁰ S. A'raf: 180.

4. Lirimi nga robëria e krijesave, frika, shpresa dhe adhurimi i tyre. Kjo arritje besimtarit i jep krenarinë e tij reale.

Kushti i dytë i besimit: Besimi në engjuj

Kush janë engjujt?

Engjujt janë një botë e fshehtë, Allahu i Lartësuar i ka krijuar prej drite. Ato janë plotësisht të nënshtruara dhe e respektojnë Madhërinë e Tij. Çdonjëri prej engjujve ka obligime të veçanta: Xhibrili është i obliguar me shpalljen, Israfili për të fryrë në Sur dhe është njëri nga bartësit e Arshit, Mikaili është i obliguar me të reshurat dhe bimët. Disa kanë detyrë marrjen e shpirtrave të njerëzve. Ai është "*Melekul Meut*" - engjëlli i vdekjes, i cili ka edhe ndihmësit e vet. Ka edhe të tjerë të cilët janë përmendur me emrat dhe detyrat e tyre

Si të besojmë në engjuj?

1. Besojmë se janë krijesa të padukshme, ndodhë që ndonjëherë të shfaqen, por shumë rrallë. Engjujt janë krijesa të krijuara prej drite, të nënshtruara plotësisht

ndaj Allahut, nuk kundërshtojnë urdhrat që marrin prej Tij. Allahu thotë: "O ju, që besuat! Ruani veten dhe familjet tuaja nga zjarri, lëndë djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët. Atë e mbikëqyrin engjuj të fuqishëm e të ashpër, të cilët kurrë nuk i kundërshtojnë urdhrat e Allahut, por i zbatojnë menjëherë ato".²¹

2. Besojmë tek engjujt që Allahu i ka përmendur me emra. Po ashtu besojmë për detyrat e tyre sipas asaj që është thënë në argumentet e fesë.

Frytet e besimit në engjuj

1. Shtohet dituria për madhërinë e Allahut, fuqinë dhe sundimin e Tij absolut.

2. Falënderimi ndaj Allahut për përkujdesjen e Tij ndaj bijve të Ademit, duke i obliguar disa engjuj që të kujdesen për ruajtjen e njerëzve.

²¹ S. Tahrir: 6.

3. Dashuria ndaj engjujve për shkak të përkushtimit të tyre të përkryer në adhurim ndaj Allahut.²²

Kushti i tretë i besimit: Besimi në librat e Allahut

Besimi në librat e Allahut është besim i patundshëm se të gjithë librat janë shpallur prej Allahut të Plotfuqishëm tek robërit e Tij, me të vërtetën e qartë si udhërrëfyes për tek e vërteta. Këta libra janë fjalë të Allahut të Lartësuar e assesi të ndokujt tjetër.

Çfarë nënkuptojmë me besimin në librat e Allahut?

1. Besim i patundshëm se janë shpallur nga Allahu.
2. Besim në emrat e atyre librave që i njohim emrat e tyre, si Kur'ani i cili zbriti tek Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*. Pastaj Teurati i cili i është shpallur Musait alejhi selam, Inxhili i është shpallur Isait alejhi selam, dhe Zeburi i është shpallur Davudit alejhi selam.

Sa për librat emrat e të cilëve nuk i dimë, besojmë në ta në mënyrë të përgjithshme, si shpallje prej Allahut.

²² Ligjëratat me titull "Akide ue dave" nga Salih Feuzan, 1/ 281.

3. T'u besojmë bindshëm lajmërimeve të shpallura në këto libra. Lajmërimet e Kur'anit i besojmë tërësisht kurse të librave paraprak i besojmë vetëm ato lajme që njerëzit nuk i kanë ndryshuar.

4 Praktikimi i dispozitave të cilat nuk janë anuluar si dhe pranimi i tyre me kënaqësi. Të gjithë librat qiellorë janë anuluar me shpalljen e Kur'anit. Allahu i Lartësuar thotë: "**Ne të kemi zbritur ty (o Muhamed) librin me të vërtetën, si përmbushës të shkrimeve të mëparshme dhe mbrojtës të tyre**"²³, që do të thotë dominues mbi ta. Duke iu referuar këtij ajeti na është ndaluar që të punojmë me mësimet e librave të mëhershëm, përveç verseteve të sakta në to dhe të miratuara nga Kur'ani.

Frytet e besimit në libra

1. Dituria për mëshirën dhe përkujdesjen e Allahut të Lartësuar që ka ndaj njerëzimit, pasi i shpalli çdo populli libër që t'i udhëzojë në rrugë të drejtë.

2. Mësimi për urtësinë e plotë të Allahut, pasi i shpalli çdo populli libër që iu përshtat gjendjes së tyre.

²³ S. Maide: 48.

Allahu i Lartësuar thotë: "**Ne për secilin nga ju kemi sjellë një ligj dhe një rrugë të qartë.**"²⁴

3. Falënderimi i Allahut për këtë mirësi.²⁵

Kushti i katërt i besimit: Besimi në të dërguarit

Kush janë të dërguarit?

Janë krijesat më të mira të njerëzimit, Allahu i zgjodhi të jenë ndërmjetësues në komunikimin mes Tij dhe njerëzimit si dhe transmetues të shpalljes së Tij. Ata e mësuan njerëzimin për dispozitat dhe detyrimet e tyre përballë Zotit. Resuli²⁶ i parë është Nuhi, alejhi selam, kurse i fundit është Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*. Allahu i Lartësuar thotë: "**Muhamedi nuk është babai i askujt prej burrave**

²⁴ S. Maide: 48.

²⁵ "Shpjegimi i tre parimeve të Imanit", Muhamed Salih Uthejmin.

²⁶ Për fjalën Resul-të Dërguar, në gjuhën e Sheriatit ka dy terme: Resul dhe Nebij. Resul është një gradë më e lartë dhe për këtë arsye themi se Nuhi, alejhi selam, ishte resuli i parë, kurse Ademi ishte vetëm nebij.

tuaj²⁷, por është i Dërguari i Allahut dhe vula e pejgamberëve”²⁸.

Të dërguarit e Allahut janë krijesa njerëzore që nuk zotërojnë asgjë që ka të bëjë me kompetencat e Allahut të Lartësuar. Ata nuk meritojnë adhurimin e as nuk janë krijues të asgjëje (sjellja e të mirave dhe largimi i të këqijave). Atyre nuk lejohet që t’u kushtohet adhurimi, lutja në kohë fatkeqësie, zotimi për ta, të therret kurhani dhe çdo adhurim tjetër.

Allahu, të Dërguarit të Tij, i thotë: **"Thuaj: "Unë nuk mund t’i sjellë vetes as dobi, as dëm, përveçse aq sa dëshiron Allahu. Sikur ta dija të padukshmen, do t’i shumoja të mirat dhe nuk do të më prekte asnjë e keqe. Unë jam vetëm paralajmërues dhe sjellës i lajmeve të mira për njerëzit që besojnë”²⁹.**

Çfarë përfshinë besimi në të Dërguarit?

Besimi në të dërguarit përfshin katër çështje:

²⁷ Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, nuk ka lënë asnjë trashëgimtar mashkull. sh.p..

²⁸ S. Ahzab: 40.

²⁹ S. A’raf: 188.

1. Shpallja e tyre është e vërtetë prej Allahut të Lartësuar dhe kush mohon njëren prej shpalljeve të tyre konsiderohet sikurse të kishte mohuar shpalljet e të gjithë të dërguarve. Të krishterët e mohuan pejgamberinë e Muhamedit, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të. Në realitet ata me këtë gjest përgënjeshtroan Isain alejhi selam, birin e Merjemes, dhe konsiderohen edhe mohues të tij, ngase ai ka njoftuar për ardhjen e Muhamedit, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.

2. Besojmë emrat e tyre të cilët janë përmendur në Kur'an, si Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, Ibrahim, Isai, Musai, Nuhi dhe shumë të tjerë, por edhe ata emrat e të cilëve nuk janë përmendur i besojmë përgjithësisht.

3. Besojmë në çdo lajm të vërtetë që është përmendur rreth tyre.

4. Veprojmë sipas Sheriatit të pejgamberit të dërguar tek ne, i cili është Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, - vula e të gjithë pejgamberëve.

Frytet e besimit në të dërguarit e Allahut të Lartësuar

1. Mëshira e Allahut për robërit e Tij, duke u dërguar atyre peygamberë që ta udhëzojnë njerëzimin në rrugë të drejtë drejt Allahut të Lartësuar si dhe që t'i mësojnë ata si ta adhurojnë Allahun.
2. Falënderimi i Allahut për këtë mirësi.
3. Dashuria për të dërguarit e Allahut, respektimi dhe lavdërimi i tyre.

Kushti i pestë i besimit: Besimi në Ditën e Fundit

Dita e Fundit ka për qëllim Ditën e Kijametit, në të cilën Allahu i Lartësuar e ringjallë njerëzimin për t'i marrë në llogari. Është quajtur Dita e Fundit ngase pas saj nuk do të ketë më ditë prej ditëve të kësaj bote dhe pas llogarisë banorët e Xhenetit do të vendosen në Xhenet, kurse banorët e Xhehenemit në vendin e tyre sipas punëve të veta. Allahu i Lartësuar thotë: "**...por mirësia është (cilësi) e atij që beson Allahun, Ditën e**

Fundit".³⁰ Gjithashtu thotë: "...dhe për ata që besojnë në atë që të është shpallur ty (o Muhamed), në atë që është shpallur përpara teje dhe që me bindje i besojnë jetës tjetër."³¹

Ky është kushti i pestë i Imanit mohimi i të cilit njeriun e nxjerrë nga feja. Allahu thotë: "**Mohuesit kujtojnë se nuk do të ringjallen kurrsesi. Thuaju: "Po, për Zotin tim, me siguri që do të ringjallen e pastaj do të njoftoheni për atë ç'keni bërë!" Dhe kjo është e lehtë për Allahun**".³²

Çfarë përfshinë besimi në Ditën e Fundit?

Në besimin në Ditën e Fundit përfshihen disa çështje, por do të ndalemi në disa prej tyre.

1. Besimi në llogarinë e veprave, se Allahu i Lartësuar do t'i shpërblejë robërit e Tij për vepra të mira e do t'i ndëshkojë për mëkate e tyre.

³⁰ S. Bekare: 177.

³¹ S. Bekare: 4.

³² S. Tegabun: 7.

Allahu i Lartësuar, thotë: **"Pa dyshim, ata do të kthehen të gjithë tek Ne dhe patjetër që do të japin llogari para Nesh!"**³³

2. Besimi në Xhenetin dhe Xhehenemin dhe se bota e Ahiretit do të jetë e amshueshme për njerëzimin. Allahu e ka përgatitur Xhenetin si shpërblim për robërit e devotshëm që i kanë pasuar urdhrat e Tij, për besimtarët e sinqertë, të devotshëm, kurse Xhehenemin (zjarrin) e ka përgatitur për mëkatarët që i kanë thyer urdhrat e Allahut të Lartësuar, për hipokritët dhe jobesimtarët.

Allahu në Kur'an përshkruan pallatet e besimtarëve në Xhenet ku thotë: **"Pa dyshim, ata që besojnë dhe punojnë vepra të mira - pikërisht ata janë krijesat më të mira. Shpërblimi i tyre është te Zoti i tyre: kopshtet e Adnit, nëpër të cilat rrjedhin lumenj e ku do të banojnë përgjithmonë."**³⁴

³³ S. Gashije: 25- 26.

³⁴ S. Bejineh: 7-8.

Kurse për vendbanimin e jobesimtarëve dhe hipokritëve thotë: **"Dhe ruajuni zjarrit, i cili është përgatitur për jobesimtarët".**³⁵

Po ashtu thotë: **"Vërtet, Allahu i ka mallkuar jobesimtarët dhe ka përgatitur për ata zjarr të flakëruar, në të cilin ata do të qëndrojnë përgjithmonë, aty nuk do të gjejnë as mbrojtës, as ndihmës".**³⁶

Besimi në Ditën e Fundit përmbledh edhe besimin në ndodhitë e pasvdekjes, të cilat janë:

1. Sprova e varrit: Me këtë kemi për qëllim pyetjet që do t'i bëhen të vdekurit posa të varroset. Ai pyetet për Zotin e tij, fenë e tij, të Dërguarin e tij. Besimtari i vërtetë thotë: **Zoti im është Allahu, feja ime është Islami dhe i Dërguari im është Muhamedi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, kurse jobesimtari thotë "ah, ah" nuk e di.**

2. Besimi në dënimin dhe shpërblimin e varrit. Besimtarët do të shpërblehen në varret e tyre, do t'u

³⁵ S. Ali Imran: 131

³⁶ S. Ahzab: 64-65.

zgjerohet ai aq sa sheh syri si dhe do të kenë mundësi të shohin vendbanimet e tyre në Xhenet.

Kurse jobesimtarët, hipokritët dhe zullumqarët do të dënohen në varret e tyre, u ngushtohet varri dhe u mbushet me zjarr dhe çdonjëri prej tyre do të shohë vendin e tij në Xhehenem. Allahu na ruajt nga gjendja të tillë!

Frytet e besimit në Ditën e Fundit

1. Nxitimi për vepra të mirë, përkushtimi sa më i madh në adhurim si dhe keqardhja për atë që na ka kaluar pa bërë.
2. Frika dhe largimi prej mëkateve.
3. Ngushëllimi i besimtarit për ato mirësi që i kanë ikur në dynja, ku shpreson t'i arrijë në Ahiret.

Kushti i gjashtë i besimit: Besimi në kader

Ky është kushti i gjashtë i besimit. Besimi në kader do të thotë që Allahu i Lartësuar e ka ditur se çfarë ka ndodhur dhe e di se çka do të ndodhë, i ka ditur të gjitha gjërat që do t'u ndodhin robërve të Tij, e di se sa

do të jetojnë, ka dijani për furnizimin e tyre, veprat e tyre si dhe shumë çështje të tjera që kanë të bëjnë me njerëzit.

Allahu shkroi caktimin e njerëzve, prandaj asgjë nuk ndodhë pa diturinë e Tij, ndodh ashtu si e ka shënuar Ai, me dëshirën dhe krijimtarinë e Tij.

Besimi në kader përmbledh në vete disa çështje³⁷

1. Besimi në diturinë absolute të Allahut. Allahu i Lartësuar ka ditur gjithçka që ka ndodhur dhe do të ndodhë në përgjithësi si dhe hollësisht, po ashtu edhe atë që nuk ka ndodhur, po të ndodhte e si do të ndodhte.

2. Besimi se çdo gjë që ndodhë është e shkruar në Levhi Mahfudh. Allahu i Lartësuar thotë: **"A nuk e di ti, se Allahu di çdo gjë, që është në qiej e në Tokë? Të gjitha këto janë (shënuar) në libër.³⁸ Me të vërtetë, kjo është e lehtë për Allahun".³⁹**

³⁷ "Sherh usulul iman", Shejh Muhamed ibn Salih Uthejmin.

³⁸ Në Levhi Mahfudh - Librin e Ruajtur, ku është shënuar gjithçka, që nga fillimi i krijimit e deri në Ditën e Kijametit.

³⁹ S. Haxhxh: 70.

Muslimi shënon në koleksionin e tij: "*Allahu caktoi fatet e krijesave pesëdhjetë mijë vjet para krijimit të qiejve e të tokës*".⁴⁰

3. Besimi se çdo gjë ndodhë dhe realizohet me dëshirën dhe vullnetin e Allahut të Plotfuqishëm, qoftë ajo që ka të bëjë me veprimet e Allahut të Lartësuar apo të krijesave të Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "**Zoti yt krijon ç'të dojë dhe zgjedh lirisht**"⁴¹, e po ashtu thotë: "**Ai ju formon në mitër, ashtu siç dëshiron Vetë**".⁴²

4. Besimi se Allahu është Krijuesi i të gjitha gjërave. Çdo grimcë në tokë apo në qiell, vetëm se Allahu e ka krijuar atë. Ai i ka krijuar lëvizjet dhe qëndrimet e tyre dhe se nuk ka krijues tjetër përveç Tij, nuk ka Zot tjetër përveç Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "**Allahu është Krijuesi i çdo gjëje dhe Ai është Mbikëqyrës i çdo gjëje**"⁴³, si

⁴⁰ Transmeton Muslimi në sahihun e tij, libri "Kaderi", kapitulli "Dialogu mes Ademit e Musait alejhima selam", (2653).

⁴¹ S. Kasas: 68.

⁴² S. Ali Imran: 6.

⁴³ S. Zumer: 62.

dhe: "Ndërkohë që Allahu është Ai që ju ka krijuar juve dhe gjithçka që bëni?!"⁴⁴

Frytet e besimit në kader

1. Mbështetja tek Allahu pas kryerjes së shkaqeve, në mënyrë që njeriu të mos mbështetet në shkaqe, por t'i mbështetet Allahut të Lartësuar, ngase çdo gjë ndodhë sipas caktimit e vullnetit të Allahut të Lartësuar.
2. Mosburrja me atë që dikush ka arritur e që ka shpresuar ngase ajo është si shkak i caktimit dhe vullnetit të Allahut, i Cili ia lehtësoi shkaqet për ta arritur atë sukses në jetë.
3. Qetësia, siguria dhe rehatia shpirtërore e njeriut lidhur me fatkeqësitë që i ndodhin, të mos brengoset për vdekjen e të dashurve, për vështirësitë që i kanë ndodhur ngase e tëra ka ndodhur sipas caktimit dhe vullnetit të Allahut të Lartësuar.

⁴⁴ S. Saffat: 96.

Rëndësia e akides

Nga ajo që cekëm më parë na qartësohet se themeli i tërë fesë është akideja-besimi. Pa të njeriu do t'i ngjasonte të çmendurit që bredhë në errësirat e pabesimit, epsheve e lakmive të dynjasë, ngase besimi është ai që i jep njeriut jetë të vërtetë. Në mungesë të tij bie në pozitë shumë të ulët, sikurse shtazët. Allahu i Lartësuar për ata që janë privuar nga besimi i vërtetë thotë: **"A mendon ti se shumica e tyre dëgjojnë dhe kuptojnë? Ata nuk janë tjetër, veçse si kafshët. Madje, ata janë edhe më të shmangur nga rruga e drejtë"**.⁴⁵ Nevoja e njerëzimit për besim të shëndoshë është më e madhe sesa ngrënia dhe pirja, prandaj patjetër duhet t'i kushtojnë rëndësi kësaj çështjeje.

Qëllimet e akides islame

1. Orientimi i njerëzve që adhurojnë e tyre t'i bëjnë sinqerisht vetëm për Allahun e Lartësuar, ngase Ai është Krijuesi dhe nuk ka ortak. Për këtë arsye njerëzit obligohen që të adhurojnë vetëm Atë.

⁴⁵ S. Furkan: 44.

2. Lirimi i mendjes, nxjerrja e saj në dritë nga robëria e çmenduritë mashtruese, nga errësitat në të cilat edukohen individët pa besim të vërtetë. Kush është privuar prej këtij besimi të vërtetë ai do t'i besojë materializmit, apo të humbet në errësitat e bestytnive.
3. Rehatia shpirtërore dhe psikologjike, pasi besimtari nuk ka probleme shpirtërore apo mendore sepse besimi e mbanë me Krijuesin e tij.
4. Mbrojtja e qëllimeve dhe adhurimeve fizike prej devijimeve dhe orientimi në adhurimin e saktë të Allahut. Kështu ndodhë ngase të dërguarit na kanë mësuar besimin e vërtetë, dhe pasimi i tyre është shtyllë e fesë. Kush nuk i pason pejgamberët ka devijuar nga besimi.
5. Vendosmëria dhe serioziteti në vepra të mira. Nuk lejon që t'i ikin rastet e adhurimeve e të mos i shfrytëzojë shanset e tilla. Në të kundërtën largohu sa më larg prej mëkatit.
6. Formimi i ummetit të fuqishëm që sakrifikon edhe gjërat më të shtrenjta për ngritjen dhe dominimin e fesë

së vet, duke u bërë të durueshëm ndaj çdo gjëje që i godet në rrugë të Zotit.

7. Arritja e kënaqësisë si në këtë botë ashtu edhe në botën e amshueshme për përmirësimin individual e shoqëror si dhe arritja e shpërblimit dhe nderit. Lus Allahun që të na mundësojë t'i realizojmë këto qëllime të larta ne dhe të gjithë muslimanëve kudo në botë. Amin!

- Miqësia dhe armiqësia (*El-velau ve el-bera*⁴⁶)

Rëndësia e miqësisë dhe e armiqësisë për hir të Allahut

Prej bazave të besimit Islam është se çdo besimtar që i përket këtij besimi obligohet të dojë dhe miqësojë çdo musliman si dhe të urrejë dhe armiqësojë armiqtë e Islamit. Ai i do muslimanët që e adhurojnë Allahun duke mos i shoqëruar Atij askënd në adhurim si dhe i urren dhe i armiqëson idhujtarët, njerëzit që i shoqërojnë Allahut ortak në adhurim. Kjo është feja e Ibrahimit si dhe e atyre që e kanë pasuar atë me të cilën edhe ne jemi urdhëruar t'i pasojmë.

Allahu i Lartësuar thotë: **"Shembull i mrekullueshëm për ju është Ibrahim i dhe ata që kanë qenë me të, kur i thanë popullit të vet: "Ne shkëputemi nga ju dhe nga ato që ju i adhuron në vend të Allahut; ne ju mohojmë dhe armiqësia e**

⁴⁶ "*El-velau*" do të thotë të duash besimtarin për hir të Allahut, ta mbrosh, ta ndihmosh e të solidarizohesh me të. Kurse "*el-bera*" do të thotë urrejtje, distancim, braktisje e mohim të asaj që të tjerët adhurojnë përveç Allahut.

urrejtja midis nesh është e përhershme, derisa të besoni tek Allahu Një dhe i Vetëm".⁴⁷

Gjithashtu Allahu i porositi ata që i besuan dhe e pasuan Muhamedin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*: "O besimtarë! Mos i bëni miq e mbrojtës hebrejtë dhe të krishterët! Ata janë mbrojtës të njëritjetrit. Kushdo prej jush që i bën ata miq, është me ata. Vërtet, Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë keqbërësit".⁴⁸

"*El-velau ue el-bera*" janë prej bazave më të rëndësishme të fesë, por fatkeqësisht shumica e njerëzve nuk kanë dituri të mjaftueshme për këtë çështje kaq të rëndësishme. Ka njerëz që pretendojnë se i përkasin fesë islame njëkohësisht thërrasin në unitetin e feve, madje thonë se të krishterët janë vëllezërit tanë, madje ka të atillë që pretendojnë se edhe hebrejtë janë vëllezërit tanë! Personat e tillë është rrezik të dalin prej fesë. Allahu i Lartësuar thotë: "Feja e vërtetë e pranuar tek Allahu është vetëm Islami."⁴⁹

⁴⁷ S. Mumtehinne: 4.

⁴⁸ S. Maide: 51.

⁴⁹ S. Ali Imran: 19.

Allahu i Lartësuar ua ka ndaluar besimtarëve miqësinë me pabesimtarët, edhe nëse janë më të afërmit e tyre. Allahu thotë: **"O besimtarë! Mos i pranoni për mbrojtës baballarët dhe vëllezërit tuaj, nëse ata e duan mosbesimin më shumë sesa besimin. Kushdo prej jush që i merr ata për mbrojtës, është keqbërës".**⁵⁰

Ai na e ndaloi miqësinë me jobesimtarët nga ana tjetër na obligoi të miqësuarit e besimtarëve. Allahu thotë: **"Miqtë dhe mbrojtësit tuaj janë vetëm Allahu, i Dërguari i Tij dhe besimtarët që falin namazin dhe japin zekatin, duke qenë të përrulur (në adhurim) ndaj Allahut. Ata që marrin për mik e mbrojtës Allahun, të Dërguarin e Tij dhe besimtarët, (ta dinë se) pa dyshim, pala e Allahut do të jetë fituese".**⁵¹

Shembuj të miqësisë së ndaluar ndaj pabesimtarëve

1. Ngjasimi me ta në veshmbathje, në të folur, etj..
Ndalohet ngjasimi me ta në çështje që u përkasin

⁵⁰ S. Teube: 23.

⁵¹ S. Maide: 55- 56.

adhurimeve dhe traditës së tyre, si rruajtja e mjekrës, zgjatja e mustaqeve, imitimi i tyre, ndjekja e modës së tyre në veshmbathje, ngrënie e pirje e po ashtu të folurit në gjuhën e tyre, përveçse kur është e nevojshme.

2. Qëndrimi në vendet e tyre dhe mosbërja emigrim në vendet e muslimanëve për të shpëtuar fenë.

3. Udhëtimi për në vendet e tyre për piknik e kënaqje të epsheve.

4. Përkrahja dhe të ndihmuarit e tyre kundër muslimanëve.

5. Të kërkuarit ndihmë prej tyre, besimi në ta, dhënia e posteve përmes së cilave do të kuptojnë fshehtësitë e muslimanëve dhe zgjedhja e tyre këshilltarë.

6. Përdorimi i kalendarit të tyre për llogaritjen e kohës. Sidomos kalendarët të cilët bazohen në traditat, festat dhe ndodhitë e fesë së tyre, siç është rasti me kalendari sipas Krishtit.

7. Solidarizimi dhe pjesëmarrja në festat e tyre, përkrahja e tyre në këto organizime, festimi bashkë me ta si dhe urimi i atyre festave.
8. Emërtimi i fëmijëve me emrat e tyre dhe braktisja e emrave muslimanë.
9. Kërkimi i faljes dhe i mëshirës për ta, ngase kjo aludon për dashuri dhe miratim të ideve të tyre.

Shirku dhe llojet e tij

Kjo temë përfshinë pikat në vijim:

1. Përkufizimi i shirkut.
2. Llojet e shirkut.
3. Shirku i madh.
4. Përkufizimi i shirkut të madh.
5. Pasojat e shirkut të madh.
6. Llojet e shirkut të madh.
7. Shirku i vogël dhe llojet e tij.
8. Përkufizimi i shirkut të vogël.
9. Llojet e shirkut të vogël.
10. Rreziku i shirkut të vogël.
11. Dallimi mes shirkut të madh dhe shirkut të vogël.
12. Vizita e varrezave.
13. Llojet e vizitimit të varrezave.
14. Vizita sipas Sunetit dhe rregullat e saj.
15. Vizita sipas bidatit.

16. Vizita *shirkijje* - vizita ku i bëhet shirk Allahut.
17. Nifaku (hipokrizia) dhe llojet e tij.
18. Përkufizimi i hipokrizisë.
19. Llojet e hipokrizisë.
20. Magjia, magjistarët dhe të ngjashmit me ta.
21. Realiteti i magjisë.
22. Magjia a ka ndikim?
23. Dëmi që shkakton magjia.
24. Gjykimi i Sheriatit për magjinë dhe magjistarët.
25. Si të mbrohemi nga magjia?

Shirku: përkufizimi dhe llojet e tij

Ç'është shirku?

Shirk vjen nga arabishtja dhe në shqip do të thotë: “T’i bësh Allahut ortak në adhurim”.

Llojet e shirkut:

1. *Shirku i madh*

Përkufizimi i shirkut është t’i bësh Allahut shok apo ortak, në krijimtarinë e Tij, në adhurim apo në Emrat dhe atributet e Veta.⁵²

Gjithashtu është përkufizuar me fjalët: “T’i bësh Allahut ortak, të adhurosh dikë e t’i lutesh ashtu siç e adhuron e i lutesh Allahut, t’ia kesh frikën, të shpresosh në të, ta duash ashtu siç e do Allahun dhe t’ia dedikosh ndonjërin prej adhurimeve të cilat i takojnë vetëm Allahut të Lartësuar.”⁵³

⁵² “Mearixh el-Kubul”, 2/483, “Lexhnetu daime”, 1/ 516.

⁵³ Ibn Sadij, “Kaul Sedid fi sherh Kitab Teuhid”, faqe 24.

Çfarë ka qëllim fjala në përkufizim: “Që t'i bëhet Allahut ortak në teuhidin rububijje (njësimi i Allahut në krijimtari)”? Do të thotë besimi se dikush tjetër, pos Zotit, ka kompetenca në krijim, furnizim, ngjallje e vdekje si dhe në të gjitha veprimet tjera të kësaj natyre që hyjnë në “teuhidin rububijje”.

T'i bësh Allahut ortak në teuhidin uluhijje (njësimi i Allahut në adhurim) nënkupton: “Adhurimin e dikujt tjetër përveç Allahut të Lartësuar, si rukuja, sexhdeja, prerja kurban, premtim, lutja e shumë shembuj të tjerë të cilat i takojnë vetëm Allahut të Lartësuar.

Lloji i tretë i shirkut të madh është “Bërja ortak Allahut në teuhidin el esmau ue sifat (njësimi i emrave dhe cilësive të Allahut), si për shembull në emërtimin e ndonjë idhulli sipas emrave të Allahut si "Lat" prej emrit të Allahut "Ilah", "Uza" prej emrit të Allahut Aziz. Kjo sa u përket emrave, kurse në atributet e Tij është ngjasimi i krijesave me Krijuesin.

Rreziqet e shirkut të madh

Shirkun e madh Allahu nuk e fal në asnjë mënyrë pos me pendim dhe personi i tillë nëse vdes dhe e takon Allahun në atë gjendje, do të jetë përgjithmonë në zjarrin e Xhehenemit. Allahu i Lartësuar thotë: "**Vërtet, Allahu nuk fal që të adhurohet dikush apo diçka tjetër veç Atij, por gjynahet e tjera më të vogla ia fal kujt të dojë. Kushdo që i bën shok Allahut (në adhurim), ka bërë gjynah të tmerrshëm**".⁵⁴

Shkak kryesor që njerëzit bëjnë këtë lloj shirku është largimi i tyre prej mësimave të drejta fetare, neglizhimi i çështjes së teuhidit (njëshmërisë së Allahut të Lartësuar) si dhe injoranca ndaj dukurive të rrezikshme, të cilat ia rrënojnë fenë dhe ia shkatërrojnë veprat njeriut.

Llojet e shirkut të madh:

1. Shirku në adhurim: Kryerja e një adhurimi për dikë tjetër përveç Allahut të Lartësuar si: dua, zotim, kurban dhe lloje të tjera të adhurimit.

⁵⁴ S. Nisa: 48.

2. Shirku në dashuri: Adhurimi i zotave të tjerë përveç Allahut, dashuria ndaj tyre sikurse dashuria ndaj Allahut, siç thotë Allahu i Lartësuar: **"E megjithatë, disa njerëz zgjedhin (për të adhuruar) në vend të Allahut (zota) të tjerë, (duke i konsideruar) si të barabartë me Atë dhe duke i dashur siç duhet Allahu."**⁵⁵

3. Shirku në epshe dhe pasim të dëshirave: Kur robi i jep përparësi epsheve të tij ndaj urdhrave të Allahut dhe këta epshe e shpien në idhujtari apo mosbesim në këtë rast lloji i epshit njeriun e nxjerr prej fesë. Por nëse lloji i epshit ka të bëjë me mëkate edhe ky është lloj shirku, sepse i ka dhënë përparësi epsheve të tij ndaj urdhrave të Allahut megjithatë ky lloj shirku vepruesin e tij nuk e nxjerrë prej fesë. .

Në përgjithësi të gjitha mëkatet janë si pasojë e epsheve. Allahu i Lartësuar thotë: **"A e ke parë ti atë që epshin e vet e ka marrë për zot? A do t'i bëhesh mbrojtës atij?"**⁵⁶ Për shkak të epshit pasuesi i tij bie në

⁵⁵ S. Bekare: 165.

⁵⁶ S. Furkan: 43.

pabesim apo risi, ai nuk e dallon të mirën prej së keqes e me rëndësi për të është ngopja e epshit.

4. Shirku në bindje e nënshtrim: Ky ndodhë kur njeriu sipas bindjeve të tij e shndërron të ndaluarën në të lejuar apo anasjelltas. Me këtë i bën Allahut ortak në kompetencën e legjislacionit, e cila i takon vetëm Allahut. Allahu i Lartësuar thotë: **"A kanë ata idhuj, të cilët u kanë caktuar një fe që nuk e ka lejuar Allahu?!"**⁵⁷

Transmetohet në interpretimin e këtij ajeti se Adij Ibn Hatim, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, tha: *"Shkova tek Muhamedi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, e në qafën time kisha një kryq prej ari e më tha: "O Adij, largoje prej vetes atë idhull!", e pastaj lexoi ajetin kur'anor të sures Teube: "Në vend të Allahut, ata kanë zgjedhur për zot rabinët dhe murgjit e tyre.""*⁵⁸ Në një hadith të saktë përcillet se kur i dëgjoi këto ajete shoku i Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, Adij ibn Hatimi⁵⁹, i tha atij: *"Po ne nuk i kemi adhuruar ata."*

⁵⁷ S. Shura: 21.

⁵⁸ S. Teube: 31.

⁵⁹ Sahab i cili para se të pranonte Islamin kishte qenë i krishterë.

Pejgamberi e pyeti: “A nuk i bënin ata gjërat e ndaluara të lejuara dhe ju i konsideronit si të lejuara (hallall)? A nuk i bënin ata gjërat e lejuara të ndaluara dhe ju i konsideronit si të ndaluara (haram)?” “Po -u përgjigj ai-, kjo është e vërtetë”. Atëherë Pejgamberi i tha: “Ky është adhurimi që u bënit ju atyre.”⁶⁰

2. Shirku i vogël: Përkufizimi dhe llojet e tij

Shirku i vogël është ai lloj shirku që është cekur në tekstet e Sheriatit si i tillë dhe nuk arrinë në shkallën e shirkut të madh.

Llojet e shirkut të vogël: Ato janë fjalë e vepra, si p.sh. betimi në dikë tjetër përveç Allahut të Lartësuar, syfaqësia e paktë, thënia "çka do ti dhe Allahu, do të bëhet", thënia “po të mos ishte Allahu dhe ti” etj., kur kërkimi i diturisë bëhet jo për hir të Allahut por për të marrë diplomë e për t'u punësuar, apo kërkimi i diturisë për famë si dhe shumë veprime të tilla të cilat bien

⁶⁰ Shënon Tirmidhiu në librin mbi tefsirin e Kur'anit (8/248), Bejhekiu (10/116), shejhul-islam Ibn Tejmije e konsideron të mirë “hasen” në librin e tij "Iman", faqe 64.

ndesh me sinqeritetin e adhurimit ndaj Allahut të Lartësuar.

Rreziku i praktikuesve të shirkut të vogël:
Vepruesit e këtij lloj shirku nuk do të jenë përherë në zjarr, porse Allahu i ka kërcënuar me një ndëshkim, prandaj personat e tillë janë në një rrezik të madh. Për këtë arsye kësaj çështjeje duhet t'i kushtohet rëndësia e merituar duke pasur parasysh sa shumë njerëz kanë rënë në këtë lloj shirku duke mos veçuar as edhe shtresën e disa thirrësve të cilët pretendojnë dituri. Rreziku i këtij lloj shirku qëndron në atë se ka mundësi që ta shpjerë autorin e saj në shirk të madh, prandaj duhet të merren të gjitha masat për t'u mbrojtur prej tij.

Ndarja e shirkut të vogël

Shirku i vogël ndahet në dy lloje: **shirk i dukshëm** dhe **shirk i fshehtë**.

1. Shirku i dukshëm

Shirku i dukshëm ndahet në dy lloje: **shirku në vepra** dhe **shirku në fjalë**.

Shirku në vepra: është vendosja në trup: hallka, lidhja e penjve si dhe gjëra të ngjashme, mbajtja e hajmalive (talismanëve⁶¹) apo simboleve⁶², me qëllim të ruhen prej të keqes së xhinëve, mësyshit, sëmundjeve, fatkeqësive si dhe gjërave të tjera të padëshirueshme. Ky është shirk i vogël, por nëse personi që i kultivon këto gjëra beson se ato -pavarësisht Allahut- sjellin dobi apo largojnë të ligat⁶³, atëherë kjo kalon në shirk të madh. E nëse mendon se këto janë vetëm si shkak, përmes të cilave Allahu e ruan prej të këqijave, atëherë themi se ka marrë si shkak diç që në fakt nuk është shkak legjitim dhe mbetet si shirk i vogël.

⁶¹ (Shënim i redaktorit gjuhësor.)

⁶² Shkrime e simbole të papërcaktuara, që nuk kanë asnjë kuptim të qartë, të përdorura nga magjistarët apo pasuesit e besimeve të caktuara, me pretendimin se sjellin fat të mirë. Shkruhen zakonisht në letër, por ndonjëherë mund të jenë të gdhendura në gurë, mbishkrime apo simbole ose rruaza me pretendim se sjellin fat. (Shënim i përkthyesit.)

⁶³ Po nëse thotë se unë këtë fije peri e kam lidhur që Allahu të më ruaj prej të këqijave, domethënë si shkak, kjo është më e vogël. Ajo që është më e rrezikshme e që kemi për qëllim me fjalën pavarësisht, është që të tërë bindjen e tij ta ketë në atë fije peri (apo hajmali, të cilën e konsideron Zot që sjellë fat pavarësisht prej Allahut). Ky është shirk i madh. (Shënim i përkthyesit.)

Shirku me fjalë: është betimi në diçka tjetër përveç Allahut të Lartësuar, si betimi në babanë apo gjyshin, Qabenë, jetën apo jetën e ndokujt tjetër apo betohet në Muhamedin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, apo thotë “Allahu na zbriti shi për shkak të këtij ylli”, thotë gjithashtu “çka do Allahu e çka do ti do të bëhet”, ose thotë “po të mos ishte qeni në oborrin e shtëpisë do të na vjedhnin hajdutët” si dhe gjëra të ngjashme me këto.

2. Shirku i fshehtë

Kemi për qëllim shirkun në qëllim (nijete) e dëshira. Ky lloj shirku është i përhapur në përmasa më të gjera, prej të cilit vështirë është që të shpëtojnë dijetarët e lëre më besimtarët e thjeshtë, përveç atyre që i mbron Allahu i Lartësuar. Ky është deti pa fund.

Dallimi mes shirkut të madh dhe shirkut të vogël

Shirku i madh

Shirku i vogël

Vepruesi i tij do të jetë në zjarr përgjithmonë.	Nuk do të jetë në zjarr përgjithmonë.
I rrënon të gjitha veprat e mira.	Nuk i rrënon veprat e mira në tërësi.
Gjaku dhe pasuria e tij janë hallall.	Gjaku dhe pasuria tij janë të shenjta.
Allahu i Lartësuar nuk e fal pos nëse pendohet.	Sipas vullnetit të Allahut, nëse do Allahu e dënon, nëse do e fal.

Vizita e varrezave

Allahu i Lartësuar na ka këshilluar vizitën e varrezave në mënyrë që të përgatitemi sa më mirë për takimin me Allahun si dhe si ngushëllim nga fatkeqësitë që na godasin në dynja. Nga ana tjetër na ka tërhequr vërejtjen nga vizitat të cilat janë të ndaluara. Shtrohet pyetja cili lloj vizitash është i lejuar e cili i ndaluar?

Ndarja e vizitës së varrezave:

1. Vizita "*sher'ijje*", sipas udhëzimit pejgamberik.
2. Vizita "*bid'ijje*⁶⁴" me bidate, risi që i janë mveshur fesë.
3. Vizita "*shirkije*", ku i bëhet ortak Allahut në adhurim.

1. Vizita "*sher'ijje*", sipas udhëzimit pejgamberik

Argument për vizitën sipas metodës pejgamberike është hadithi të cilin e transmeton Burejdeh nga Muhamedi, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, ku thotë: "*Unë u pata ndaluar nga vizita e varrezave, por tani vizitojini ato, se kjo e ua përkujton botën tjetër.*"⁶⁵

1. Rregullat e vizitës së varrezave sipas udhëzimit pejgamberik

1. Muslimani me këtë vizitë të kujtojë vdekjen e ahiretin.
2. Që të bëjmë lutje dhe të kërkojmë falje nga Allahu për vete dhe të vdekurit muslimanë.

⁶⁴ (Shënim i redaktorit gjuhësor.)

⁶⁵ Transmeton Muslimi në sahihun e tij në librin mbi "Xhenazet" në kapitullin: "Kërkimi i të Dërguarit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, leje Allahut për vizitën e varrit të nënës së tij", nr. 977.

3. Të mos bëhet vizita e varrezave në vende të largëta që nevojitet përgatitje paraprake për udhëtim duke pasur parasysh se Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi Allahut qofshin mbi të*, e ka ndaluar në hadithin të cilin e transmeton Seid el-Hudri, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, ku thotë: *"Nuk lejohet që besimtari të bëjë "shed er-rihal"⁶⁶ përveçse në tri xhami (të shenjta): Xhaminë e Pejgamberit në Medinë, Mesxhid El-Haram (Xhamia e Qabesë) si dhe Xhamia Aksa (në Palestinë)."*⁶⁷

2. Vizita "bid'ijje" me bidate, risi që i janë mveshur fesë

Kjo lloj vizite bëhet në kundërshtim me udhëzimet peygamberike, si p.sh.: që të vizitohen me qëllim të faljes së namazit apo të lutet pranë varrezave, ose të bëjë "i'tikafin" apo që të kërkojë ndërmjetësim tek Allahu me autoritetin e tyre, si për shembull thotë: "O Allah, unë të lutem të ma plotësosh këtë dëshirë për hir

⁶⁶ Kuptimi i fjalës "shed er-rihal" është që të mos bëjë udhëtim për të cilin nevojiten përgatitje paraprake për vizitën e këtyre varrezave.

⁶⁷ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, libri: "Vlera e namazit në Mesxhid el-Haram (Xhamia e Qabesë) dhe në Medinë" nën kapitullin "Vlera e namazit në Mesxhid El-Haram (Xhamia e Qabesë) dhe në Xhaminë e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi Allahut qofshin mbi të*".

të filanit", duke e ditur se ai është i vdekur apo nuk është prezent apo qoftë edhe nëse është prezent. Kush e bën këtë veprim, edhe nëse pretendon se nuk i është lutur askujt përveç Allahut dhe nuk ka adhuruar askënd përveç Allahut, megjithatë ai ka adhuruar Allahun me adhurime që në fakt Allahu nuk i ka legjitimuar. Po ashtu ka shpikur, duke trilluar në fenë e Allahut diçka që nuk është prej saj. Gjithashtu i ka tejkaluar kufijtë e duasë së përcaktuar nga i Dërguari, *paqja dhe lavdërimi Allahut qofshin mbi të*.

3. Vizita "shirkije", ku i bëhet ortak Allahut në adhurim

Në këtë lloj vizite vizituesi ka për qëllim dobinë e tij nga të vdekurit. U lutet atyre për dhurimin e ndonjë të mire apo largimin e ndonjë të keqeje që e ka kapluar, si: shërimi i ndonjë të sëmuri, kthimi i ndonjë njeriu të humbur apo diçka të ngjashme si dhe që t'i sjellë fat në jetë. Personi me këtë veprim ka bërë shirk të madh, të cilin Allahu nuk e fal veçse me pendim. Allahu i Lartësuar thotë: **"Përveç Allahut, mos iu lut tjetërkujt nga ata që nuk të sjellin as dobi, as dëm. Nëse do ta**

bëje këtë, atëherë, ti do të ishe vërtet keqbërës. Nëse Allahu vendosë që të të godasë ndonjë e keqe, askush nuk mund të ta largojë atë, përveç Tij e, nëse Ai do të të bëjë ndonjë të mirë, nuk ka kush që ta pengojë mirësinë e Tij".⁶⁸

Po ashtu thotë: "Kush është më i humbur se ai, i cili, në vend Allahut, u lutet atyre që nuk mund t'u përgjigjen deri në Ditën e Kijametit e që janë krejt të pavetëdijshëm ndaj lutjes së tyre?!"^{69 70}

Hipokrizia dhe llojet e saj

Kuptimi i saj:

Hipokrizia është shfaqje e së mirës dhe fshehje e së keqes, shfaqje e besimit dhe fshehje e mosbesimit.⁷¹ Allahu i Lartësuar në suren Teube ka shpallur dhe publikuar kurthet e hipokritëve, prandaj edhe njëri nga

⁶⁸ S. Junus: 106-107.

⁶⁹ S. Ahkaf: 5.

⁷⁰ "Mearixh El-Kubul", (1/417-433).

⁷¹ HIPOKRIT-I: ai që kërkon të duket ndryshe nga ç'është, që shtihet si i mirë, i virtytshëm etj.; shtinjak, shtiracak. HIPOKRITIZI-A: të shtirët si i mirë për të gënjer të tjerët. (Grup autorësh, "Fjalor i gjuhës shqipe", ribotim i dytë, sh. b. "Rilindja", Prishtinë 1976, fq. 171. Shënim i redaktorit gjuhësor.)

emrat e saj është "Fadiha", "Publikuesja e kurtheve të fshehta të hipokritëve".

Allahu zbuloi me të (suren Teube⁷²) hipokrizinë e hipokritëve, ua tërhoqi vërejtjen besimtarëve prej kurtheve të tyre si dhe publikoi atë se ç'fshehin ata në zemrat e tyre nga ndyrësia e armiqësisë ndaj muslimanëve.

Llojet e hipokrizisë:

1. Hipokrizia në akide (besim), dhe

2. Hipokrizia në vepra.

1. Hipokrizia në akide (besim)

Ky lloj ka të bëjë me besimin dhe ndahet në gjashtë lloje:

1. Përgënjeshtrimi i Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*

2. Përgënjeshtrimi i diçkaje prej asaj që i është shpallur Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*

⁷² (Shënim i redaktorit gjuhësor.)

3. Urrejtja e Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*
4. Urrejtja e diçkaje prej asaj që i është shpallur Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*
5. Gëzimi për dobësimin e fesë së Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*
6. Urrejtja e triumfit të fesë së Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*

2. Hipokrizia në vepra (Hipokrizia e vogël)

Hipokrizia në vepër është ajo që ka të bëjë me defektet e besimtarit në vepra. Ai është krimi dhe prej mëkateve të mëdha. Konsiderohet prej kategorisë së mëkateve të mëdha, por nuk e nxjerr vepruesin e tij prej Islamit. Llojet e hipokrizisë së vogël janë:

1. Gënjeshtria,
2. Mashtrimi,
3. Tradhtia,
4. Shkelja e premtimit, dhe
5. Tejkalimi i kufijve të ofendimit në rast grindjeje.

Argument për këtë është hadithi i Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të: "Kush ka tri cilësi është munafik: kur flet, gënjen; kur premtan, të mashtron dhe kur i besohet tradhton."* Në një transmetim tjetër: *"Kur premtan, mashtron dhe kur është në konflikt, sillet pa moral."*^{73 74}

Për mosvajtjen në namazin e sabahut dhe të jacisë në xhami pa ndonjë arsye Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, thotë: "Nuk ka namaz më të rëndë për hipokritët se namazi i sabahut dhe i jacisë. E sikur ta dinin se çka ka në ta, do të vinin në xhami edhe duke u zvarritur."*⁷⁵

⁷³ Kuptimi i fjalës "në ngatërresë tejkalon kufirin", do të thotë se shpërfill të vërtetën, shanë e ofendon me fjalë të pahijshme.

⁷⁴ Shënon Buhariu në sahihun e tij, titulli "Shenjat e munafikut", nr. 33, Muslimi në kapitullin "El-Iman", me titullin "Sqarimi i shenjave të munafikut", nr. 218.

⁷⁵ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri "Namazi", kapitulli: "Vlera e jacisë me xhemat", nr. 65, Muslimi në sahihun e tij, libri "Xhamitë dhe vendet për falje", kapitulli "Vlera e namazit me xhemat dhe tërheqja e vërejtjes nga mungesa në to", nr. 1041.

Magjia, magjistarët dhe temat e tjera⁷⁶

a) Realiteti i magjisë

Besojmë sipas udhëzimeve shariatike se magjia⁷⁷ (sihri) ekziston dhe ka mundësi të ndikojë. E po të mos ekzistonte, nuk do të vinin dispozitat e Sheriatit për ndalimin e saj, as kërcënimi me ndëshkimin më të ashpër në këtë botë dhe në botën tjetër për magjistarët.

Allahu i Lartësuar nuk do të na lajmëronte për të dhe nuk do të na urdhëronte të kërkonim mbrojtje prej saj. Allahu në Kur'an na tregon se magjia ka ekzistuar edhe në kohën e faraonit, i cili deshi t'u kundërvihet mrekullive të Musait alejhi selam përmes saj.

⁷⁶ Shiko librin: "Biladul Haremejni esh-Sherifejn ue el-mukif es-Sarim min Sihri ue sehareti".

⁷⁷ MAGJI-A: Kjo nuk nënkupton "punë mashtruese", por përfshinë orvatje për të parashikuar të ardhmen përmes përdorimit të horoskopit, parashikimit të së ardhmes, astrologjisë, shenjave etj.... përmes kontaktit me elemente të shpirtave ose xhinëve, dhe burimeve të tjera sekrete. (Ruqaiyyah Waris Maqsood, "Fjalor bazë i Islamit", përkthyer nga anglishtja: Ermal Bega dhe mr. Xhabir Hamiti, boton: "A.C.F.O.S.", Tiranë 2008, fq. 162. Shënim i redaktorit gjuhësor.)

b) A ka mundësi që magjia të shkaktojë dëm?

Po, magjia ka ndikim. Prej llojeve të saj ka që shkaktojnë sëmundje, vrasin, shkaktojnë çmenduri, verbojnë, ndajnë burrin prej gruas. Megjithatë ajo nuk ka mundësi që të ndikojë e pavarur, por vetëm me caktimin dhe lejen e Allahut të Lartësuar sepse Allahu është Krijues i saj. Duhet ditur se Allahu është Krijuesi i së mirës dhe së keqes, kurse magjia është prej së keqes. Allahu i Lartësuar thotë: **"Por magjistarët nuk mund t'i bëjnë dëm askujt pa lejen e Allahut."**⁷⁸

c) Dëmet e magjisë për individët dhe shoqërinë

Sa i përket dëmit që i shkakton njeriut, themi se magjia ndikon negativisht në jetën por edhe në fenë e tij, në zhdukjen apo pengimin e të mirave të dynjasë, me qëllim që ta nxitë njeriun në dobësimin e bindjes ndaj urdhrave të Allahut si dhe në cytjen për mëkate.

Ky mund e vështirësi që përjetojnë besimtarët (me bindje të dobët) bëhet shkak që të shkojnë tek magjistarët për shërim. Kjo pastaj i shpie në mëkat edhe

⁷⁸ S. Bekare: 102.

më të madh, në shirk. Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: "*Kush shkon te një magjistar apo parashikues dhe i beson atij, ai vetëm se ka mohuar atë që i ka zbritur Muhamedit.*"⁷⁹

Ndikimi i magjisë në jetën e kësaj bote është se shkakton sëmundje, vret, shkakton çmenduri dhe njeriun e bën të hutuar, e bën të sillet në këtë botë vërdallë, pa shpresë, pa ndonjë qëllim të caktuar, jeta e tij kalon e tëra me dhembje, dëshpërim e trishtim.

Ndikimi i saj në shoqëri shfaqet qartë me efekte negative, ngase individi është tjegull e shoqërisë dhe nëse individët e ummetit goditen nga kjo sëmundje, atëherë si do të ngrihet ummeti, si do të përmirësohet? Ndikimi i magjisë në shoqëri është i dukshëm, nuk mohohet, nxit dyshime e ngatërresa në shpirtrat e njerëzve dhe mbjell urrejtje e armiqësi, posaçërisht nëse i sëmuri e kupton se një individ i caktuar i ka bërë magji

⁷⁹ Transmetojnë Imam Ahmedi (9532), Hakimi në "Mustedrek" (8/1); autentik sipas kushteve të të dyve. Bejhekiu (8/135) thotë se dijetari Iraki në librin e tij "El-Emalijeh" shprehet se ky hadith është autentik. Dhehebiu thotë se zinxhiri i tij është i saktë. Albani e ka vërtetuar saktësinë e tij në "Es-Sahih el-Xhamij", numër 89.

dhe kjo nxit që të hakmerret me çdo kusht, duke sjellë në shoqëri çrregullime, përçarje, armiqësi e vrasje, humbje të vlerave të moralit islam, të cilat shprehen në shoqërinë islame falë sigurisë e paqes.

ç) Vendimi i Sheriatit për magjinë

Allahu në Kur'an mësimin e magjisë e ka shpallur mosbesim: **"Ne jemi dërguar për t'ju vënë në provë, andaj ti mos u bëj mohues (mos bëj kufër-mosbesim duke mësuar apo ushtruar magjinë)!"**⁸⁰

Mësimi i magjisë është rreptësisht i ndaluar, qoftë për ta praktikuar apo për t'u mbrojtur përmes saj prej magjisë së të tjerëve. I Dërguari, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, e ka konsideruar njërin ndër shtatë mëkatet më të mëdha shkatërruese dhe ka thënë: *"Ruhuni nga shtatë të këqija të mëdha"*⁸¹, duke përmendur edhe magjinë.

⁸⁰ S. Bekare: 102.

⁸¹ Transmeton Buhariu në sahihun e tij, libri: "Testamenti" kapitulli "Fjala e Allahut: Vërtet, ata që shpenzojnë pasurinë e jetimit pa të drejtë" (2766); Muslimi në sahihun e tij, libri "El-Iman" në kapitullin: "Mëkatet e mëdha dhe cili është më i i madhi prej tyre" (272).

d) Vendimi i Sheriatit për magjistarët

Dijetarët islamë me konsensus e kanë ndaluar këtë dukuri dhe kanë caktuar që magjistari që merret me këtë lloj magjie të ekzekutohet. Ky ligj transmetohet nga shumë sahabë, *Allahu qoftë i kënaqur me ta. "Amër Ibn Xhundubi transmeton në një transmetim "meukuf"⁸² thotë: dënimi për magjistarin është goditja më shpatë."*⁸³

Bexhaletu bin Abdetu thotë: "Umer Ibn Hatabi, *Allahu qoftë i kënaqur me të, u ka shkruar udhëheqësve muslimanë me fjalët: "Vritni çdo magjistar dhe çdo magjistare." Pastaj vramë tre magjistarë."*⁸⁴

Hafsa, *Allahu qoftë i kënaqur me të, ka urdhëruar vrasjen e një shërbëtoreje pasi e kishte vërtetuar se i kishte bërë magji."*⁸⁵

dh) Si të mbrohemi prej magjisë?⁸⁶

⁸² "Meukuf" në këtë lloj transmetimi sahabi nuk thotë "kam dëgjuar" apo "ka thënë Muhamedi, *paqja e Allahut qoftë mbi të*. Sh. p.

⁸³ Transmeton Tirmidhiu në sunen, libri "Dispozitat, ndëshkimet", kapitulli "Vendimi i Sheriatit mbi magjistarin", nr. 1460.

⁸⁴ Transmetojnë AbduRrezak (10/179) dhe Ahmedi (1/190).

⁸⁵ Buhariu në "Tarih El-Kebir" (2/222).

1. Mbrojtja prej saj bëhet me realizimin e teuhidit në kryerjen e të gjitha veprave me sinqeritet vetëm për hir të Allahut duke e lidhur zemrën me Të e duke u bërë i pavarur prej të tjerëve, duke u larguar prej të gjitha llojeve të shirkut dhe mëkateve të mëdha e të vogla, ngase këto çështje kanë rëndësi në mbrojtjen nga magjia.

2. Sinqeriteti, pastërtia, predikimi i fesë me sinqeritet, pa përzjerje politeizmi dhe bestytnie është metodë e mirë për largimin e shejtanit. Allahu tregon në Kur'an për atë që ka thënë shejtani: **"Iblisi tha: "Zoti im, për shkak se më çove në humbje, unë do t'ju zbukuroj atyre (njerëzve) rrugën e gabuar në Tokë dhe të gjithë do t'i shpie në mashtrim, përveç robërve të Tu të sinqertë."**⁸⁷

3. Qëndrimi me xhematin e muslimanëve. Muhamedi, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, thotë: *"Kush e do mesin e Xhenetit, le t'i përmbahet xhematit të muslimanëve ngase shejtani me një (është më i fortë), e nga dy është më larg."*⁸⁸

⁸⁶ Shiko librin: "Biladul Haremejni esh-Sherifejn...".

⁸⁷ S. Hixhr: 39-40.

⁸⁸ Transmeton Tirmidhiu në kapitullin "Fiten" nën titullin "Vlera e përmbajtjes me bashkësinë e muslimanëve" (2167).

4. Falja e pesë kohëve të namazit me xhemat në xhami, posaçërisht namazin e sabahut. Kjo është shumë me rëndësi ngase përtacia ndaj namazeve me xhemat ia lehtëson shejtanit devijimin e njerëzve.

5. Përmbajtja ndaj udhëzimeve të Kur'anit dhe Sunetit është ndër shkaqet më kryesore për mbrojtjen prej shejtanit. Përmbajtja ndaj udhëzimeve kur'anore si në mësimin ashtu edhe në praktikimin e tyre është mbrojtja më e mirë ndaj së keqes së magjistarëve dhe fallxhorëve. Ibn Xheuzi transmeton nga A'meshi: *"Na ka treguar një njeri i cili ka folur me xhinë (shejtanë) i cili i ka thënë: -Me asnjë nuk e kemi më vështirë sesa me ata që e pasojnë Sunetin, kurse me pasuesit e epsheve luajmë si të duam."*⁸⁹

6. Droja ndaj Allahut dhe përkushtimi në adhurim ndaj Tij. Allahu thotë: **"E Ne i shpëtuan ata që besuan dhe që u ruajtën (prej të këqijave)"**.⁹⁰

7. Pendimi i sinqertë dhe largimi prej mëkateve.

⁸⁹ "Telbis Iblis", (39).

⁹⁰ S. Fussilet: 18.

8. Lëmosha ndaj të varfërve si dhe bamirësia ndaj atyre që kanë nevojë. Prej metodave më të zgjedhura që njeriu të mbrohet prej të këqijave është lëmosha ndaj të varfërve dhe atyre që kanë nevojë, ngase bujaria në kësi rastesh largon shumë fatkeqësi apo i pakëson ato.

9. Bërja rukje⁹¹-lexim dhe lutje për shërim.

Dijetarët janë të mendimit se rukja lejohet nëse plotëson kushtet e saj.

1. Rukja të jetë me fjalët, emrat dhe cilësitë e Allahut.

2. Rukja të jetë në gjuhën arabe apo në ndonjë gjuhë tjetër e cila kuptohet nga njerëzit.

3. Të mos besohet se rukja ndikon vetvetiu por ajo është vetëm shkak kurse shërues është vetëm Allahu i Lartësuar.

⁹¹ RUKJE: Recitimi i ajeteve të Kur'anit për shërim, dhe mbrojtje kundër sëmundjeve,... d.m.th. leximi i sures el-Fatiha ose i ndonjë sureje tjetër nga Kur'ani dhe pastaj të fryrit ose të prekurit me përshtymë të pjesëve të prekura të një personi të sëmurë. (Ruqaiyyah Waris Maqsood, "Fjalor bazë i Islamit", përkthyer nga anglishtja: Ermal Bega dhe mr. Xhabir Hamiti, boton: "A.C.F.O.S.", Tiranë 2008, fq. 229. Shënim i redaktorit gjuhësor.)

SHEHADETI

Dy dëshmitë përfshijnë këto pika:

1. Përkufizimi i teuhidit.
2. Kuptimi i fjalës Islam.
3. Llojet e teuhidit.
4. Teuhidi mbi diturinë dhe bindjen ndaj Allahut.
5. Teuhidi mbi dëshirën dhe qëllimin.
6. Teuhidi rububijje (besimi i plotë se vetëm Allahu është Krijues dhe Furnizues).
7. Teuhidi uluhijje (njësimi i Allahut në adhurim).
8. Teuhidi esmau ue sifat (njësimi i emrave dhe cilësive).
9. Ndikimi i teuhidit në pranimin e veprave dhe vlera e tij.
10. Kuptimi i fjalës: La ilahe il-lAllah.
11. Kuptimi i dëshmisë: Muhamed resulAllah, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*
12. Adhurimi.
13. Përkufizimi i adhurimit.
14. Kushtet e pranimit të adhurimit.
15. Bazat në të cilat ndërtohet adhurimi.
16. Llojet e adhurimit.
19. Kuptimi i fjalës: La ilahe il-lAllah.

Dy dëshmitë

Ç'është shkenca e teuhidit?

Shkenca e teuhidit merret me studimin e attributeve të përkryera të Allahut si dhe gjërat prej të cilave Allahu është i pastër dhe që nuk lejohet t'i përshkruhen Atij. Sinqeriteti është pastërtia, predikimi i fesë me sinqeritet, pa përzierje politeizmi dhe bestytnie duke i praktikuar urdhrat e Tij si dhe duke u larguar prej ndalesave që Allahu ka ndaluar. Gjithashtu ajo me të cilën janë të obliguar të Dërguarit mbi transmetimin e shpalljes, veset prej të cilave janë të mbrojtur dhe ajo që është e lejuar për ta, atë që kemi obligim që t'u besojmë nga librat e shenjtë të zbritur si dhe çështje të tjera që kanë të bëjnë me të Dërguarit.

Mësimi mbi melaiket e pastra, Ditën e Ringjalljes, shpërblimin dhe ndëshkimin, dobitë e përmirësimit të akides islame dhe arritjen e lumturisë në të dyja botët.

Islami dhe kuptimi i tij:

Fjala Islam në kuptimin gjuhësor do të thotë **nënshtrim**, dorëzim. Përkufizimi i Islamit nënkupton

ana publike e veprave ose ndryshe bindja e plotë për njëshmërinë e Allahut, nënshtrimi ndaj urdhrave dhe sinqeriteti e pastërtia nga politeizmi. Allahu i Lartësuar thotë: **"Kush është besimtar më i mirë se ai që i dorëzohet sinqerisht Allahut..."**⁹² Allahu i Lartësuar gjithashtu thotë: **"Kush i dorëzohet Allahut, me tërë qenien e tij, duke qenë punëmirë, ai është kapur për lidhjen më të fortë"**.⁹³

Si dhe: **"Zoti juaj është një Zot i vetëm, prandaj vetëm Atij përuluni. Dhe jepju lajme të mira atyre që janë të përulur"**.⁹⁴ Kur përmendet Islami, përfshin fenë në tërësi. Allahu i Lartësuar thotë: **"Feja e vërtetë tek Allahu është vetëm Islami."**⁹⁵

Islami përfshin pesë kushtet e tij. Argument për këtë është hadithi i gjatë i Xhibrilit i cili pyeti: *"O Muhamed, më trego ç'është Islami?"* I Dërguari paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të i tha: *"Islami është të dëshmosh që nuk ka Zot tjetër që meriton adhurimin përveç*

⁹² S. Nisa: 125.

⁹³ S. Lukman: 22.

⁹⁴ S. Haxhxh: 34.

⁹⁵ S. Ali Imran: 19.

Allahut dhe se Muhamedi është i Dërguar i Zotit, ta kryesh namazin, ta japësh zekatin, ta agjërosh Ramazanin, ta vizitosh Qabenë, nëse ke mundësi ta bësh këtë!”⁹⁶

Llojet e teuhidit

Ekzistojnë dy lloje teuhidi:

1. Dija dhe bindja mbi njëshmërinë e Allahut quhet teuhidi mbi diturinë dhe njohjen e Tij si Krijues absolut, për të cilën dëshmon surja Ihlas: **“Thuaj: “Ai është Allahu, Një dhe i Vetëm”**.”⁹⁷

Ky lloj përfshinë teuhidin rububijje apo besimin e plotë se vetëm Allahu është Krijuesi, Furnizuesi, Drejtuesi, Sistemuesi i të gjitha çështjeve që kanë të bëjnë me krijesat e Tij dhe teuhidin el esmau ue sifat, që është njësimi i emrave dhe cilësive të Allahut.

2. Lloji i dytë i teuhidit është ai i dëshirës dhe qëllimit. Ky ka të bëjë me njësimin e Allahut në adhurim (teuhid el-ibadeh) teuhidi mbi adhurimin e Allahut dhe kërkimit prej Tij. Në të bëjnë pjesë të gjitha adhurimet:

⁹⁶ Është përmendur më lart.

⁹⁷ S. Ihlas: 1.

namazi, haxhi, duatë, zotimi, kurhani. Këtë lloj të teuhidit e argumenton surja Kafirun: "**Thuaj: "O ju mosbesimtarë!"**"⁹⁸

Kështu arrijmë të kuptojmë se llojet e teuhidit janë tre:

1. *Teuhidi rububijje* (besim i plotë se vetëm Allahu është Krijuesi, Furnizuesi, Drejtuesi, Sistemuesi i të gjitha çështjeve që kanë të bëjnë me krijesat e Tij).
2. *Teuhidi uluhijje* (njësimi i Allahut në adhurim), dhe
3. *Teuhidi el-esmau ue sifaf* (njësimi i emrave dhe cilësive të Allahut).

1. Teuhidi rububijje

Shkurtimisht do të thotë: bindja e thellë dhe e fuqishme se Allahu i Lartësuar është Krijues dhe Sundues i universit dhe se tjetër sundues nuk ekziston përveç Tij. Fjala "Rabb" në gjuhën arabe do të thotë Pronar, Udhëheqës. *Rububijjeti* i Allahut mbi krijesat e

⁹⁸ S.Kafirun:1.

Veta do të thotë se vetëm Ai i ka krijuar ato, se vetëm Ai është Pronar dhe se vetëm Ai i mban dhe i udhëheqë, i bën të vdesin ato, i vetmi Furnizues që jep jetë e vdekje, Ai që i ringjall dhe që sjellë shiun.

Këtë lloj teuhidi e kanë pranuar edhe mushrikët kurejshë, por pranimi vetëm i këtij lloji të teuhidit nuk u solli dobi dhe nuk i futi në Islam. Allahu i Lartësuar thotë: **"Nëse ti (o Muhamed) i pyet ata (mekasit paganë) se kush i ka krijuar qiejt dhe Tokën, me siguri që do të të thonë: Allahu."**⁹⁹ Argument për këtë është ajeti: **"Falënderimi i përket vetëm Allahut, Zotit të botëve!"**¹⁰⁰

Pranimi dhe besimi i plotë se vetëm Allahu është Krijues, Furnizues, Drejtues, Sistemues i të gjitha çështjeve që kanë të bëjnë me krijesat e Tij nuk mjafton, nuk i plotëson të gjitha kushtet për të qenë muslimanë, ngase shumë paganë e pranuan këtë lloj teuhidi, teuhidin rububijje, megjithatë ai nuk qe i mjaftueshëm

⁹⁹ S. Zumer: 38.

¹⁰⁰ S. Fatiha: 1.

që t'i fusë në Islam për shkak të mospranimit të teuhidit uluhijje (njësimit të Allahut në adhurim).

Shumë njerëz mendojnë se teuhidi rububijje është ai me të cilin Allahu i ka dërguar Pejgamberët, duke pretenduar se nëse e njohin Allahun si Krijues, i përmbushin kushtet e njëshmërisë së Allahut të Lartësuar. Ky është gabim shumë i madh e për këtë shkak ata i shoqërojnë Allahut ortak në adhurim duke menduar se kjo nuk konsiderohet shirk, por sipas pretendimeve të tyre shirk është vetëm atëherë kur Allahut i shoqërohet diçka në atë që i takon vetëm Allahut, si Krijues, Furnizues, Drejtues, Sistemues i të gjitha çështjeve që kanë të bëjnë me krijesat e Tij. Për shkak të injorancës së tyre mbi shkencën e teuhidit, i bëjnë Allahut shirk duke mos e ditur.

2. Teuhidi uluhijje¹⁰¹

Teuhid uluhijje shkurtimisht do të thotë: bindje e fuqishme se vetëm Allahu i Lartësuar është Zot i vërtetë që meriton të adhurohet. Është obligim i besimtarëve që

¹⁰¹ “El kaulu er-reshid fi hakikati teuhid”, Sulejman b. Nasir Ulvan.

adhurimet e tyre t'ia dedikojnë vetëm Allahut, si premtim, kurban, dua, kërkim ndihme në fatkeqësi, nënshtrim, përlulje, frikë, kthim te Zoti me nënshtrim e përkushtim ndaj Tij, namaz, haxh, agjërime, zekat, lëmshë si dhe shumë lloje të tjera të adhurimeve. Këto duhen bërë vetëm për hir të Allahut të Lartësuar ngase po të bënim diçka prej këtyre adhurimeve për dikë tjetër përveç Allahut, ajo do të konsiderohej shirk-ortakëri ndaj Allahut në adhurim dhe autori i saj është mushrik (jubesimtar), edhe në qoftë se pranon teuhidin rububijje.

Teuhidi uluhijje është ai lloj teuhidi për të cilin Allahu i Lartësuar dërgoi peygamberët dhe shpalli librat. Kush e njih atë hollësisht, atëherë e kupton se sa e madhe është injoranca e shumicës së njerëzimit për shkak të mungesës së njohurive të mjaftueshme për këtë lloj teuhidi.

Le ta dinë të gjithë se teuhidi nuk është vetëm braktisje dhe mohim i adhurimit ndaj idhujve. Nuk mjafton vetëm kjo për të qenë besimtar, por patjetër duhet të braktisen dhe mohohen të gjitha llojet e adhurimeve me të cilat synohet diçka përpos Allahut të

Lartësuar si dhe të shkëputemi, t'i mohojmë e të distancohemi prej paganëve dhe riteve të tyre.

Kush e adhuron Allahun, por nuk e mohon dhe nuk distancohet prej paganëve dhe asaj që adhurohet në vend të Tij, prapëseprapë nuk ka siguruar lidhjen më të fortë, siç e cek Allahu në Kur'an: "**Ai që mohon idhujt (dhe gjithçka që adhurohet në vend të Allahut) dhe beson në Allahun, ka siguruar lidhjen më të fortë.**"¹⁰²

Muslimi në koleksionin e tij transmeton: *"E kam dëgjuar të Dërguarin, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, duke thënë: "Kush thotë La ilahe il-lAllah (nuk ka zot tjetër që meriton të adhurohet përveç Allahut) dhe mohon hyjnitë tjera, atij i sigurohet pasuria dhe gjaku i tij, kurse llogaria e tij përfundimtare është tek Allahu."*¹⁰³

Ai që nuk distancohet prej paganëve dhe nuk i mohon adhurimet e tyre, nuk ka siguruar lidhjen e fortë, por e ka braktisur atë dhe nuk i ka përmbushur kushtet

¹⁰² S. Bekare: 256.

¹⁰³ Shënon Muslimi në sahihun e tij, kapitulli "El-Iman", titulli "Urdhri për luftimin e njerëzve derisa të dëshmojnë fjalën 'La ilahe il-lAllah' (nuk ka zot tjetër përveç Allahut), nr. 25.

e saj, prandaj nuk i sigurohet pasuria e as gjaku. Baza dhe parimi kryesor i teuhidit dhe i besimit Islam, në të cilin kanë thirrur të dërguarit e Allahut, është njësimi i Allahut në adhurim si dhe distancimi e mohimi i çdo ortaku që i shoqërohet Allahut në adhurim. Kjo është feja e Ibrahimit, për të cilën Allahu i Lartësuar në Kur'an thotë: **"Shembull i mrekullueshëm për ju është Ibrahimimi dhe ata që kanë qenë me të, kur i thanë popullit të vet: "Ne shkëputemi nga ju dhe nga ato që ju i adhuroni në vend të Allahut; ne ju mohojmë dhe armiqësia e urrejtja midis nesh është e përhershme, derisa të besoni tek Allahu Një dhe i Vetëm."**¹⁰⁴

Po ashtu thotë: **"(Kujto) kur Ibrahimimi i tha të atit dhe popullit të tij: "Në të vërtetë, Unë i urrej dhe nuk kam të bëj fare me ato që adhuroni ju në vend të Atij, që më ka krijuar dhe i Cili do të më udhëzojë në rrugën e drejtë". Ai e bëri këtë fjalë të përhershme te pasardhësit e tij, me qëllim që ata të kthehen (vazhdimisht tek Allahu)."**¹⁰⁵

¹⁰⁴ S. Mumtehinne: 4.

¹⁰⁵ S. Zuhruf: 26-28.

Nëse i hedhim një vështrim gjendjes së muslimanëve në kohën bashkëkohore, shohim se shumica i kanë humbur vlerat e tij. Sa për ilustrim do të sjellim dy shembuj.

Shembulli i parë është kurban. Kurban është njëri ndër adhurimet më madhështore me ta cilat njeriu afrohet tek Allahu i Lartësuar. Allahu i ka shpallur të Dërguarit të Tij: **"Andaj, falu (vetëm) për Zotin tënd dhe ther kurban"**¹⁰⁶.

Pasi u vërtetua se kurban është adhurim, atëherë dedikimi i tij për dikë tjetër përpos Allahut konsiderohet shirk. Muslimi në koleksionin autentik të tij transmeton nga Aliu, *Allahu qoftë i kënaqur me të, se: "I Dërguari, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, na ka treguar për katër fjalë, e ndër to se Allahu e ka mallkuar atë njeri që pret kurban për hir të dikujt tjetër veç Allahut"*.¹⁰⁷

¹⁰⁶ S. Keuther: 2.

¹⁰⁷ Shënon Muslimi në sahihun e tij, kapitulli "Kurban", titulli "Ndalimi i therjes kurban për hir të dikujt tjetër përveç Allahut", (1978).

Fatkeqësisht është shtuar dukshëm numri i kurbaneve për dikë tjetër përveç Allahut në ditët e sotme për shkak të injorancës ndaj teuhidit uluhijje. Disa injorantë kur futen në ndonjë vendbanim, shtëpi apo banesë, therin kurban për t'iu afruar xhinëve (shejtanëve) në mënyrë që të mbrohen prej të këqijave të tyre. Kjo pa dyshim është shirk.

Shembulli i dytë është dedikimi i duasë dikujt tjetër përveç Allahut të Lartësuar. Duaja është ndër adhurimet më të mëdha dhe ndër shkaqet kryesore për sjelljen e të mirave dhe largimin e të këqijave si dhe shenjë e shfaqjes së varfërisë dhe varësisë së njeriut ndaj Allahut. Ai ka urdhëruar robërit e Tij që t'i luten vetëm Atij: **"Zoti juaj ka thënë: "Më thirrni Mua, se Unë ju përgjigjem!"**¹⁰⁸

Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: *"Duaja është adhurim"*¹⁰⁹. E pasi u vërtetua se duaja është ndër adhurimet më të preferuara, atëherë

¹⁰⁸ S. Gafir: 60.

¹⁰⁹ Shënon Tirmidhiu në kapitullin e duave, nën titullin "Duaja është truri i ibadetit", (3371). Albani e ka verifikuar në "Sahih Sunen Ebu Davud" (1329).

nëse kjo i dedikohet dikujt tjetër përpos Allahut të Lartësuar, pa dyshim që konsiderohet shirk. Shumë besimtarë që i përkasin besimit islam kur shkojnë në varreza, ua drejtojnë lutjet e tyre të vdekurve si dhe atyre që nuk janë prezentë, i thërrasin të vdekurit thuajse sikur i dëgjojnë dhe u përgjigjen, duke qarë hallet e tyre, a thua se kanë mundësi t'ua plotësojnë dëshirat. Allahu i Lartësuar thotë: **"Kurse ata që ju i adhuron krahas Tij, nuk zotërojnë as sa cipa e bërthamës së hurmës. Nëse ju u luteni atyre, ata nuk e dëgjojnë lutjen tuaj, por edhe sikur ta dëgjonin, nuk do t'ju përgjigjeshin. Në Ditën e Kijametit, ata do ta mohojnë adhurimin që u bënit atyre. Askush nuk mund të të njoftojë ty (o Muhamed) ashtu si Ai që është i Gjithëdijshtëm."**¹¹⁰

Kërkimi i ndërmjetësimit prej të vdekurve apo kërkimi i plotësimit të dëshirave prej tyre, qofshin ata të vdekur edhe peygamberë apo njerëz të devotshëm, konsiderohet shirk që e rrënon teuhidin uluhijje. Këtë Allahu nuk e fal vetëm se me pendim të sinqertë e kush

¹¹⁰ S. Fatir: 13- 14.

vdes në gjendje të tillë, do të jetë përgjithmonë në zjarrin e Xhehenemit.

3. Teuhidi el-esma'û ue sifat

Teuhidi el-esma'û ue sifat shkurtimisht do të thotë: bindje e fuqishme se Allahut të Lartësuar i përkasin të gjithë emrat e bukur dhe cilësitë e përsosmërisë, se Ai është larg attributeve të mangëta me cilësitë e Tij shquhet mbi të gjitha krijesat.

Cilësitë dhe emrat i njohim vetëm nga Fjalët e Tij dhe nga fjalët e Pejgamberit të Tij, pa kurrfarë ndryshimesh, pa mohimin e tyre të pjesshëm a të tërësishëm, pa përpjekje që ato të kuptohen tërësisht dhe të shpjegohen thelbësisht ose të bëhen krahasime me cilësitë e krijesave.

Duke u bazuar në ajetet kur'anore: "**Allahut i përkasin emrat më të bukur, andaj thirreni Atë (lutuni Atij) me to**".¹¹¹ Po ashtu: "**Allahu, nuk ka Zot tjetër përveç Tij. Ai ka emrat më të bukur**".¹¹²

¹¹¹ S. A'raf: 180.

¹¹² S. Ta Ha: 8.

I Dërguari i Allahut, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, ka thënë: "Allahu, i Lartësuari, ka 99 emra, një më pak se njëqind. Vepra sipas tyre e do të hysh në Xhenet."¹¹³

Mohimi i emrave dhe i attributeve të Allahut aludon për mohimin e Krijuesit, prandaj askush nuk mund të bëhet besimtar përderisa nuk beson me besim të mirëfilltë emrat dhe cilësitë e përsosmërisë së Allahut të Lartësuar. Për këtë arsye, rekomandohet që çdo besimtar t'i mësojë emrat e bukur të Allahut të Lartësuar. Fatkeqësisht, një numër pretenduesish në dije i kanë keqinterpretuar emrat dhe cilësitë e Allahut dhe për pasojë kanë devijuar duke mohuar cilësitë me të cilat Allahu ka përshkruar Veten e Tij, duke pretenduar se nëse i atribuohen Allahut këto cilësi, atëherë Ai u ngjason krijesave, prandaj edhe i mohuan. Kështu, ata devijuan duke u dhënë përparësi ideve të tyre në kundërshtim me Kur'anin dhe Sunetin si dhe konsensusin e dijetarëve të ummetit.¹¹⁴

¹¹³ Shënojnë Buhariu në sahihun e tij, kapitulli "Teuhidi", (2531) dhe Muslimi në sahihun e tij, kapitulli "Dhikri dhe duaja", (4836).

¹¹⁴ "Kaulu er-reshid fi hakikatu et-teuhid".

Vlera e teuhidit dhe rëndësia e tij në pranimin e veprave

1. Shkak për hyrje në Xhenet pa u marrë në llogari fare si dhe pa u dënuar.
2. Teuhidi është shkak për faljen dhe fshirjen e mëkateve.
3. E mbron pronarin e tij që (nëse është mëkatar) të mos qëndrojë përherë në zjarr.
4. Sjell qetësi dhe siguri për pronarin e tij si në këtë botë ashtu në botën e amshueshme.
5. "Kubuli" ose pranimi i të gjitha veprave është i kushtëzuar me realizimin e teuhidit.
6. E mbron njeriun prej fatkeqësive që mund ta godasin si dhe ia lehtëson ato që e kanë goditur.
7. Sjell arritjen e mbizotërimit dhe marrjen e pushtetit nga ana e muslimanëve në tokë.

Kuptimi i drejtë i fjalës "La ilahe il-Allah"

Shehadeti sipas argumenteve të Kur'anit dhe Sunetit nënkupton se: askush nuk ka të drejtë, nuk

meriton dhe nuk duhet të adhurohet përveç Allahut. Duke meditarur këtë fjalë madhështore, shohim se kemi të bëjmë me mohim e pohim. Së pari është mohimi, i cili ka për qëllim mohimin e çfarëdo adhurimi ndaj të gjithë zotave të tjerë përveç Allahut, kurse pohimi shërben për të pohuar se vetëm Allahu është Zoti i vërtetë që e meriton t'i dedikohen të gjitha adhurimet pa i shoqëruar askënd në to, sikurse nuk i shoqërohet asgjë në sundimin e Tij absolut.

Allahu i Lartësuar thotë: "**Kjo është kështu, sepse Allahu është e Vërteta (i vetmi që meriton të adhurohet), kurse gjithçka që adhurohet përveç Tij, është e pavërteta. Dhe, pa dyshim, Allahu është më i Lartësuari dhe i Madhërishmi**".¹¹⁵

Dëshmia "**Muhamed resulAllah**" do të thotë: Besimi nga thellësia e zemrës duke e shprehur me gjuhë se Muhamedi, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, është i Dërguar i Allahut për njerëzit dhe xhinët, si dëshmitar, përgëzues, qortues e pishtar ndriçues. Çdo besimtar obligohet që ta besojë e t'i bindet asaj që i është shpallur

¹¹⁵ S. Haxhxh: 62.

Muhamedit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, duke përfshirë këtu lajmet për të kaluarën dhe për të ardhmen si dhe të pranojë atë që ai ka ndaluar dhe ka lejuar, të ketë bindje dhe të praktikojë atë që ka urdhëruar, të ndalet nga ajo që ka ndaluar si dhe ta pasojë Sheriatin dhe Sunetin e tij me kënaqësi e pa asnjë kundërshtim.

Muhamed ibn Abdul-Vehabi, thotë: "*Përkufizimi i dëshmisë "Muhamed resulAllah" është ta respektojmë në atë që ka urdhëruar, ta besojmë dhe t'i bindemi në atë që ai ka kumtuar, të largohemi prej asaj që ka ndaluar si dhe të mos adhurohet Allahu vetëm se me atë që Ai ka legjitimuar*".¹¹⁶

¹¹⁶ "Tre parimet dhe argumentet e tyre", Muhamed b. Abdul-Vehab.

Adhurimi

Allahu i Lartësuar thotë: "**Nuk i krijova xhinët dhe njerëzit përveç se që të më adhurojnë**".¹¹⁷

Kush mediton thellë për këtë ajet, e kupton qëllimin kryesor për të cilin jemi krijuar, i cili është që të realizojmë adhurimin e Allahut sa më mirë në jetën tonë. Kush e realizon këtë mision, e ka përmbushur dhe e ka realizuar qëllimin kryesor për të cilin ka ardhur në këtë jetë, e kush nuk e plotëson, ai ka devijuar prej qëllimit kryesor për të cilin jemi krijuar, ka devijuar nga rruga e drejtë e adhurimit të Allahut për në humnerë.

Përkufizimi i adhurimit

Adhurimi është term përmbledhës për çdo gjë që Allahu i Lartësuar e do dhe është i kënaqur me të, si bindjet, punët e zemrës dhe punët e gjymtyrëve dhe për çdo gjë e cila të afron tek Allahu, qoftë punë apo lënie e punës së keqe. Allahu i Lartësuar thotë: "**Thuaj: Në të vërtetë, namazi im, kurhani im, jeta ime dhe vdekja**

¹¹⁷ S.Dharijat: 56.

ime i përkasin vetëm Allahut, Zotit të botëve. Ai nuk ka asnjë ortak. Kështu jam urdhëruar dhe unë jam i pari që i nënshtrohem Atij"¹¹⁸

Kushtet e adhurimit¹¹⁹

a) Vendosmëria për veprim: Ky është kushti për kryerjen e veprave, për braktisjen e përtacisë, neglizhencës, përpjekja që veprat të vërtetojnë fjalët, siç thotë Allahu i Lartësuar: **"O besimtarë, përse thoni atë që nuk e bëni? Është shumë e urryer për Allahun të thoni atë që nuk e bëni!"**¹²⁰

b) Sinqeriteti në qëllim: Kjo do të thotë që njeriu me të gjitha veprat e tij, qofshin ato fjalë apo vepra të shfaqura ose të fshehta, të ketë për qëllim fytyrën e Allahut. Allahu i Lartësuar thotë: **"E megjithatë, ata qenë urdhëruar vetëm që të adhuronin Allahun me përkushtim të sinqertë, duke qenë në fenë e pastër (të Ibrahimit). E megjithatë, ata qenë urdhëruar vetëm që**

¹¹⁸ S. En'am: 162-163.

¹¹⁹ "Ijlam suneh menthureh li-ittikad taifetu mensureh", fq. 11, "Marixh el-Kubul - Hafidh Hakemij", (1/399).

¹²⁰ S. Saff: 2-3.

të adhuronin Allahun me përkushtim të sinqertë, duke qenë në fenë e pastër (të Ibrahimit)."¹²¹

c) Pajtueshmëria me rregullat e Sheriatit: Nuk adhurohet Allahu vetëm se me atë që e ka legjitimuar. Kjo është feja islame, e vetmja fe, përveç së cilës Allahu nuk pranon fe tjetër, siç thotë edhe në Kur'an: "**Kush kërkon tjetër fe përveç Islamit, nuk do t'i pranohet.**"¹²²

Aishja, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, transmeton prej Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, se ka thënë: "*Kush shpikë në fenë tonë diçka që nuk është prej saj, refuzohet.*"¹²³

Këto janë tre kushtet e adhurimit. Nuk ka mundësi të ngrihet asnjë adhurim vetëm se me këto tre kushte. Vendosmëria për kryerjen e veprave është kushti i parë për ekzistimin e këtij adhurimi, kurse nijeti i sinqertë dhe pasimi i Sunetit të Muhamedit, *paqja dhe*

¹²¹ S. Bejjineh: 5.

¹²² S. Ali Imran: 85.

¹²³ Shënon Buhariu në sahihun e tij, kapitulli "Marrëveshje" titulli "Nëse bëjnë marrëveshje për krime, marrëveshja e tillë është e refuzuar", (2697). Muslimi në sahihun e tij, kapitulli "Gjykimet" titulli "Kritika e gjykimit të pabazë dhe refuzimi i çështjeve të shpikura (mveshura) në fe", (5/133).

lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, janë kushte për pranimin e çdo adhurimi. Nuk mund të pranohet ndonjë adhurim pa plotësuar këto kushte.

Shtyllat në të cilat ngritet adhurimi

Shtyllat kryesore mbi të cilat ngrihet adhurimi janë dy:

1. Dashuria e plotë për Allahun,
2. Frika, nënshttrimi i plotë.

Adhurimi është i pavlefshëm në rast të plotësimit të njërit kusht në mungesë të tjetrit e për këtë arsye selefët (gjeneratat e para të arta të këtij ummeti) kanë thënë një thënie të njohur: *“Kush e adhuron Allahun vetëm me dashuri është zendik (i dalë nga feja), kush e adhuron Atë me frikë është hururij¹²⁴ (hauarixh), kush e adhuron Allahun me shpresë ai është murxhi, ndërsa ai i cili e adhuron Atë me frikë, shpresë dhe dashuri është besimtar dhe njësuës.”¹²⁵*

¹²⁴ Hururij janë hauarixhët, të cilët u emërtuan kështu për shkak të qytetit në të cilin u paraqitën, në qytetin Harura. Hauarixhë janë ata të cilët e shpallin pabesimtar mëkatarin e madh. (Shënim i përkthyesit.)

¹²⁵ "Mearixh El-Kubul", (1/397).

Allahu i Lartësuar duke i përshkruar besimtarët thotë: "Por ata që besojnë, e duan shumë më tepër Allahun (sesa ç'i duan idhujtarët idhujt e tyre)".¹²⁶

Po ashtu thotë: "**Me të vërtetë, ata nxitonin për vepra të mira dhe na luteshin, me shpresë e frikë dhe ishin të përlulur ndaj Nesh**".¹²⁷ Dhe: "Me të vërtetë, ata që dridhen nga frika e Zotit të tyre."¹²⁸

Llojet e adhurimeve

Adhurimet janë të shumta, si: duaaja, frika, shpresa, mbështetja, kurban, zotimi, rukuja, sexhdeja, tavafi (rrotullimi rreth Qabesë), betimi, përlulja, kërkimi i ndihmës, kërkimi i shpëtimit në vështirësi si dhe shumë lloje adhurimesh të tjera të legjitimuara nga Allahu. Për këtë arsye gjatë leximit të Kur'anit hetojmë se shumica apo tërë suret e Kur'anit i rrahin këto tema.

Allahu i Lartësuar i ka dërguar të gjithë peygamberët me misionin e adhurimit vetëm të Allahut.

¹²⁶ S. Bekare: 165.

¹²⁷ S. Enbija': 90.

¹²⁸ S. Mu'minin: 57.

Allahu thotë: "**Çdo populli Ne i dërguam një të dërguar (që u thoshte): "Adhuroni Allahun dhe shmangni idhujt!"**¹²⁹, prandaj kushdo që e realizon njëshmërinë e Allahut, ai është udhëzuar në rrugën e drejtë të shpëtimit si në këtë botë edhe në botën tjetër, i falen gjynahet, i fshihen ato dhe sigurohet nga dënimi i përhershëm në botën e amshueshme.

Allahu thotë: "**Sa për ata që besojnë dhe nuk e ngatërrojnë besimin e tyre me padrejtësi (idhujtari), pikërisht atyre u takon siguria dhe ata janë të udhëzuar.**"¹³⁰

Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: "*Haku (e drejta) i robërve tek Allahu është që të mos e ndëshkojë atë që nuk i shoqëron asgjë Atij*".¹³¹

¹²⁹ S. Nahl: 36.

¹³⁰ S. Enamë: 82.

¹³¹ Buhariu, kapitulli "Veshmbathja" titulli "Betimi i njeriut pas njeriut", 2701; Muslimi, kapitulli "El-Iman" titulli "Kush vdes duke njësuar Allahun, hyn në Xhenet", 30.

NAMAZI

Përfshin këto nëntema:

1. Tahareti-pastërtia.
2. Vendimi shariatik mbi pastërtinë.
3. Llojet e pastërtisë .
4. Rregullat e kryerjes së nevojës fiziologjike.
5. Abdesi .
6. Përkufizimi i abdesit.
7. Argumentet e abdesit .
8. Vlera e abdestit .
9. Farzet e abdesit.
10. Sunetet e abdesit.
11. Mekruhet e abdesit.
12. Mënyrat e abdesit.
13. Gjërat që e prishin abdesin:
14. Rregulla të rëndësishme që vlen të kuptohen .

15. Mes'hi mbi meste dhe argumenti i tij.
16. Përkufizimi i mesteve.
17. Argumenti për ligjësimin e mes'hit mbi meste.
18. Kushtet e mes'hit mbi meste.
19. Kohëzgjatja e mes'hit dhënë mesteve.
20. Mënyra e marrjes së mes'hit.
21. Çfarë e prish mes'hin.
22. Gusli.
23. Gjërat që obligojnë guslin.
24. Mënyra e guslit.
25. Tejemumi.
26. Kur lejohet tejemumi.
27. Gjërat që prishin tejemumin .
28. Mënyra e tejemumit.
29. Menstruacionet dhe lehonja.
30. Përkufizimi i menstruacioneve.

31. Përkufizimi i istihadës (gjakderdhjes së çrregulluar).
32. Disa nga rregullat e menstruacioneve dhe lehonisë.
33. Situatat e istihadës.
34. Disa rregulla të istihadës.
35. Namazi.
36. Përkufizimi i namazit.
37. Vendimi shariatik për lënësin e namazit.
38. Shtyllat e namazit.
39. Kushtet e namazit.
40. Vaxhibet e namazit.
41. Sunetet e namazit.
42. Namazi me xhemat.
43. Vlera e namazit me xhemat.
44. Vendimi i Sheriatit për namazin me xhemat.
45. Sa persona konsiderohen xhemat.
46. Arsyet që lejojnë mosprezencën në xhami.

47. Rregulla që kanë të bëjnë me xhematin.
48. Rregulla që kanë të bëjnë imamin.
49. Namazi i të sëmurit.
50. Namazi i xhumasë.
51. Vendimi i Sheriatit për namazin e xhumasë.
52. Personat që e kanë obligim xhumanë.
53. Urtësia e legjitimitetit të saj.
54. Kushtet për të qenë i vlefshëm namazi i xhumasë.
55. Namazi i dy Bajrameve.
56. Vendimi i sheriatit mbi namazin e Bajrameve.
57. Koha e namazit të Bajrameve.
58. Vendi i faljes.
59. Mënyra e faljes.
60. Namazi i klipsit.
61. Namazi i eklipsit për zënien e Diellit dhe Hënës.
62. Mënyra e namazit të eklipsit.

63. Namazi istiska (namazi i shiut).
64. Vendimi i Sheriatit mbi obligueshmërinë e namazit istiska.
65. Mënyra e faljes së namazit istiska.
66. Namazi nafile-vullnetar.
67. Namazi i teravive.
68. Namazi i xhenazes.
69. Legjitimiteti i tij.
70. Vendimi i Sheriatit për namazin e xhenazes.
71. Kushtet përbërëse të namazit të xhenazes.
- 72 . Bazat e namazit të xhenazes.
73. Mënyra e faljes së namazit të xhenazes.
- 74 . Disa rregulla që kanë të bëjnë me namazin e xhenazes.

1. Tahareti¹³² - Pastërtia

Vendimi shariatik mbi pastërtinë

Tahareti ose pastërtia është e obligueshme me Kur'an dhe Sunet. Allahu i Lartësuar thotë: "**Nëse jeni të papastër** (si pasojë e marrëdhënieve bashkëshortore apo e derdhjes së spermës), **pastrohuni** (duke u larë krejtësisht)!"¹³³ Dhe thotë: "**Allahu i do të penduarit dhe ata që pastrohen**"¹³⁴

Ndërsa Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: "*Çelësi i namazit është pastërtia*".¹³⁵

¹³² Fjala "*Tahareh*" në aspektin gjuhësor ka kuptimin *pastërti, dëlirësi*, ndërsa në aspektin terminologjik të fikhut do të thotë: mënjanim ose pastrim i ndyrësirave dhe largim i papastërtive që ia pamundësojnë besimtarit namazin. (Shënim i përkthyesit.)

¹³³ S. Maide: 6.

¹³⁴ S. Bekare: 222

¹³⁵ Shënojnë: Ahmedi (1/123, 129); Ebu Davudi në kapitullin "Pastërtia", nën titullin "Obligueshmëria e abdestit", (61); Tirmidhiu në kapitullin "Pastërtia", nën titullin "Çelësi i namazit është pastërtia" (3); Ibn Maxhe në kapitullin "Pastërtia", nën titullin "Çelësi i namazit është pastërtia" (275); Hakimi (1/132) dhe thotë se është i saktë sipas kriterit të Muslimit, i bashkëngjitet në mendimin e tij edhe Dhehebiu. Albani e ka verifikuar saktësinë e tij në librin "Irvaul galil", (9/2).

Llojet e pastërtisë

Pastërtia është dy llojesh: e brendshme (shpirtërore) dhe e jashtme (trupore).

Pastërtia e brendshme (shpirtërore): Kemi për qëllim pastrimin e shpirtit prej gjurmëve të mëkateve, i cili realizohet me pendim të sinqertë, me pastrimin e zemrës prej ndyrësirave të pabesimit e të dyshimit, zilisë, urrejtjes, mburrjes, mendjemadhësisë, dëshirës për autoritet, famë e pushtet. Ky pastrim nuk mund të realizohet vetëm se me ihlas-sinqeritet, dashuri ndaj së mirës, urtësisë, tolerancës e durimit, duke synuar me të gjitha veprat fytyrën e Allahut të Lartësuar.

Pastërtia e jashtme (trupore): Kemi për qëllim largimin e ndyrësirave (taharetul-habedh) nga trupi, vendi i faljes, rrobat etj., si dhe pastrimin për namaz (taharetul-hadeth) duke marrë abdest ose gusël apo tejemum.

a) Rregullat e kryerjes së nevojës fiziologjike

Rregullat para fillimit të kryerjes së nevojës:

1. Nëse njeriu kryen nevojën fiziologjike në ndonjë vend të hapur, atëherë është sunet që të shkojë diku ku nuk e sheh askush.
2. Është e ndaluar hyrja në tualet me mus'haf (Kur'an) a me ndonjë libër tjetër fetar ose çdo gjë që përmendet Zoti.
3. Duhet hyrë me këmbën e majtë.
4. Është sunet që para hyrjes në tualet të thuhet *"Bismilah, Allahumme inni eudhu bike min'el-hubuthi ue'l-habaithi"* (Me emrin e Allahut, O Allahu im, më ruaj nga të ndyrët dhe të ndyrat).
5. Nëse njeriu e kryen nevojën në ndonjë vend të hapur, mos ta zbulojë trupin derisa të ulet për kryerjen e saj, në mënyrë që të mos i shihen vendet e turpshme.
6. Është e ndaluar që gjatë kryerjes së nevojës të kthehemi nga kibla me fytyrë apo shpinë.
7. Kryerja e nevojës në rrugë a në vende që i shfrytëzojnë njerëzit për hije, burime uji apo ku ka pemë me fruta është rreptësisht e ndaluar.

b) Rregullat pas kryerjes së nevojës fiziologjike

1. Nuk largohet (istixhmar¹³⁶) papastërtia me bajga të kafshëve, me kocka apo me diçka të dobishme e të ndershme si gjërat ushqimore.
2. Ndalohet përdorimi i dorës së djathtë gjatë pastrimit prej nevojës së madhe, po ashtu edhe prekja e organit gjenital.
3. Nuk lejohet të pastruarit prej nevojës së madhe me më pak se tre gurë. Nëse nuk mjaftojnë atëherë me pesë.
4. Nëse përdor së pari gurët e ambientit apo diçka të ngjashme për largimin e ndyrësisë dhe pastaj pastrohesh me ujë, kjo është më e preferuar, por nëse mjaftohesh me njëren prej tyre, edhe kjo gjë mjafton.
5. Të dilet me këmbën e djathtë prej tualetit.
6. Është sunet që kur dalim nga tualeti, të themi *“Gufraneke”* (Kërkoj faljen Tënde, o Zot).

¹³⁶ Istixhmar quhet procesi i largimit të ndyrësisë nga vendet e turpshme me ujë apo me diçka tjetër pastruese, si letër higjienike, gur apo diçka e ngjashme. (Shënim i përkthyesit.)

Abdesti

Para se të fillojë falja e namazit, është e obligueshme që besimtari të jetë i pastër prej hadethit ekber¹³⁷, që është nevoja për larjen e tërë trupit, apo hadethit esgar¹³⁸, që është nevoja për abdest. Hadethi ekber mënjanohet me gusël (pastrim i tërë trupit), kurse hadethi esgar me abdest. Tejemumi e zëvendëson abdestin në rast mungese të ujit apo nëse shkaktohet dëm shëndetësor me përdorimin e ujit.

Përkufizimi i abdestit

Abdesti është pastrim specifik me ujë të pastër në katër gjymtyrët e trupit: fytyra, dy krahët, koka dhe dy këmbët sipas udhëzimeve të Kur'anit dhe Sunetit. Argument nga Kur'ani është fjala e Allahut të Lartësuar: **"O besimtarë! Kur doni të falni namaz, lani fytyrën dhe duart deri në bërryla, kurse kokën fshijeni me dorë të lagët; lani edhe këmbët deri në nyje. Nëse jeni**

¹³⁷ Hadeth ekber - obligon larjen e tërë trupit, si për shembull: pas marrëdhënieve intime, pas ejakulimit, pas mbarimit të ciklit mujor dhe të lehonisë.

¹³⁸ Hadeth esgar - obligon abdestin pas nevojës së madhe apo të vogël.

të papastër (si pasojë e marrëdhënieve intime),
pastrohuni (duke u larë krejtësisht)!"¹³⁹

Kurse prej Sunetit të Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, është fjala: "*Allahu nuk e pranon namazin pa abdest.*"¹⁴⁰

Vlera e abdestit

Ekzistojnë me dhjetëra hadithe të cilat vërtetojnë vlerën e abdestit dhe se çfarë shpërblimesh arrin personi që e kryen këtë adhurim duke qenë i përkushtuar. Ne do të sjellim vetëm disa prej tyre.

Allahu i Lartësuar thotë për vlerën e abdestit:
"Allahu nuk dëshiron t'ju krijojë ndonjë vështirësi, por dëshiron t'ju pastrojë dhe t'i plotësojë dhuntitë e Tij ndaj jush, që të jeni falënderues."¹⁴¹

¹³⁹ S. Maide: 6.

¹⁴⁰ Shënon Buhariu në sahihun e tij, kapitulli: "Abdesti", titulli "Allahu nuk e pranon namazin pa abdest", nr. 135; Muslimi në sahihun e tij, kapitulli, "Abdesti", titulli "Obligueshmëria e abdestit për namaz", nr. 225, nga hadithi që transmeton Ebu Hurejre, *Allahu qoftë i kënaqur me të*.

¹⁴¹ S. Maide: 6.

Gjithashtu edhe hadithet e Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, janë të shumta. Ja disa prej tyre:

1. Ebu Hurejre, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, thotë se e kam dëgjuar Muhamedin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, duke thënë: "*Pasuesit e mi do të ftohen Ditën e Gjykimit me shenja të bardha, të cilat do t'u shndrisin në ballë, në këmbë dhe në duar nga gjurmët e abdestit, prandaj kush mund t'i rrisë këto gjurmë, le t'i rrisë ato.*"¹⁴²

2. Uthmani, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, thotë se e ka dëgjuar Muhamedin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, duke thënë: "*Kush merr abdest sa më mirë, i dalin gjynahet nga trupi, qofshin ato edhe poshtë thonjve.*"¹⁴³

3. Ebu Hurejre, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, thotë se e ka dëgjuar Muhamedin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, duke thënë: "*Kur robi i Allahut merr abdest dhe e lan*

¹⁴² Shënon Buhariu në kapitullin e "Pastërtia" nën titullin "Vlera e abdestit dhe e gjurmëve të abdestit". E shënon edhe Muslimi në kapitullin "Pastërtia" nën titullin "Vlera e shtimit të gjurmëve të abdestit gjatë abdestit" (347).

¹⁴³ Shënon Muslimi në kapitullin "Pastërtia" nën titullin "Dalja e gjynaheve nga trupi me ujin e abdestit" (245).

*fytyrën, mëkatet e tij si pasojë e shikimit të ndaluar bien prej saj me ujin që bie në të apo me pikën e fundit të ujit. Kur ai lan krahët, veprat e këqija bien prej tyre me pikën e fundit të ujit. Kur ai lan këmbët i fshihen mëkatet të cilat i ka bërë duke ecur duke ju larguar ato me pikën e fundit të ujit. Kështu vazhdon derisa të mos i mbetet mëkat”.*¹⁴⁴

4. Umer ibn Hatabi, Allahu qoftë i kënaqur me të, thotë se e ka dëgjuar Muhamedi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, duke thënë: “Kur ndokush prej jush merr abdest me përpikëri e pastaj thotë këtë dua, do t’i hapen tetë dyer të Xhenetit për të hyrë nga cila derë dëshiron”¹⁴⁵:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

“Esh-hedu en lá Iláhe il-Alláhu uahdehu lá sheríke lehu ue esh-hedu enne Muhammeden abduhú ue resúluhú”.
“Dëshmoj se nuk ka të adhuruar tjetër përveç Allahut një, i vetëm dhe i pashoq, dhe dëshmoj se Muhamedi është rob dhe i Dërguar i Tij”. Tirmidhiu shton:

¹⁴⁴ Shënon Muslimi në sahihun e tij, kapitulli "Pastërtia", titulli "Dalja e gjynaheve nga trupi me ujin e abdestit", (244).

¹⁴⁵ Shënon Muslimi, kapitulli "Pastërtia", titulli "Dhikri i preferuar pas abdestit", (234).

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

"Allahumme-xh-alnî minet-tevvâbine ue-xh-alnî minel-mutetahirín". "O Zoti im, më bëj mua prej atyre që pendohen dhe prej atyre që pastrohen".¹⁴⁶

Farzet e abdestit

1. Larja e fytyrës. Fytyrë konsiderohet nga lart, prej ku fillon zakonisht dalja e flokëve, deri te pjesa e poshtme e mjekrës, pastaj nga veshi deri në vesh. Kjo vërtetohet me ajetin kuranor: **"Lani fytyrën"**.¹⁴⁷ Në këtë larje përfshihet edhe goja dhe hunda pasi ato konsiderohen fytyrë. Gjithashtu, hadithi i Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, i cili thotë: "Kur ndokush prej jush merr abdest, le ta fusë ujin në hundë e pastaj le ta nxjerrë."*¹⁴⁸

2. Larja e dy krahëve, përfshirë edhe bërrylat, sipas citatit kur'anor: **"...dhe duart deri në bërryla"**.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Shënon Tirmidhiu në sahihun e tij, kapitulli "Pastërtia", titulli "Çfarë thuhet pas abdestit" (55).

¹⁴⁷ S. Maide: 6.

¹⁴⁸ Shënon Muslimi, kapitulli "Pastërtia", titulli "Referimi te teku në pastrimin nga nevoja dhe pastrimin e hundës gjatë abdestit", (237).

¹⁴⁹ S. Maide: 6.

3. Fshirja (dhënia mes'h) e kokës: Me mes'h kemi për qëllim veprimin e përshkimit me dorë të lagur të kokës nga para deri pas saj. Argument për këtë është thënia e më të Lartësuarit: "**...dhe fshini kokat tuaja.**"¹⁵⁰

4. Larja e këmbëve deri në nyje. Edhe kjo është e vërtetuar me citatin: "**Dhe shputat tuaja deri në nyje.**"¹⁵¹

5. Renditja gjatë larjes së pjesëve. Marrja e abdestit bëhet sipas renditjes që përmendet në ajet, d.m.th. së pari lahet fytyra, pastaj dy duart, i jepet mes'h kokës e pastaj lahen shputat për shkak të thënies së më të Lartit.

6. Larja e njëpasnjëshme: Domethënia e kësaj është se secila pjesë e trupit që është përmendur të lahet njëra pas tjetrës, duke mos pasur intervale kohore të shkëputura ndërmjet tyre. Me fjalë të tjera, që larja e tyre të jetë e njëpasnjëshme, pa ndërprerje të gjatë, por nëse është kohë shumë e shkurtër nuk prish punë.

Sunetet e abdestit

1. Përdorimi i misvakut gjatë pastrimit të gojës.

¹⁵⁰ S. Maide: 6.

¹⁵¹ S. Maide: 6.

2. Përmendja e Allahut në fillim të abdestit, duke thënë *"Bismillah"*.

3. Larja e duarve deri në nyje tri herë, por nëse muslimani zgjohet nga gjumi, atëherë duart duhet të lahen tri herë para se të futen në enë për të marrë abdest, duke u bazuar në thënien e Pejgamberit *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të: "Nëse dikush zgjohet nga gjumi, të mos i fusë duart në enë pa i larë më parë tri herë, sepse s'dihet ku e ka vënë dorën gjatë gjumit."*¹⁵² Kjo ka të bëjë me personin që bën gjumin e natës.

4. Të filluarit me larjen e gojës dhe hundës tri herë para fytyrës. Ato lahen mirë dhe me kujdes të veçantë¹⁵³ nga ai që nuk është agjërues.

5. Larja e mjekrës duke futur në të gishtat e lagur.

¹⁵² Shënon Buhariu në sahihun e tij, kapitulli "Abdesti", titulli "Referimi te teku gjatë pastrimit të hundës si dhe gjatë pastrimit të nevojës së madhe", (162). Shënon Muslimi në sahihun e tij, kapitulli "Pastërtia", titulli "Urrejtja e futjes së dorës që dyshohet për ndyrësinë e saj (në ujin e dedikuar për abdest) para se të lahen duart tri herë" (278), nga Ebi Hurejre, *Allahu qoftë i kënaqur me të*.

¹⁵³ Kalohet uji brenda gojës nga njëra anë në tjetrën dhe nxirret, pastaj thithet uji brenda në hundë dhe fryhet hunda.

6. Larja mes gishtërinjve të duarve dhe të këmbëve.
7. Larja e gjymtyrëve gjatë abdestit nga dy e tri herë.
8. Dhënia përparësi anës së djathtë ndaj së majtës.
9. Thënia e duasë pas abdestit:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

“Esh-hedu en lá Iláhe il-Alláhu uahdehu lá sheríke lehu ue esh-hedu enne Muhammeden abduhú ue resúluhú”. "Dëshmoj se nuk ka të adhuruar tjetër përveç Allahut një, i vetëm dhe i pashoq, dhe dëshmoj se Muhamedi është rob dhe i Dërguar i Tij". Tirmidhiu shton:

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

“Allahumme-xh-alní minet-tevvábíne ue-xh-alní minel-mutetahirín”. “O Zoti im, më bëj mua prej atyre që pendohen dhe prej atyre që pastrohen!”¹⁵⁴

¹⁵⁴ Muslimi në sahihun e tij, libri “Pastërtia”, kapitulli: Dhikri i pëlqyer pas marrjes së abdesit”, nr. 234, pa këtë pjesën e fundit: “Allahume-xh-alní minet-tevvábíne ue-xh-alní minel-mutetahirín”. Kjo shtojcë përmendet tek Tirmidhiu nr. 55 të cilën e saktëson Albani në “Sahih sunen Tirmidhi”, 1/18, nr. 48.

Mekruhet e abdestit (gjërat që urrehen gjatë tij)

1. Abdesti në vendin e ndotur nga frika se mund të bjerë pikë urine.
2. Pastrimi i gjymtyrëve në abdest më shumë se tri herë.
3. Shpenzimi i tepërt i ujit gjatë marrjes së abdestit.
4. Lënia e ndonjë suneti të abdestit, që i kemi përmendur më parë.

Mënyrat e marrjes së abdestit

Abdesti i rregullt bëhet në këto dy mënyra:

Mënyra e parë është vaxhib (e obligueshme), e mjaftueshme, pa të cilën nuk kemi abdest. Bëhet nijeti me zemër e pastaj thuhet bismilah. Fytyra duhet të lahet një herë dhe në të hyn edhe larja e gojës dhe e hundës si pjesë e fytyrës. Duart prej gishtërinjve e deri te bërrylat duhet të lahen një herë, duke pasur kujdes që krahët të lahen së bashku me bërrylat. Pastaj fërkohet koka një herë dhe prej kokës lahen edhe veshët dhe pastaj lahen

këmbët deri në dy kyçet nga një herë. Kjo mënyrë është e detyrueshme që abdesti të jetë i pranuar.

Mënyra e dytë e abdestit është mustehab - (e pëlqyer) e plotë. Në fillim bëhet nijeti me zemër pastaj thuhet "Bismilah" dhe lahen duart tri herë, pastaj lahet goja dhe hunda nga tri herë. Pastaj lahet fytyra tri herë, pastaj krahët deri tek bërrylat nga tri herë duke filluar me të djathtën e pastaj të majtën. Pastaj fërkohet koka një herë duke i lagur duart dhe duke filluar fërkimin prej ballit e deri në qafë dhe duke i kthyer duart prapë tek balli, pastaj fërkohen veshët duke i futur gishtat tregues në veshë e me gishtat e mëdhenj duke fërkuar pjesët e jashtme të veshit. Kështu vazhdon duke larë këmbët deri tek kyçet nga tri herë, duke filluar me të djathtën pastaj të majtën, e pas kësaj duhet të thuhet:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Esh-hedu el-la ilahe il-lall-llahu vahdehu la sherike lehu, ue esh-shedu enne Muhammed abduhu ue resuluhu".

"Dëshmoj se nuk ka të adhuruar tjetër përveç Allahut, dhe dëshmoj se Muhamedi është rob dhe i Dërguar i Tij".

Gjërat që e prishin abdestin:

1. Çdo gjë që del prej dy vrimave, qoftë urinë, nevojë e madhe ose erë.
2. Humbja e vetëdijes, qoftë me pije dehëse ose nga çmenduria.
3. Gjumi i thellë që sjell humbjen e kontrollit.
4. Prekja e organit me epsh me brendësinë e dorës apo me gishtërinj.
5. Dezertimi nga feja.
6. Ngrënia e mishit të devesë.
7. Prekja e femrës nga mashkulli me epsh dhe e kundërta.

Rregulla të rëndësishme që vlen të kuptohen

1. Kush është i bindur se ka marrë abdest e pastaj dyshon se mos e ka prishur abdestin, në këtë rast vendosë duke i dhënë përparësi bindjes ndaj dyshimit të pabazë. Pra, ai konsiderohet se ka abdest.

2. Kush është i bindur se e ka prishur abdestin e pastaj dyshon se ka marrë abdest, prapë vendosë sipas bindjes dhe konsiderohet se nuk ka abdest, pra obligohet që të marrë abdest.

3. Urina dhe bajgat e të gjitha kafshëve që u hahet mishi si dhe sperma e mashkullit dhe femrës nuk konsiderohen të ndyra.

4. Nëse besimtari dyshon në pastërtinë e ujit, vendos me atë që është rregull i përgjithshëm duke e konsideruar ujin si të pastër, ngase në origjinën e vet të gjitha gjërat janë të pastra.

5. Nëse na ngatërrohet uji i pastër me atë të ndytin (kur i kemi dy enë me ujë dhe nuk dimë ti dallojmë mes vete), atëherë hulumtojmë aq sa mundemi ¹⁵⁵ e pastaj vendosim për atë nga e cila anojmë më shumë dhe marrim abdest.

¹⁵⁵ Bën mundin e tij në përcaktimin e të ndyrit prej të pastrit.

Mes'hi mbi meste dhe argumenti i tij

Përkufizimi i mesteve:

Mestet janë një lloj pantoflash prej lëkure, pambuku apo diçkaje tjetër, por më të thella, të cilat e mbulojnë vendin e këmbës që është farz për t'u larë. Ato janë të thella deri te nyja e këmbës.

Argumenti për ligjësimin e mes'hit mbi meste:

Numri i argumenteve nga Suneti për ligjshmërinë e mes'hit mbi meste është i madh dhe s'ka dyshim lidhur me sqarimin e këtij vendimi. Ndër to është hadithi që e transmeton Abdullah bin Umeri nga Sa'd bin Ebi Vekasi, *Allahu qoftë i kënaqur me ta*, ku thotë se: "*Muhamedi, paqja e Allahut qoftë mbi të, u ka dhënë mes'h mesteve*".¹⁵⁶

Umer ibn Umeje Damerij ka thënë: "*Kam parë të Dërguarin e Allahut, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, duke i dhënë mes'h shallit (mbi kokë) dhe mesteve*".¹⁵⁷

¹⁵⁶ Shënon Buhariu në kapitullin "Abdesti", titulli "Mes'h mbi meste", (202).

¹⁵⁷ Shënon Buhariu në kapitullin "Abdesti", titulli "Mes'h mbi meste", (204).

Hadithi që e transmeton Mugire ibn Shu'be, *Allahu qoftë i kënaqur me të, thotë: "Një natë udhëtova me të Dërguarin e Allahut, e pastaj i lau bërrylat dhe i dha mes'h kokës. Unë desha ta ndihmoja që t'i hiqte të dyja mestet dhe ai më tha: "Lëre, i kam mbathur me këmbë të pastra". Atëherë vetëm u ka dhënë mes'h mesteve".*¹⁵⁸

Kushtet e mes'hit mbi meste

Kushti i parë: Të jenë veshur duke qenë me abdest. Argumenti i këtij kushti është fjala dhe hadithi i Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të, e transmetuar nga Urve ibn Mugire, ky nga babai i vet, i cili ka treguar: "Kam qenë me Pejgamberin, paqja e Allahut qoftë mbi të, në një ekspeditë. Desha që t'ia heq mestet, por më tha: "Lëri sepse i kam veshur me këmbë të pastra (me abdest)!" Dhe vetëm i përshkoi me duar të lagura (u dha mes'h)".*¹⁵⁹

Kushti i dytë: Mestet apo çorapet të jenë të pastra sepse nëse janë të pista, nuk lejohet t'u jepet mes'h.

¹⁵⁸ Shënon Buhariu në kapitullin "Abdesti", titulli "Kur i mbathë mestet me abdest", (206). Muslimi në kapitullin "Abdesti", titulli "Mes'h mbi meste", (274).

¹⁵⁹ I kemi cekur më herët transmetuesit e këtij hadithi.

Kushti i tretë: Të jenë të thella aq sa mbulojnë vendin e këmbës, që është farz për ta larë gjatë abdestit (të thella deri te nyja e këmbës).

Kohëzgjatja e mes'hit dhënë mesteve

Kohëzgjatja e mes'hit dhënë mesteve është caktuar tri ditë e tri net për udhëtarin, kurse një ditë e një natë për vendasin. Llogaritja e kohës fillon prej momentit që bëjmë mes'hin e parë dhe nga ajo kohë vendasi ka të drejtë një ditë dhe një natë që t'u japë mes'h mesteve, kurse musafiri tri ditë dhe tri net sipas mendimit më të saktë të dijetarëve.

Si merret mes'h

Mes'h i jepet pjesës së sipërme të këmbës me dorë të lagur, kurse pjesës së poshtme nuk i jepet mes'h.

Çfarë e prishë mestin?

1. Heqja e mesteve prej këmbës pas dhënies mes'h atyre.
2. Nëse njeriu bëhet xhunub.
3. Kalimi i kohës së caktuar.

Gusli (pastërtia e madhe)

Gusli obligohet në këto raste:

1. Xhunubllëku: Bashkimi i dy organeve seksuale (pa marrë parasysh a ndodh ejakulimi apo jo). Ejakulimi apo dalja e spermës prej organit gjenital gjatë intimitetit bashkëshortor apo për shkak të ëndërrimit. Kjo vlen si për meshkujt ashtu edhe për femrat duke u bazuar në ajetin kuranor: "**Nëse jeni të papastër** (si pasojë e marrëdhënieve), **pastrohuni** (duke u larë krejtësisht)!"¹⁶⁰ Si dhe hadithi i Muhamedit, *paqja e Allahut qoftë mbi të që thotë: "Nëse burri i afrohet gruas së tij dhe bashkohen organet njëri me tjetrin, vetëm se u është obliguar gusli"*.¹⁶¹

2. Ndërprerja e menstruacioneve dhe kalimi i afatit prej 40 ditësh pas lindjes bazuar në ajetin kur'anor: "**Të pyesin ty (Muhamed) për të përmuajshmet e femrave. Thuaju: "Ajo është gjendje e dëmshme." Prandaj, gjatë kësaj kohe, mos iu afroni atyre** (për marrëdhënie)

¹⁶⁰ S. Maide: 6.

¹⁶¹ Shënon Ahmedi në "Musned" (26067). Ibn Maxhe në kapitullin "Pastërtia", titulli "Obligueshmëria e guslit kur të bashkohen organet e dy gjinive" (608). Albani e ka verifikuar saktësinë e këtij hadithi në koleksionin e saktë të Ibn Maxhes, nr. 492.

derisa të pastrohen. Pasi të pastrohen, atëherë afrohuni tek ato ashtu si ju ka urdhëruar Allahu".¹⁶² Si dhe hadithi i Muhamedit *paqja e Allahut qoftë mbi të* ku thotë: *"Mos u fal gjatë kësaj kohe (gjatë periodave). Pasi të kenë mbaruar menstruacionet, merr gusël dhe falu!"*¹⁶³

Format e guslit

Forma e parë: Pastrimi i tërë trupit bëhet si vijon: Thuhet "Bismilah" duke bërë nijet për gusël (pastrimin e madh). Lahet secila dorë tri herë dhe organi gjenital. Merret abdest i plotë sikurse për namaz duke vonuar larjen e këmbëve deri në fund të guslit. Hidhet ujë mbi kokë tri herë, duke e lënë ujin që të arrijë deri në rrënjët e flokëve dhe pastaj hidhet ujë mbi të gjithë trupin, nga ana e djathtë, pastaj me të majtën, duke e larë pjesën nën sqetulla, brenda veshëve, brenda kërthizës, mes gishtërinjve të këmbëve si dhe çdo pjesë tjetër të trupit.

Forma e dytë e guslit vaxhib (që mjafton) është pastrimi tërësishëm me ujë, përfshirë gojën dhe hundën.

¹⁶²S. Bekare: 222.

¹⁶³ Shënon Muslimi në sahihun e tij, kapitulli "Menstruacionet", titulli "Cikli mujor, pastrimi prej tij dhe namazi ", nr. 785.

Tejemumi

1. Tejemumi është prej veçorive të ummetit islam si zëvendësim i pastrimit me ujë në raste specifike.

Kuptimi i fjalës *tejemum* në gjuhën arabe do të thotë *el-kasd*, që në gjuhën shqipe do të thotë: synim, qëllim. Nga aspekti terminologjik legjislativ islam do të thotë: fërkim i fytyrës dhe duarve me dhé të pastër në mënyrë të veçantë.

Ligjësimi i tejemumit

Tejemumi është i ligjësuar në këto raste:

1. Atëherë kur nuk ekziston uji.
2. Nëse njeriu ka ndonjë plagë dhe i dëmtohet shëndeti në rast të përdorimit të ujit.
3. Nëse uji është shumë i ftohtë dhe nuk ka mundësi që të ngrohet dhe njeriu frikësohet se do t'i dëmtojë shëndetin në rast të përdorimit të ujit.
4. Nëse uji i nevojitet për ta pirë vetë apo ata që e shoqërojnë.

Gjërat që e prishin tejemumin

1. Gjetja e ujit.
2. Gjërat që e prishin abdestin, që i kemi cekur më parë.

Mënyra e tejemumit

Bëhet nijet me zemër e pastaj thuhet "Bismilah", përshkohet dheu me brendësinë e shuplakave të duarve dhe më pas përshkon fytyrën dhe duart.

Menstruacionet, lehonja dhe istihada (rrjedhja e çrregullt e gjakut)

Menstruacionet: janë gjak që rrjedh nga mitra.

Gjaku menstrual: është gjaku natyral që rrjedh nga mitra e gruas, që del prej organit gjenital të femrës pas moshës se pjekurisë së saj në ditë të caktuara. Menstruacioni më i shkurtër është një ditë e një natë, kurse më i gjati mund të jetë pesëmbëdhjetë ditë.

Lehonia: Quhet gjaku i dalë nga organi gjenital i gruas për shkak të lindjes. Ky lloj gjaku nuk ka kohë të shkurtër që mund të përcaktohet kurse koha më e gjatë e tij është dyzet ditë. Gruaja brenda këtyre ditëve kurdo që sheh shenjat e pastrimit lahet dhe fillon faljen e namazit.

Mustehada: Quhet gruaja të cilës i rrjedh gjaku më tepër se pesëmbëdhjetë ditë. (ky gjak konsiderohet i çrregulluar. Prezenca e tij nuk e ndalon asnjë adhurim. Shënim i përkthyesit.)

Disa nga dispozitat e menstruacioneve dhe lehonisë:

1. Ndalohen marrëdhëniet bashkëshortore gjatë ciklit mujor dhe gjatë lehonisë, bazuar në fjalën e Allahut: "Të pyesin ty (Muhamed) për të përmuajshmet e femrave. Thuaju: "Ajo është gjendje e dëmshme." Prandaj, gjatë kësaj kohe, mos iu afroni atyre (për marrëdhënie) derisa të pastrohen."¹⁶⁴
2. I ndalohet gruas namazi dhe agjërimi. Agjërimin kompensohet, kurse namazi jo.
3. I ndalohet tavafi rreth Qabesë derisa të pastrohet.
4. Nuk i lejohet prekja e Kur'anit, vetëm se me ndonjë pengesë si doreza apo diçka tjetër.

Gjendjet e gruas mustehada (me çrregullime në gjak)

Ekzistojnë tri gjendje të mustehadës:

1. Që të ketë kohë të caktuar të menstruacioneve (zakon të saj) dhe pasi kalon koha, pastrohet e falet edhe pse i vazhdon gjakderdhja.

¹⁶⁴ S. Bekare: 222.

2. Që cikli mujor të jetë i panjohur për të (të mos ketë zakon të saj personal) dhe nuk ka mundësi që ta dallojë gjakun menstrual nga ai i çrregullt. Në këtë rast ajo konsideron si cikël kohën e ndonjërës prej femrave të afërta të saj dhe nëse nuk ka ndonjë të afërme, atëherë e konsideron ciklin mujor gjashtë apo shtatë ditë, siç është e zakonshme te shumica e grave.

3. Që ajo të ketë mundësi ta dallojë gjakun e ciklit me ngjyrë të zezë prej gjakut tjetër. Kur i ndërpritet gjaku i menstruacioneve, pastrohet e falet.

Disa rregulla për mustehadën

Mustehada pastrohet, agjëron e falet, por obligohet që të marrë abdest për çdo namaz, ashtu siç i lejohen marrëdhëniet intime me bashkëshortin e saj. Me fjalë të tjera, i lejohen ato gjëra që i janë ndaluar gjatë kohës së menstruacioneve.

Namazi

Përkufizimi i namazit

Fjala namaz në kuptimin gjuhësor do të thotë dua, lutje, ndërsa në kuptimin e terminologjisë së shariatit do të thotë fjalë dhe vepra të veçanta të cilat fillojnë me tekbirin fillestar dhe përfundojnë me selam.

Rëndësia dhe vlera e namazit

1. Namazi është shtylla kryesore mbi të cilën ndërtohet feja. Transmetohet prej Muadh ibn Xhebelit, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, i cili thotë: "Muhamedi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, ka thënë: "Kreu i çdo sendi është Islami, shtylla e tij është namazi dhe kulminacioni i tij është lufta (xhahadi) në rrugë të Allahut".¹⁶⁵

2. Namazi na përkujton Allahun, sepse besimtari kur hyn në namaz në lidhje të drejtpërdrejtë me Të, pa ndërmjetësues, e ndjenë afërsinë me Të, përkujdesjen e

¹⁶⁵ Shënon Tirmidhiu (2616) në kapitullin "Imani" nën titullin "Rëndësia e namazit". Ebu Isa thotë se është hadith i autentik. Hadithin e ka verifikuar të saktë, muhadithi hoxxhë AbdulKadir Arnauti, në librin: "Metnu'l-erbain en-nevevijje", fq. 68.

veçantë të Zotit ndaj njeriut dhe gjymtyrët e tij përjetojnë qetësi e siguri duke bërë ruku e sexhde me përulësi dhe kërkon ndihmë prej Allahut të Lartësuar.

3. Namazi ndalon e ruan nga shthurja dhe nga çdo vepër e shëmtuar. Kur njeriu falë namaz para Allahut në ruku e sexhde me frikë e respekt në lidhje të drejtpërdrejtë me Krijuesin, shpirti i tij ngrihet lart dhe ndihet i privilegjuar dhe kështu vendos që të largohet prej të gjitha veseve që Allahu i Lartësuar i urren, ngase në shpirtin e tij i është ngulitur thellë bindja se është nën vëzhgimin e Allahut.

4. Namazi është çelësi i të gjitha të mirave. Ai e qetëson dhe lumturon zemrën, e qetëson shpirtin dhe e pasuron me ndjenja të larta njerëzore, i jep trupit jetë e gjallëri.

Gjykimi shariatik për namazin

Namazi është ndër shtyllat kryesore të Islamit. Allahu e obligoi natën e Israsë e të Miraxhit¹⁶⁶ në Mekë,

¹⁶⁶ Isra është udhëtimi natën i Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, nga Xhamia e Shenjtë (në Mekë) në Xhaminë e Largët (të Jerusalemit), kurse mi'raxhi është ngritja e tij mbi shtatë palë qiej te Sidretul Munteha. (Shënim i përkthyesit.)

para se Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, të shpërngulej prej Meke në Medinë. Siç dihet, janë bërë obligim pesë kohë namaz: dreka, ikindia, akshami, jacia, sabahu. Namazi i parë obligativ që ka falur Muhamedi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, është farzi i drekës. Namazi është obligim për çdo besimtar që ka arritur moshën e pjekurisë, është i shëndoshë mendërisht e psiqikisht, mashkull apo femër.

Argumentet e Sheriatit për obligimin e namazit

Argumentet janë Kurani, Suneti i Muhamedit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, dhe konsensusi i muslimanëve, se namazi është obligim i pakontestueshëm për të gjithë besimtarët. Argumenti nga Kur'ani janë fjalët e Allahut të Lartësuar: "**Namazi është detyrë për besimtarët në kohë të caktuar.**"¹⁶⁷

Fjala "detyrë" në këtë ajet tregon se është obligim i pazëvendësueshëm. Fjala e Allahut: "**Faleni namazin, jepeni zekatin dhe jepini Allahut një hua të mirë (që Ai t'jua kthejë shumëfish).** Çfarëdo mirësie që bëni për shpirtin tuaj, me siguri që do ta gjeni tek Allahu.

¹⁶⁷ S. Nisa: 103.

Ajo do të jetë më e mirë dhe më e shpërblyer. Kërkoni faljen e Allahut, sepse Allahu është vërtet Falës i madh dhe Mëshirëplotë."¹⁶⁸

Kurse nga Tradita e Muhamedit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, veçojmë ngjarjen kur e dërgoi Muadh ibn Xhebelin për në Jemen dhe i tha: "*Mësoju atyre se Allahu ka bërë obligim pesë kohët e namazit brenda dite dhe nate*".¹⁶⁹ I Dërguari i Allahut, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, në hadithin të cilin e transmeton Abdullah ibn Umeri, *Allahut qoftë i kënaqur me ta*, thotë: "*Islami është ndërtuar mbi pesë (shtylla): shehadeti – dëshmia 'la ilahe il-lAllah ve ene Muhameden resulAllah', nuk ka të adhuruar tjetër me të drejtë përveç Allahut dhe se Muhamedi është i Dërguari i Allahut, falja e namazit, dhënia e zekatit, agjërimi i Ramazanit si dhe kryerja e haxhit (në Qabe)*".¹⁷⁰

¹⁶⁸ S. Muzzemmil: 20

¹⁶⁹ Shënon Buhariu në kapitullin "Zekati", nën titullin "Obligueshmëria e zekatit" (1395 si dhe 1496). Muslimi e shënon në kapitullin "Imani" nën titullin "Thirrja për dy dëshmitë" (19).

¹⁷⁰ Shënon Buhariu në kapitullin "Imani" nën titullin "Islami është ndërtuar mbi pesë shtylla" (7). Muslimi e shënon në librin "Imani" nën titullin "Kushtet e Islamit dhe shtyllat më madhështore" (21) nga hadithi i Abdullah ibn Umerit, *Allahu qoftë i kënaqur me ta*).

Ixhmai apo konsensusi i muslimanëve pohon pakontestueshmërinë e obligimit të tij mbi të gjithë besimtarët muslimanë. Për këtë arsye, namazin nuk e mohon asnjëri prej besimtarëve të kiblës, të cilët i përkasin besimit islam, deri në atë shkallë sa që edhe bidatxhinjtë e pranojnë si obligim të pakontestueshëm.

Lënësi i namazit

Lënësi i namazit ndodhet në një rën nga këto gjendje:

1. Ai që e mohon detyrimin e namazit. Personit të tillë duhet të ja kontrollojmë gjendjen, duke shikuar a është injorant mbi obligueshmërinë e namazit siç është rasti i njeriut të sapa futur në Islam dhe atij që ka jetuar jetë nomade, në këtë rast duhet t'ia mësojmë këtë detyrim dhe duhet shpjeguar dispozitat e tij duke mos gjykuar me mosbesim kundrejt personit të tillë për shkak të arsyes që posedon.

Kurse ai që ka dituri rreth dispozitës së namazit, i cili ka jetuar në mesin e muslimanëve, në qytet apo fshatra të tyre, nuk arsyetohet si dhe pretendimet e tij për arsyetim me injorancë hidhen poshtë duke gjykuar

për të si pabesimtar pasi argumentet, si në Kur'an ashtu edhe Sunet, që i shpjegojnë atij obligueshmërinë e namazit janë të qarta. Gjithashtu fakti tjetër është se muslimanët e vendit të tij e kryejnë këtë detyrim rregullisht duke mos pasë mundësi t'i ikin njohuritë e namazit njerëzve që jetojnë në këso shoqëri. Personi i cili jeton në këso kushte dhe prap e mohon detyrimin e namazit ai në fakt ka përngënjështuar Allahun e Lartësuar, Pejgamberin, *paqja dhe laudërimi i Allahut qofshin mbi të*, dhe konsensusin (ixhmain) e tërë umetit. Përgënjështimi i tillë si pasojë mbi këtë person e fuqizon ligjin e renegatit duke kërkuar pendimin e tij i cili nëse refuzon të pendohet duhet ekzekutuar.

2. Personi i cili e lë namazin për shkaqe shëndetësore, si sëmundja apo pamundësia e plotësimin të kushteve dhe kërkesave të tij. Ky njeri duhet këshilluar se këto arsyeime assesi nuk e shfuqizojnë obligueshmërinë e namazit por gjendja e tij merret parasysh duke ju dhënë mundësia e faljes sipas gjendjes dhe kushteve që ja imponon shëndeti.

3. Ai që e lë namazin nga përtacia apo neglizhenca për të, derisa t'i ikë koha. Dijetarët kanë divergjenca rreth dispozitës me rastet e tilla. Më e saktë në këtë gjykim është rregulli i cili personin që lë rregullisht faljen e namazit për shkak të përtacisë del nga feja. Atë duhet burgosur tri ditë me radhë dhe në kohën e secilit namaz i bëhet presion për t'u falë dhe frikësohet me vdekje. Nëse gjatë këtyre ditëve nuk fillon të falet atëherë mbytet me shpatë.

Shtyllat e namazit

Shtyllat e namazit janë kërkesat që duhet plotësuar falësi pa të cilat namazi nuk është i vlefshëm. Ato janë katërmbdhjetë:

1. Qëndrimi në këmbë, nëse është e mundur.
2. Tekbiri fillestar.
3. Leximi i Fatihasë.
4. Rukuja.
5. Ngritja nga rukuja.

Kushtet e fesë në pak fjalë

6. Rënia në sexhde me shtatë pjesët e trupit (fytyra, duart, gjunjët dhe këmbët).
7. Ngritja nga rukuja.
8. Ulja mes dy sexhdeve.
9. Kryerja me qetësi e të gjitha veprimeve të lartpërmendura.
10. Leximi i teshehudit (et-tehijati) të fundit.
11. Ulja për teshehudin e fundit.
12. Shqiptimi i salavatit mbi Pejgamberin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*.
13. Radhitja e duhur e këtyre veprimeve.
14. Dhënia e selamit në fund të namazit.

Kushtet e namazit:

Namazi përbëhet prej nëntë kushteve (që kërkohen para hyrjes në namaz), të cilat janë si në vijim:

1. Islami. Kurse namazi i jomuslimanit nuk është i pranuar edhe pse ai do të llogaritet për lënien e tij sipas mendimit më të saktë të dijetarëve.
2. Mendja. Njeriu që nuk posedon mendjen e tij nuk është i detyruar me këtë obligim.
3. Dallimi i gjërave. Shumica e dijetarëve kohë më të përshtatshme për t'i dalluar fëmija gjërat e kufizojnë me moshën shtatë vjeçare.
4. Hyrja e kohës së namazit.
5. Pastrimi nga kryerja e nevojave fiziologjike (abdesi).
6. Të jetë i pastër nga të gjitha ndyrësitat.
7. Mbulimi i pjesëve të trupit.
8. Kthimi në drejtim të kibles.
9. Nijeti (qartësimi i qëllimeve të veprimeve që po i bën).

Vaxhibet e namazit:

Vaxhib quhen detyrimet e fesë të përmendura në mënyrë arbitrare pa të cilat namazi është i pavlefshëm.

Ndërsa harresa e ndonjërit prej tyre përmirësohet me sehvi sexhde (sexhden e përmirësimit). Namazi i ka tetë vaxhibe të cilat përmenden si në vijim:

1. Të gjitha tekbirot (shqiptimi i fjalës Allahu Ekber¹⁷¹) pos atij fillestar.
2. Shqiptimi i fjalës: *“Semiallahu limen hamideh”* (Allahu i dëgjon falënderuesit e Tij).
3. Shqiptimi i fjalës: *“Rabbena ve lekel hamd”* (Zoti ynë, Ty të takon falënderimi).
4. Shqiptimi në ruku i fjalës: *“Subhane rabbijel adhim”* (i pastër nga çdo e metë është Zoti im i Madhëruar).
5. Shqiptimi në sexhde i fjalës: *“Subhane rabbijel a`la”* (I pastër nga çdo e metë është Zoti im i Lartësuar).
6. Lutja e Allahut për falje mes dy sexhdeve.¹⁷²
7. Teshehudi i parë.
8. Ulja për teshehudin e parë.

¹⁷¹ Shqiptim i cili kërkohet me rastin e lëvizjeve të falësit. (Sh.p.)

¹⁷² Si fjala: *“Rabi g-firli”* - *“O Zot më fal”*. Shënim i përkthyesit.)

Sunetet e namazit:

Kjo temë synon të tregojë veprat e pëlqyera në namaz mungesa e të cilave, si gabimisht ashtu edhe me qëllim, nuk e prishin namazin. Këto sunete janë të shumta, duke mos pasë qëllim përmendjen e të gjithave, do të veçojmë:

1. Ngritja e duarve në tekbirin fillestar.
2. Ngritja e duarve gjatë rënies në ruku.
3. Ngritja e duarve gjatë ngritjes prej rukusë.
4. Vendosja e dorës së djathtë mbi të majtën në gjoks, gjatë qëndrimit në këmbë.
5. Mbajtja e shikimit në vendin e sexhdes.
6. Leximi i lutjes së hyrjes në fillim të namazit.
7. Kërkimi mbrojtjen e Allahut nga shejtani i mallkuar në fillim të namazit me fjalën: *“Eudhu bilahi mine shejtani raxhim”*.

Namazi me xhemat-kolektiv

1. Vlera e këtij namazi:

Argumentet të cilët sqarojnë qartë vlerën e namazit me xhemat janë të shumta. Disa prej tyre janë këto tekste:

Abdullah ibn Omeri, *Allahu qoftë i kënaqur me ta*, përmend se Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “*Namazi me xhemat vlerësohet mbi namazin privat me njëzetë e shtatë shkallë*”.¹⁷³

Ebu Hurejre, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, tregon të ketë dëgjuar Pejgamberin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, duke thënë: “*Namazi i personit që falet me xhemat vlerësohet mbi namazin e atij që falet i vetëm në shtëpi njëzet e pesë herë më shumë*”.¹⁷⁴

Gjithashtu Ebu Hurejre, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, thotë: “*Erdhi tek Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i*

¹⁷³ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi Ezanin, kapitulli: “Vlera e namazit me xhemat”, nr. 645 dhe Muslimi në sahihun e tij, libri mbi Xhamitë, kapitulli: “Vlera e namazit me xhemat”, nr. 249.

¹⁷⁴ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi Ezanin, kapitulli: “Vlera e namazit me xhemat”, nr. 647.

Allahut qofshin mbi të, një i verbër dhe i tha: `Nuk kam përcjellës rruge i cili do më sillte në xhami për namaz`. Pastaj kërkoi nga Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, t`i jepte leje për falje të namazit në shtëpi. Ky i fundit fillimisht ja miratoi kërkesën, por kur personi ktheu shpinën për t`u larguar, e thirri të kthehej dhe e pyeti: “A e dëgjon ezanin për namaz?” Po, ju përgjigj personi. “Atëherë përgjigju thirrjes” i tha Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.¹⁷⁵

2. Dispozita e faljes së namazit me xhemat:

Falja e namazit me xhemat është obligim për meshkujt, si në vendlindje ashtu edhe gjatë udhëtimit. Kjo bazuar në Fjalën e Allahut të Lartësuar: **“Kur të jesh ti (o Muhamed) në mes të besimtarëve dhe të jesh prijës në faljen e namazit (në luftë), atëherë njëri grup prej tyre le të falet me ty”**.¹⁷⁶

Në komentimin e librit: “Munteha” përmendet: “Nëse urdhri për falje me xhemat përmendet në këtë

¹⁷⁵ Shënon Muslimi në sahihun e tij, libri: “Xhamitë”, kapitulli: “Obligohet me prezantim në xhami secili që dëgjon ezanin”, nr. 653.

¹⁷⁶ S. Nisa: 102.

ajet me gjithë frikën që ekzistonte (në betejë) atëherë shtohet detyrimi i faljes me xhemat në kohë sigurie.

Në hadithin e Ebu Hurejres, *Allahu qoftë i kënaqur me të, të cilin e përcjellë nga i Dërguari, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “*Namazi më i vështirë për munafikët-hipokritët është ai i jacisë dhe i sabahut. Sikur ta dinin shpërblimin e tyre do të prezantonin qoftë duke ardhur zvarrë. Kam planifikuar të lë zëvendës timin, për namaz, një person kurse unë më disa burra që bartin me vete dru zjarri të shkoj tek njerëzit që nuk prezantojnë në faljen e namazit me xhemat dhe tua djeg shtëpitë me zjarr*”.¹⁷⁷

Gjithashtu tregimi i Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, me personin e verbër i cili kishte kërkuar nga i Dërguari t'i jepte leje për falje në shtëpi, me ç'rast Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, e kishte pyetur a e dëgjon ezanin. Pasi mori përgjigje pozitive nga i verbëri ja ktheu:

¹⁷⁷ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi ezanin, kapitulli: “Detyrimi i faljes së namazit me xhemat”, nr. 644 dhe Muslimi, në sahihun e tij, libri mbi Xhamitë, kapitulli: “Vlera e namazit me xhemat”, nr. 651.

“Përgjigju thirrjes për namaz” duke mos i dhënë lehtësime për falje të namazit në shtëpi.^{178 179}

3. Numri i personave si kusht për t’u konsideruar xhemat

Namazi kolektiv është valid qoftë vetëm me dy vetë, imami dhe një xhematli, edhe nëse është femër. Kjo bazohet në këshillën e të Dërguarit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, dhënë Malik ibn Huvejrithit, *Allahu qoftë i kënaqur me të: “Le t’u udhëheqë në namaz më i madhi prej ju dyve”*.¹⁸⁰

4. Arsyet që e shfuqizojnë detyrimin e namazit kolektiv

Ato janë: Frika e goditjes nga ndonjë sëmundje, njeriu që ka probleme me njërin nga dy nevojat fiziologjike, kujt i ka humbur diçka me rëndësi dhe shpreson ta gjejë, ai që frikësohet nga humbja, dëmtimi, shkatërrimi i pasurisë, i punësuari për të ruajtur pasurinë e tjetrit dhe që frikësohet nga rrezikimi i saj.¹⁸¹

¹⁷⁸ Hadithi është përmendur më herët në këtë libër.

¹⁷⁹ “Sherh el-Munteha”, 1/244; “El-Mugni me sherh el-Kebir”, 1/12.

¹⁸⁰ Shënon Buhariu në sahih, libri “Ezani”, kapitulli “Ezani për musafirin”, nr. 631; Muslimi në sahih, libri, “Xhamitë”, kapitulli “Kush është më prioritar për të qenë imam në namaz”, nr. 674.

¹⁸¹ Shiko librin: “El-Mugni”, 2/83.

5. Disa rregulla që kanë të bëjnë me xhematliun

- I ndalohet të bëhet imam për namaz në xhaminë e cila ka imam të rregullt pa lejen e këtij imami, përveç nëse është afruar fundi i kohës së atij namazi.¹⁸²

- Nëse thërret ikameti për faljen e farzit atëherë është e ndaluar që xhematliu të fillojë faljen e nafiles (suneteve). Këtë e përmend i Dërguari, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, në hadithin e tij: *“Kur thërret ikameti për namazin farz s’lejohet falja e asnjë namazi tjetër përveç atij farzi”*.¹⁸³

- I ndalohet xhematliut të lëvizë në ruku apo sexhde para imamit. Nëse e bën këtë gjë, obligohet ta përsërit namazin e tillë. Xhematliu i cili e parakalon imamin në cilëndo lëvizje të namazit konsiderohet mëkatar, përveç nëse është injorant apo harrestar.¹⁸⁴

- Nuk pranohet namazi i xhematliut nëse falet i vetëm prapa saffit¹⁸⁵, përveç nëse saffi paraparak është plotësuar

¹⁸² “Sherh el-Munteha”, 1/257.

¹⁸³ Shënon Muslimi, libri “Namazi i musafirrit”, kapitulli “Urrejtja e fillimit të faljes së nafiles kur muezini fillon ikametin për farz”, (710).

¹⁸⁴ “Muhtesar fikhul islamij”, fq. 63.

¹⁸⁵ Rreshtit. (Shënim i redaktorit gjuhësor.)

me xhematlinj dhe nuk ka vend në të. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “Nuk i pranohet namazi i xhematliut nëse falet prapa safit”.¹⁸⁶

6. Disa rregulla të imamit

- Përparësi për udhëheqje-imam në namaz ka personi që njeh më mirë Librin e Zotit, pastaj ai që ka më shumë dituri rreth Sunetit, pastaj vie në radhë ai që është shpërngulur më herët¹⁸⁷, pastaj ai që më herët ka pranuar Islamin, pastaj ai që është më i vjetër në moshë.¹⁸⁸

- Është traditë pejgamberike që imami të falë namaz të lehtë e pa e zgjatur. Kjo për të pasë në konsideratë gjendjen e xhematit të tij në mesin e të cilëve mund të ketë të sëmurë, të shtyrë në moshë dhe njerëz me nevoja.

¹⁸⁶ Shënon Ibn Maxhe në sunenin e tij, libri mbi Ikametin e namazit, kapitulli: “Namazi i personit të vetëm prapa saffit”, nr. 1003. Hadithin e saktëson Albani në “Irvaul galil”, nr. 541.

¹⁸⁷ Shpërngulja (hixhreti) në këtë rast ka qëllim shpërnguljen e sahabëve nga Meka në Medinë para Çlirimit të Mekës. Shpërngulësi i hershëm ka vlera më të mëdha se ai i më vonshmi. Allahu i Lartësuar thotë: “Nuk janë të barabartë ata që kanë shpenzuar dhe kanë luftuar para fitores (në Mekë) me ata që kanë shpenzuar dhe kanë luftuar më pas.” (S. Hadid, 10).

¹⁸⁸ “El-Mugni”, 2/17.

Namazi i të sëmurit

I sëmuri detyrohet të falet në këmbë qoftë duke u mbështetur në mur, shkop ose gjëra të ngjashme me to. Nëse as këtë mundësi nuk e posedon atëherë falet i ulur, duke qëndruar në uljen e tij në atë formë që ulet për et-tehijat. Nëse edhe kjo formë është e pamundur atëherë falet i shtrirë në krahun e tij. Kjo është radhitja e kërkuar për falje, por nëse as edhe kjo e fundit nuk i mundësohet atëherë është i lirë të zgjedh pozicionin e mundshëm për të, qoftë edhe duke u shtrirë në shpinë. Rregull ky i mbështetur në Fjalën e Allahut: **“Frikësojuni Allahut sa të mundeni.”**¹⁸⁹, apo ajeti: **“Allahu nuk e obligon askënd përtej mundësive të tij”**.¹⁹⁰

Nëse këto forma janë të pamundura atëherë bën shenjë me kokë apo me pjesë tjera të trupit duke vendosur në zemër faljen e namazit me këtë gjest.¹⁹¹

- I sëmuri nëse ka shumë vështirësi në faljen e namazeve në kohë të vet, atëherë i lejohet të bashkoj dy namaze në

¹⁸⁹ S. Tegabun, 16.

¹⁹⁰ S. Bekare, 286.

¹⁹¹ “El-Mugni”, 1/813.

një kohë, i lejohet të bashkojë drekën me ikindinë dhe akshamin me jacinë në kohën e njërës prej tyre.¹⁹² Duke ditur se i jepet përparësi kohës më të përshtatshme për të sëmurin.

- Nëse vet nuk ka mundësi të merr abdes atëherë i jep abdest tjetër kush. Nëse ndodh të jetë në vend ku nuk posedon, ujë e as dhé, as nuk ka njeri i cili i jep abdest, në këtë rast falet sipas kushteve që i posedon, por assesi nuk i lejohet ta vonojë faljen e namazit.¹⁹³

- I sëmuri duhet të kujdeset për drejtimin e tij kah kibla me fytyrën dhe këmbët e veta nëse i mundësohet ky qëndrim.

Namazi i xhumasë

1. Dispozita e faljes së këtij namazi

Namazi i xhumasë është detyrim. Argumentet për obligimin e tij janë të përmendura si në Kur'an ashtu edhe hadithe. Ky namaz është obligim individual i cili

¹⁹² (Drekën me ikindi në kohë të drekës ose të ikindisë dhe akshamin me jaci në kohë të njërës prej dyjave. Sh. i përkthyesit.)

¹⁹³ Nga fetvatë e shejh Ibn Bazit.

nëse për ndonjë arsye të pranuar nuk mund të falet duhet të kompensohet me faljen e namazit te drekës.¹⁹⁴

2. Kush obligohet me këtë namaz?

Namazi i xhumasë kërkohet nga çdo person i cili i plotëson këto kushte:

1. Të jetë musliman, 2. Mosha madhore, 3. I mençur, 4. Të jetë mashkull, 5. Të jetë i lirë (jo rob-skllav), 6. Të jetë vendas (jo udhëtar).¹⁹⁵ 7. Të jetë duke jetuar në vendin ku falet namazi i xhumasë apo afër tij.¹⁹⁶

3. Urtësia e faljes së namazit të xhumasë

¹⁹⁴ “Libri mbi namazin”, i autorit të këtij libri, fq. 6.

¹⁹⁵ Vendas është çdo njeri që vendos të jetojë në një vend të caktuar.

¹⁹⁶ Me fjalën: “Apo afër tij” është për qëllim personi i cili nuk jeton në të njëjtin vend por është afër atij qyteti përafërsisht pesë kilometër, apo një orë e gjysëm ecje me deve ose në këmbë. Nëse e kalon këtë largësi atëherë nuk e ka detyrim faljen e xhumasë. Juristët muslimanë këtë çështje e argumentojnë me faktin se kjo largësi është zakonisht e mjaftueshme për të mos u dëgjuar ezani për namaz. Megjithatë duhet ditur se njeriu i cili nuk frikësohet, apo atij që nuk i kanoset ndonjë rrezik i caktuar atëherë duhet të merr pjesë në faljen e namazit të xhumasë duke u përzier me xhematin e muslimanëve. Veprim ky i cili është shumë më i mirë dhe për shpërblimin e të cilit nuk ka dyshim.

- Allahu e obligoi xhumanë që t'ua rikujtoj robërve të Vet mirësitë e mëdha që u ka dhuruar.
- Pjesë e namazit është hutbeja, fjalim që zakonisht nxiten besimtarët t'i kujtojnë mirësitë e Zotit.
- Namazi i xhumasë bartë në vete mësimet dhe këshilla javore, ripërtëritje të besës me Allahun, duke mos lënë anash ngjalljen e dashurisë vëllezërore, bashkimin e ummetit dhe shfaqjen e ndjesisë së forcës.

4. Kushtet e namazit të xhumasë

1. Hyrja e kohës së namazit. Nëse falet para apo pas kohe sipas dijetarëve ky namaz nuk është i vlefshëm.
2. Prezenca e xhematit. Xhumaja s'është e vlefshme të falet nga personi i vetëm.
3. Të jetë vendas.
4. Para namazit të xhumasë të mbahet hytbeja e përbërë prej dy pjesëve.

Namazi i bajramit

1. Dispozita e faljes së tij

Dijetarët pasi u dakorduan për legjitimitetin e namazit të bajramit fetarisht ata u ndanë në mendime se çfarë dispozite bartë në vete. Njëri mendim thotë se është obligim individual, kurse pala tjetër përkrahë mendimin se është sunet i fortë. Secili mendim posedon argumentet e tij të cilat janë të shtjelluara në librat e fikhut-jurisprudencës islame.¹⁹⁷

2. Koha e namazit të bajramit

Dijetarët janë të mendimit së koha e namazit të bajramit fillon me daljen e diellit dhe ngritjen e tij sa një bosht¹⁹⁸ dhe vazhdon deri në kohë të zenitit. Kohë kjo e përshtatshme, duke ditur se namazi ndalohej gjatë daljes së diellit kurse urrehet përderisa dielli nuk është ngritur sa një bosht. Dijetarët kanë konstatuar se diellit i duhen rreth dymbëdhjetë minuta për t'u ngritur në lartësi të boshtit.

¹⁹⁷ "Libri mbi namazin", i autorit të këtij libri, fq. 331.

¹⁹⁸ "El-Mevaidh el-Haseneh", të autorit Siddik Hasen Han, fq. 43-44.

3. Vendi i faljes së bajramit

Është sunet i Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, që bajrami të falet në *musakatë* të cilat janë vend falje në natyrë jashtë vendbanimeve. Ky synet vlen nëse nuk ka ndonjë pengesë e cila do të pamundësonte faljen në këtë hapësirë.¹⁹⁹

4. Forma e namazit të bajramit

Ky namaz përbëhet nga dy rekate. Fillimisht merret tekbiri fillestar si në namazet tjera, për t'u pasuar me gjashtë tekbire tjera. Pastaj lexohet sureja el-Fatiha për t'u pasuar me suren A`la apo suren Kaf. Pas përfundimit të leximit shqipton tekbirin "*Allahu ekber*" dhe ulet në ruku. Pasi përfundon rekatin e parë dhe lexon tekbirin e ngritjes nga sexhdeja, kur drejtohet në këmbë gjatë rekatit të dytë fillon shqiptimin e pesë tekbireve të një pasnjëshme për të pasuar leximi e sures el-Fatiha dhe sures Gashijeh. Nëse në vend të saj e lexon suren Kamer edhe kjo është pjesë e sunetit. Nëse ndodhë të lexojë në rekatin e parë suren A`la atëherë në

¹⁹⁹ "El-Mugni", 3/260.

të dytin është sunet të lexohet sureja Gashijeh, por nëse në rekatën e parë lexon suren Kaf në të dytin duhet të lexojë suren Kamer.²⁰⁰

Namazi me rastin e nxënies së diellit apo hënës (Eklipsi)

Nxënia e diellit apo e hënës janë dy argumente nga shumë argumente të Allahut përmes të cilave Ai i frikëson robërit e Tij. Zoti përmes tyre shikon penduesit dhe kthyesit tek Ai. Këto dy ndodhi shërbejnë edhe argument për Fuqinë absolute të Krijuesit të Lartësuar. Eklipsi nuk ndodhë për shkak të lindjes e as të vdekjes së askujt. Shkak i tyre janë mëkatet e shumta të njerëzve karshi Madhërisë së Allahut, Zotit absolut dhe Mbretit të të gjithë mbretërve.

Forma e namazit me rastin e eklipsit:

Thirrja për faljen e tij bëhet me fjalën: (Es-salatu xhamiah-Namazi me xhemat,), pa marrë parasysh kjo thirrje a bëhet ditën apo natën. Pastaj imami merr

²⁰⁰ "Zadul mead", 1/442-444.

tekbirin fillestar, lexon me zë të lartë suren el-Fatiha dhe një sure të gjatë. Bie në ruku duke qëndruar gjatë në të pastaj ngritet dhe prapë lexon suren el-Fatiha dhe një sure më të shkurtër se e para, bie në ruku por qëndron më pak se e para, pastaj bën dy sexhde të gjata por e dyta të jetë më e shkurtër se e para. Kështu vepron edhe në rekatën e dytë duke shkurtuar të gjitha lëvizjet më pak se në rekatën e parë.²⁰¹

Namazi me rastin e kërkimit për rënien e shiut (Istiska)

Allahu i Lartësuar mësoi robërit e Tij që në rast thatësie të kthehen tek Zoti duke ju nënshtruar Atij dhe duke kërkuar rënie shiu. Këto lutje dhe kërkesa bëhen përmes namazit të caktuar me xhemat apo në vetmi, me lutje në namaz të xhumasë, etj.

Veprime këto që vërtetojnë dobësinë e njeriut dhe nevojën e tij për Zotin e vet. Allahu thotë: **“O njerëz! Ju jeni të varfër e nevojtarë për Allahun, kurse Allahu**

²⁰¹ “Muhtesar el-Fikuhul Islamij”, fq. 65.

s'ka nevojë për asgjë dhe është i Denjë për çdo lavd".²⁰²

Dispozita rreth namazit të kërkimit të rënies së shiut (Istiska)

Ky namaz është sunet i fortë, i vërtetuar nga tradita e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, pastaj nga tradita e sahabëve dhe muslimanëve pas tyre.

Forma e këtij namazi

Ky i përngjan namazit të bajramit për faktin se ka dy rekate, falet në natyrë, leximi bëhet me zë, namazi falet para hutbes (ligjërimit), etj.

²⁰² S. Fatir: 15.

Namazi vullnetar

Ndër urtësitë e Allahut për robërit e Tij është fakti se, për çdo adhurim në fe, atyre ju propozoi nga lloji i tillë edhe adhurime vullnetare të cilat shërbejnë edhe si plotësuese të mangësive nëpër farze. Ky namaz nuk është obligativ por konsiderohet veprim vullnetar përmes të cilit besimtari synon shtimin e mirësive të tij.

Namazi vullnetar ndahet në dy grupe:

1. *Sunet i fortë, dhe 2. Sunet jo i fortë*

1. *Sunete të forta* janë ato të cilat Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, i ka falë rregullisht kur ishte në vendin e tij (jo udhëtar), për të cilat ka këshilluar të falen edhe pse në raste udhëtimi i ka lënë pa i falë. Këto sunete janë 12 rekate: 4 para farzit të drekës, 2 pas farzit të saj, 2 rekate pas farzit të akshamit, 2 pas atij të jacisë dhe 2 para farzit të sabahut.

2. *Sunete jo të forta* janë ato të cilat Pejgamberi, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, herë i falte e herë jo, si dy apo katër rekate para farzit të ikindisë, dy para farzit të akshamit dhe dy para atij të jacisë.

Namazi i teravisë

Namazi i teravisë është sunet për dy gjinitë. Koha e tij fillon menjëherë pas namazit të jacisë për të vazhduar deri në fundin e natës. Ky namaz falet me xhemat por mund të falet edhe vetëm duke ditur se falja me xhemat është më e vlefshme.

Argument për këtë lloj namazi është fjala e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, i cili thotë: *“Kush ngritet në Ramazan për t’u falë me plot besim dhe shpresë në shpërblim do t’i falen mëkatet e kaluara”*.²⁰³

Numri i rekateve të teravisë, sipas mendimit më të saktë, ka 11 apo 13 rekate²⁰⁴ duke zgjatur qëndrimin në këmbë (leximin), rukunë dhe sexhden.

Argument i kësaj që thamë është fjala e Aishes, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, e cila kur u pyet për namazin e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*,

²⁰³ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi namazin e teravisë, kapitulli: “Vlera e faljes në Ramazan”, nr. 2010.

²⁰⁴ Bashkë me vitrin. (Shënim i përkthyesit.)

në Ramazan tha: “Në Ramazan e as jashtë tij nuk shtonte mbi njëmbëdhjetë rekate. Falte katër të parat, mos pyet për hijeshinë dhe gjatësinë e tyre. Pastaj falte edhe katër të tjera, mos pyet për hijeshinë dhe gjatësinë e tyre. Pastaj falte tre rekate tjera”.²⁰⁵

Kurse argument për numrin trembëdhjetë të rekateve të këtij namazi është fjala e Ibn Abasit, *Allahu qoftë i kënaqur me ta*, i cili thotë: “*Namazit i Pejgamberit, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, gjatë natës ka qenë trembëdhjetë rekate*”.²⁰⁶

²⁰⁵ Shënon Buhariu në sahihun e tij, në librin mbi namazin e natës, kapitulli: “*Namazit i Pejgamberit, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*”, nr. 1147; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi namazin e musafirit, kapitulli “*Namazit i natës*”, nr. 738.

²⁰⁶ Shënon Buhariu në sahihu e tij, libri mbi namazin e natës, kapitulli: “*Forma e namazit të Pejgamberit, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*”, nr. 1138; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi namazin e musafirit, kapitulli “*Lutja në namazin e natës dhe gjatë qëndrimit në këmbë*”, nr. 764.

Namazi i xhenazes

1. Legjitimiteti i tij

Allahu i Lartësuar namazin e xhenazes e legjitimoi që përmes tij t'i nderojë shpirtërat e besimtarëve të vdekur të cilët janë transferuar nga një botë në tjetrën, nga bota e punës në atë të llogaritjes. Ky namaz është ritual mjaft i rëndësishëm me të cilin Allahu i nderoi besimtarët. Ai është argument se muslimanët e duan dhe nderojnë njëri-tjetrin i cili në vete përmban shenjat më serioze të vëllazërisë ndërmjet vete. Ky namaz përmban lutjen e vëllait musliman për vëllanë e tij që nuk është prezent, përmban pasimin e xhenazes së tij derisa të varroset. Shenja këto që tregojnë lidhjen e fortë të muslimanëve mes tyre për shkak të fesë së vet. Çudi çfarë riti madhështor! Lus Allahun t'i mëshirojë muslimanët e vdekur, vërtetë Ai dëgjon dhe është afër.

2. Dispozita e këtij namazi

Futet në radhët e namazeve farze për kolektivin të cilin nëse e falë një grup besimtarësh shkarkohen nga

përgjegjësia pjesa tjetër e shoqërisë. Ky namaz është i vërtetuar nga praktika e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, dhe nga fjala e tij.²⁰⁷

3. Kushtet e namazit të xhenazes

Kushtet që kërkohen për namaze tjera farze janë të detyruara edhe në këtë namaz; si nijeti, mosha madhore, kthimi kah kibla, mbulimi i avretit, pastërtia e rrobave, trupit dhe vendfaljes, falësi të jetë musliman. Kurse tek i vdekuri kushtëzohen këto pika: të jetë musliman, të jetë i pastër dhe prezenca e xhenazes-trupit të tij nëse i vdekuri është në atë vend.

4. Shtyllat e namazit të xhenazes

1. Qëndrimi në këmbë, nëse ekziston mundësia.
2. Marrja e katër tekbirove.
3. Leximi i Fatihasë pas tekbitit të parë.
4. Dërgimi salavate mbi Pejgamberin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, pas tekbitit të dytë.

²⁰⁷ Shiko: "El-Mugni", 2/344.

5. Lutja për të vdekurin pas tekbirit të tretë.
6. Radhitja e saktë e veprimeve.
7. Dhënia selam.

5. Forma e namazit të xhenazes

Imami qëndron te koka e xhenazes së mashkullit kurse në mes të xhenazes femër. Xhemati qëndrojnë pas tij. Merr tekbirin fillestar dhe lexon suren el-Fatiha, pastaj merr tekbirin e dytë dhe lexon salavatet mbi Pejgamberin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, njejtë si ato që i lexon në teshehudin e fundit në namaz, pastaj merr tekbirin e tretë dhe lutet për të vdekurin, për vete, për prindërit e tij dhe muslimanët në përgjithësi, pastaj merr tekbirin e katërt dhe hesht një çast të vogël e pastaj jep një selam në krahun e djathtë.

6. Disa çështje të rëndësishme që kanë të bëjnë me namazin e xhenazes²⁰⁸

1. Kujt i ikin disa tekbire nga ky namaz i plotëson duke vazhduar në formën e lartpërmendur të namazit, por

²⁰⁸ Nga libri: "Muhtesar fikh el-Islami", fq. 75-76.

nëse nuk i kompenson edhe në këtë rast namazin e ka në rregull.

2. Nëse përzihen xhenazet e muslimanëve dhe të pabesimtarëve lejohet të falet në prezencën e të gjitha xhenazeve por ta bëjë nijet namazin vetëm për xhenazet e muslimanëve.

3. Foshnja e abortuar nëse ka arritur katër muaj (në barkun e nënës së tij) pastaj ka vdekur, duhet të lahet dhe t'i falet namazi i xhenazes.

4. Nëse mungon mundësia e larjes së xhenazes për shkaqe të caktuara si djegia, shqyerja e trupit të tij etj., atëherë i jepet tejemum dhe i falet namazi i xhenazes atyre pjesëve të trupit që janë prezent.

5. I vdekuri që është varrosur pa ja falë namazin e xhenazes lejohet t'i falet namazi tek varri i tij.

ZEKATI

1. Përkufizimi i zekatit.
2. Rëndësia e zekatit.
3. Argumentet që e obligojnë zekatin.
4. Dallimi mes zekatit dhe tatimit (taksës).
5. A mjafton dhënia e taksës në vend të zekatit?
6. Kushtet e zekatit.
7. Dispozita për lënësin e zekatit.
8. Pasuria nga e cila duhet dhënë zekati.
9. Zekati i arit dhe argjendit dhe i pasurive që e kanë të njëjtin pozicion.
10. Dhënia e zekatit të arit dhe argjendit me të të holla.
11. Sasia e caktuar përmes të hollave që shërbehemi.
12. Zekati i kafshëve.
13. Kushtet e zekatit të kafshëve.
14. Pasqyrë sqaruese për zekatin e deveve.
15. Pasqyrë sqaruese për zekatin e lopëve
16. Pasqyrë sqaruese për zekatin e deleve.
17. Malli i tregtisë.
18. Cili është malli i tregtisë?
19. Kushtet e mallit të tregtisë.
20. Sasia e zekatit në mallin e tregtisë.

21. Llojet e mallit të tregtisë.
22. Zekati i të lashtave dhe i pemëve.
23. Cilat lloje të lashtave dhe pemëve duhet dhënë zekat.
24. Sasia e zekatit të llojeve të lartpërmendura.
25. Vërejtje rreth zekatit të lashtave dhe pemëve.
26. Çështje të përgjithshme që kanë të bëjnë me zekatin.
27. Venddhënia e zekatit.
28. Çka nënkupton fjala: “Venddhënia e zekatit”?
29. Të varfërit.
30. Të ngratët (dobëtit).
31. Punëtorët e zekatit.
32. Për afrimin e zemrave.
33. Robërit.
34. Borxhlinjtë.
35. Në rrugë të Allahut.
36. Udhëtarit.
37. Kujt nuk lejohet t`i jepet zekati?
38. Zekatul fitri (vitrat).
39. Dispozita e zekatul fitrit.
40. Urtësia e këtij lloji zekati.
41. Koha e dhënies së zekatul fitrit.
42. Venddhënia e zekatul fitrit.

ZEKATI

1. Përkufizimi i zekatit

Zekati në kuptimi gjuhësor do të thotë: Shtim, apo shtim dhe pastrim. Kjo për arsye se zekati e shton pasurinë dhe e pastron nga mëkatet dhënësin e tij. Kurse kuptimi terminologjik thotë se: Zekati është e drejtë e obliguar për ta dhënë nga pasuria e caktuar për kategori të veçanta të njerëzve në kohë të vet. Kjo bëhet me qëllim të arritjes së kënaqësisë së Allahut, pastrimit shpirtëror, të pasurisë dhe tërë shoqërisë.²⁰⁹

2. Rëndësia dhe urtësia e zekatit

Zekati ka rëndësi të konsiderueshme në Islam. Prandaj urtësitë e tij janë ato që më së miri vënë në pah rëndësinë e tij. Në vazhdim do të përmendim disa urtësi nga të cilat nëse analizohen si duhet vërehet qartë rëndësia e këtij kushti të madh të Islamit.

3. Disa nga urtësitë pse u obligua zekati

²⁰⁹ Libri: "Ez-zekat" i autorit të librit, fq. 11.

1. Pastrimi shpirtëror i njeriut nga sjelljet e ulëta, koprracia, ëndja, frika nga varfëria, lakmia, etj.
2. Ndihma e të varfërve, largimi i brengave të tyre dhe i humbjes së shpresave.
3. Përftimi i përgjithshëm i shoqërisë përmes punëve nga të cilat varet jeta e ummetit dhe gëzimi i tyre.
4. Të kufizohet mbledhja e parave vetëm në duar të pasanikëve, tregtarëve dhe tepruesve në harxhime, sepse kjo do të shkaktonte grumbullim të parave tek një shtresë e caktuar e njerëzve të cilët vetëm mes tyre do ta qarkullonin atë.
5. Zekati shoqërinë islame e shndërron në një familje të vetme në të cilën ndihmohet i varfëri nga i pasuri dhe ai që nuk ka mundësi nga ai që posedon mundësitë e caktuara.
6. Ai e shuan zjarrin e zilisë së fukarave-të varfërve që e kanë karshi pasanikëve.
7. I pengon krimet ekonomike si ato të vjedhjeve, plaçkitjes, grabitjet, etj.

8. E pastron pasurinë dhe e shton atë.
9. Është shkak për zbritjen e mirësive nga Allahu.²¹⁰

4. Argumentet që obligojnë zekatin

Ka shumë argumentet, si nga Kur'ani ashtu edhe Suneti, të cilët tregojnë mjaft qartë obligueshmërinë e zekatit. Gjithashtu Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, kishte shpjeguar se zekati është njëri nga shtyllat kryesore të vet Islamit mbi të cilat është ngritur ai. Prandaj zekati vie kushti i tretë me radhë i vet Islamit. Në vazhdim cekim disa argumente që obligojnë zekatin. Nga Kur'ani, Fjala e Allahut:

“Falni namazin dhe jepni zekatin si dhe bëni ruku me ata që bëjnë ruku”.²¹¹

“Falni namazin dhe jepni zekatin! Çfarëdo të mire që të bëni për shpirtin tuaj, do ta gjeni tek Allahu. Në të vërtetë, Ai sheh mirë gjithçka që bëni”.²¹²

²¹⁰ “Esh-sherh el mumti ala zadil mustekni”, 6/12-14; “Minhaxhul muslim”, fq. 367.

²¹¹ S. Bekare: 43.

²¹² S. Bekare: 110.

“Kur të kalojnë muajt e shenjtë (në të cilët ndalohet lufta), atëherë i vritni idhujtarët kudo që t’i ndeshni, i zini robër, i rrethoni dhe u bëni pusi kudo! Por, nëse pendohen, falin namazin dhe japin zeqatin, atëherë i lini të qetë! Vërtet, Allahu është Falës dhe Mëshirëplotë”.²¹³

Argumentet nga Suneti:

1. Hadithi i Xhebrailit në të cilin përmendet: *“Islami është të dëshmosh se Allahu është i Vetmi që meriton të adhurohet dhe se Muhamedi është rob dhe i dërguar i Tij, të falësh namazin, të japësh zekatin, të agjërosh Ramazanin dhe të kryesh Haxhin, nëse ke mundësi”*.²¹⁴

2. Ibn Omeri, Allahu qoftë i kënaqur me ta, transmeton se Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, ka thënë: *“Islami është ngritur mbi pesë shtylla: të dëshmosh se Allahu është i Vetmi që meriton të adhurohet dhe se Muhamedi është rob dhe i dërguar i Tij, të falësh namazin, të*

²¹³ S. Teube: 5.

²¹⁴ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri: “Besimi”, kapitulli “Lutja juaj është besimi juaj”, nr. 8; Muslimi në sahihun e tij, libri “Besimi”, kapitulli “Islami është ngritur mbi pesë shtylla...”, nr. 120.

*japësh zekatin, të agjërosh Ramazanin dhe të kryesh Haxhin nëse ke mundësi”.*²¹⁵

Këto janë disa nga argumentet të qarta që tregojnë detyrimin e dhënies së zekatit duke e konsideruar atë një nga kushtet e Islamit dhe parimet themelore pa të cilin nuk qëndron feja.²¹⁶ Bazuar në argumentet e lartpërmendura, dhe të tjera që nuk i cekëm, muslimanët janë të pajtimit se zekati është detyrim dhe vepër të cilës nuk duhet ikur.

*5. Dallimi mes zekati dhe taksave*²¹⁷

1. Zekati jepet me qëllim afrimi tek kënaqësia e Allahut të Lartësuar, kuptim që nuk mund ta gjejmë tek taksat të cilat nuk janë gjë tjetër veçse detyrime të qytetarëve.
2. Zekatin e ka caktuar Allahu përkundër taksës që është vendosur nga udhëheqësit shtetëror i cili vepron

²¹⁵ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri “Imani”, kapitulli “Islami, Imani dhe Ihsani”, nr. 8; Muslimi në sahihun e tij, libri “Imani”, kapitulli “Kushtet e Islamit”, nr. 16.

²¹⁶ Shiko librin e autorit: “Ez-Zekat”, fq. 34-35.

²¹⁷ Shiko librin e autorit: “Ez-Zekat”, fq. 57.

me të si të dojë duke shtuar apo munguar sipas nevojave që ai i sheh të arsyeshme.

3. Zekati ka vendet e caktuara nga Allahu ku duhet të jepet, përkundër taksave të cilat deponohen në pasurinë e shtetit e pastaj shpërndahen në vende të ndryshme të caktuara nga përgjegjësit e saj.

4. Zekati është obligim i vendosur nga Allahu përjetësisht derisa në tokë të ekzistojë Islami, përkundër taksave të cilat nuk kanë përjetësi por ndërrojnë sipas situatës.²¹⁸

6. A mjafton dhënia e taksave nga dhënia e zekatit?

Duke analizuar dallimet e lartpërmendura ndërmjet zekatit dhe taksave arrijmë në përfundim se nuk ka mundësi që taksa të luaj rolin e zekatit edhe kështu tatimdhënësi të lirohet nga zekati. Nëse do ta prananim këtë zëvendësim atëherë kjo do të nënkuptonte se neve pranojmë zhdukjen e këtij kushti të Islamit. Assesi nuk ka mundësi për jetë që taksat të luajnë rolin e zekatit dhe kështu të lirohemi nga ky

²¹⁸ Shiko librin e autorit: “Ez-Zekat”, fq. 57.

kusht i Islamit. Zekati i ka vendet e caktuara ku duhet të jepet ku njëherit ndalon rreptësisht dhënien në vende të tjera të cilat nuk i nënshtrohen këtyre rregullave.

Përfundimisht arrijmë në konkludim se taksat nuk kanë mundësi të luajnë rolin e zekatit apo ta zëvendësojnë atë. Ky është mendimi i të gjithë dijetarëve eminentë të Islamit. Kjo për arsye se zekati është ligj i vendosur nga Allahu kurse taksat janë ligje të vendosura nga njeriu.²¹⁹

7. Kushtet e zekatit

- Kushtet që kanë të bëjnë me dhënësin e zekatit:

1. Të jetë musliman, pasi zekati nuk është obligim për jomuslimanët. Zekati është kusht i Islamit dhe vjen i radhitur pas dy dëshmime (shehadetit).
2. Të jetë i lirë. Ndërsa robi nuk detyrohet me këtë obligim ngase ai nuk posedon pasuri personale.

²¹⁹“Fetava”, Ibn Tejmije, 25/93. Shkurttimisht nga libri: “Fikhul ibadat”, Muhamed Husejn, fq. 65; “Fikhuz-zekat”, Kardavi, 2/119.

3. Nijeti. Që nënkupton se dhënësi i zekatit duhet të ketë qëllim me këtë vepër zekatin e obliguar e jo sadaka të tjera.

- Kushtet që kanë të bëjnë me vet pasurinë

1. E tërë pasuria të jetë pronë e vet pronarit duke mos pasur hise në të askush tjetër. Kështu pronari të ketë të drejtë të veprojë si të dojë me pasurinë e tij.

2. Kjo pasuri t'i shtojë të ardhurat e pronarit të vet. Kushtëzohet që pasuria nga e cila duam të japim zekat të jetë e tillë e cila pronarit i sjell përfitime të caktuara.

3. Arritja e pasurisë kufirin e nisabit. Nisab do të thotë që pasuria e tillë të arrijë shumën e caktuar nga Sheriati e cila nëse nuk arrihet atëherë pronari i saj nuk detyrohet të nxjerrë zekatin e saj.

4. Të kalojë një vit. Pra, kjo pasuri pasi arrin nisabin, duhet të qëndrojë tek pronari i vet dymbëdhjetë muaj sipas muajve hënorë.

5. Të jetë tepër nevojave thelbësore për jetë si: ushqimi i familjes, vendbanimi, mjetet e luftës, veshmbathja e nevojshme për pengim si të nxehtit ashtu edhe ftohtit.²²⁰

- Dispozita islame ndaj mosdhënësit të zekatit

Mosdhënësi i zekatit gjendet në njërën prej dy gjendjeve:

1. Të mos e jep zekatin duke e mohuar atë dhe detyrimin e dhënies së tij. Në këtë rast ky person është në njërën nga dy gjendjet:

a) Të ketë pranuar Islamin rishtazi i cili ka jetuar në vende të largëta nga civilizimet. Në këtë rast nuk gjykohet me kufër-dalje nga Islami por duhet të mësohet dhe t'i ngritet argumenti. Duhet t'i sqarohet mirë kjo çështje e pastaj t'i merret zekati me detyrim. Nëse prapë vazhdon ta mohojë detyrimin e dhënies së zekatit del nga feja dhe luftohet derisa t'i merret zekati i pasurisë.

b) Të jetë prej njerëzve që ka lindur, është rritur dhe edukuar në vende islame ku nuk ka mundësi t'i

²²⁰ Libri "Ez-Zekat", i autorit të librit, fq. 63.

mungojnë informatat rreth këtij obligimi. Në këtë rast nëse e mohon detyrimin e zekatit gjykohet mbi të me kufër dhe duhet luftuar për mosdhënien e tij.

2. Të mos e jep zekatin nga koprracia edhe pse e pranon si detyrim fetar. Në këtë rast nuk konsiderohet kafir por i merret zekati me forcë dhe duhet edukuar sipas nevojës që e sheh të arsyeshme pushtetari. Kështu veprohet me të nëse prijësi është i drejtë dhe e dërgon zekatin në vendin e duhur si dhe nuk merr prej popullit më shumë se që duhet dhe nuk e shpenzon pa vend. Por nëse prijësi nuk i posedon këto kushte atëherë mosdhënësit të zekatit i merret me forcë nga përgjegjësit e caktuar por nuk paraqitet rasti i tij në gjykatë.²²¹

8. Pasuria nga e cila duhet dhënë zekat

Zekati është obligim për t'u dhënë nga katër lloje të pasurisë:

1. **Ari dhe argjendi** dhe të gjitha mallrat tjerë që e luajnë rolin e tyre. Ari kushtëzohet të arrij shtatëdhjetë gram dhe të qëndrojë tek pronari i tij një vit të plotë. Në këtë

²²¹ El Mugni. 2/435 dhe Kitabu-zekat i autorit, f. 75-76.

rast duhet të jepen katër të dhjetat e tij (4/10) apo 1.75 gram nga ai ar.²²²

Tek argjendi kushtëzohet të arrijë nisabin i cili është pesë “Ukije” kurse një “Ukije” konsiderohet dyzet dirhem, pra të arrijë dyqind dirhem dhe të kaloj një vit nga pronësimi i tij. Edhe në këtë rast duhet dhënë katër të dhjetat (apo 2.5%) e tij të cilat janë pesë dirhem.

Kështu në bazë të këtij rregulli bëhet llogaritje sipas sasisë së shtuar të pasurisë. Sipas studimeve të mia kam arritur në përfundim se nisabi i argjendit në gram është 460 gram. Kurse katër të dhjetat e tij (4/10) janë 11.5 gr.

Dhënia e zekatit në të hollat me të cilat shërbehen sot njerëzit

Besimtari që posedon sasi të caktuar ari apo argjendi dhe dëshiron që zekatin e tyre ta nxjerr në të holla atëherë kërkohet nga ai që:

²²² Ndryshe tek neve njihet si 2.5%. (Shënim i përkthyesit.)

- a) Të pyetë sa kushton në treg një gram ari apo argjendi në kohën kur ai e nxjerr zekatin e pasurisë.
- b) Ta japë katër të dhjetën (2.5%) nga pasuria e përgjithshme që e posedon në ar apo argjend.

Nisabi i të hollave-monedhave të sotme

Ndodhë dikush të mendojë se ai pasi posedon vetëm të holla në para e nuk posedon ari apo argjend nuk e ka obligim dhënien e zekatit për të hollat e tij. Sipas tij mendon se argumentet fetare që obligojnë zekatin janë të përmendura vetëm për ari dhe argjend e jo edhe për të hollat në letër. Mendim ky i gabuar, pasi e vërteta thotë se pasuria duhet të jepet edhe për paratë e poseduara nëse shuma e tyre arrin 70 gr. ari apo 460 gr. argjend. Andaj nëse arrin këtë sasi të hollash duhet të japë 2.5% nga ajo pasuri.

2. Malli i tregtisë.

a) Kuptimi i tij

Mall i tregtisë quhet çdo lloj malli i cili blehet dhe shitet me të cilin pronari i tij ka qëllim përfitimet ekonomike.

b) Kushtet e mallit të tregtisë

1. Të jetë në pronësi të plotë të vet pronarit i cili do të jap zekatin.
2. Ky mall të arrijë masën e caktuar (nisabin) me të cilin obligohet pronari të jap zekat. Kjo masë përcaktohet me njërin nga dy mallrat kryesore: Ar apo argjend dhe shumën e tyre të lartpërmendur në temë.
3. Kalimi i kësaj pasurie një vit të plotë në pronësi të vet atij personi.²²³

c) Sasia e duhur për t'u dhënë

Sasia e obliguar për zekat në mallin e tregtisë është katër të dhjetat (4/10) apo 2.5% e asaj pasurie sado e madhe qoftë.²²⁴

ç) Llojet e mallit të tregtisë nga i cili duhet dhënë zekat

Ky mall ndahet në dy lloje kryesore:

²²³ "Kitabuz-Zekat" i autorit të librit, fq. 96.

²²⁴ Shiko fusnotën paraprake, fq. 97.

Kushtet e fesë në pak fjalë

- Pasuri e cila shitet menjëherë duke mos pritur që t'i ngritet çmimi i tregut, dhe
- Pasuria e cila deponohet duke pritur ngritjen e çmimit të tregut.

Nëse malli është i llojit të parë që shitet menjëherë atëherë zekati jepet në formën e lartpërmendur. Por nëse malli është deponuar me vite të tëra në pritje të ngritjes së çmimit e pastaj pas disa viteve e shet jep zekatin vetëm për vitin e fundit.

3. Kafshët nga të cilat duhet dhënë zekat. Qëllimi me këtë temë janë kafshët e caktuara si: devja, lopa, delja.

Kushtet e zekatisë të kafshëve

- Arritja e nisabit (sasisë së caktuar). Nisabi i deveve është arritja e tyre në pesë deve, delet në dyzet copë kurse lopët tridhjetë copë. Nëse nuk plotësohet ky numër nuk jepet zekati.
- Të kalojë një vit në pronësinë e personit i cili duhet të jap zekatin.

c) Këto kafshë në shumicën e vitit të ushqehen në natyrë duke kullotur.

ç) Të mos jenë kafshë që shfrytëzohen për punë, lëvrim, mbjellje toke.²²⁵

Lista që sqaron në detaje zekatin e kafshëve dhe numrin e tyre.

a) Lista e zekatit të deveve

Prej	-	deri	zekat
5		deve deri 9	jepet një dele.
10	-	14	jepen dy dele.
15	-	19	jepen tri dele.
20	-	24	jepen katër dele.
25	-	35	një deve që ka mbushur një vit dhe ka hyrë në vitin e dytë.
36	-	45	një deve (mashkull) që ka mbushur dy vite.
46	-	60	një deve që ka mbushur tre vite.

²²⁵ "Kitabu Zekat", i autorit të librit, fq. 81.

Kushtet e fesë në pak fjalë

- 61 - 75 një deve që ka mbushur katër vite.
- 76 - 90 dy deve që kanë mbushur nga dy vite.
- 91 - 121 dy deve që kanë mbushur nga tre vite.

b) Lista e zekatit të lopëve

- Prej - deri zekat
- 30 - 39 jepet një viç i cili ka mbushur një vit.
- 40 - 59 jepet një viç i cili ka mbushur dy vite të plota.
- 60 - 69 jepen dy viça që kanë mbushur nga një vit.
- 70 - 79 jepet një viç që ka mbushur një vit dhe një viç tjetër ka dy vite.

c) Lista zekatit të deleve

- Prej - deri zekat
- 40 - 120 jepet një dele
- 120 - 200 jepen dy dele
- 201 - 399 jepen tri dele

400 - 499 jepen katër dele

500 - 599 jepen pesë dele

4. Zekati i të lashtave dhe frutave

a) Cilat nga këto të mbjella duhet të jepet zekat?

Zekati është obligim të jepet për grurin, elbin, rrushin dhe hurmat. Këto të katërta janë të pajtimit të gjithë dijetarët kurse për të tjerat ata kanë dy mendime. Shumica e dijetarëve mendojnë se në këtë grup futen edhe gjërat tjera. Mendimi im është se të gjitha llojet e ushqimeve të cilat maten, shërbejnë për ushqim dhe deponohen²²⁶ duhet dhënë zekat kurse të tjerat që nuk i posedojnë këto veti nuk duhet dhënë zekat.²²⁷

²²⁶ Qëllimi i fjalës “Ushqehen” nënkupton se njerëzit zakonisht e kanë pjesë të jetës së tyre për t’u ushqyer në kohë të mira dhe nuk janë të detyruar për të pasi nuk gjejnë tjetër si rasti i kohëve të luftës. Rasti i parë i ushqimeve është ai i orizit, miellit, etj. Kurse i fundit është shembulli i bajameve, fistikët apo arrat. Sepse këto të lashta nuk janë ushqim i zakonshëm ditor i njeriut. Gjithashtu nuk jepet zekati për mollat, pjeshkët e të ngjashme sepse ato nuk deponohen. Me deponim kemi qëllim se ato nuk mund të ruhen një kohë të gjatë duke mos u prishur porse ato pas një kohe të shkurtër prishen përkundër grurit e miellit i cili deponohet me vite.

²²⁷ “Kitabu Zekat”, i autorit të lirbit, fq. 97.

b) Nisabi i zekatit të lashtave dhe frutave

Nisabi i zekatit të tyre duhet të arrij pesë “vesek” e lartë. Argument për këtë gjë është fjala e Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të, i cili thotë: “Nën pesë ‘vesek’ nuk jepen hurmat sadaka-zekat”*.²²⁸ Kjo peshë nëse shndërrohet në kilogram arrinë peshën 675 kg.

c) Çështje që lidhen me zekatin e të lashtave dhe frutave

1. Tek të lashtat dhe frutat kushtëzohet që: frutat të piqen (duke u zverdhur apo skuqur, varet prej frutit), të korret gruri (dhe të ngjashmet me të) dhe të ketë shije rrushi apo ulliri.

2. Nëse të lashtat apo pemët ujiten pa mundim, apo vetvetiu, si nga shiu, ose nga uji i burimit, lumenjve apo toka është e lagësht në këtë rast jepet zekati i tyre një e dhjeta (10%) por nëse kjo ujitje bëhet përmes mundit personal të pronarit si duke ujitur me kovë, duke sjellë ujin nga larg me mjete transportuese, rrymë etj., në këtë

²²⁸ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri: “Zekati”, kapitulli: “Nuk jepet sadaka pa arritur peshën e 5 vesekëve”, (Shiko tekstin brenda temës për të kuptuar sasinë e peshës me kg. Shënim i përkthyesit.)

rast jepet një e pesta (5%) e tyre. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “Ato që ujiten nga qielli, burimi, apo vetvetiu jepet një e dhjeta, kurse ajo që ujitet me vaditje (të pronarit) duhet dhënë një e pesta”.²²⁹

3. Ato të lashta ose pemë që ujiten herë vetvetiu e herës tjetër kërkohet ndërhyrja e pronarit zekati i tyre jepet shtatë e gjysëm përqind (7.5%).²³⁰

Çështje të përgjithshme rreth zekatit

1. Nëse dikush të ka borxh, në të holla, dhe ka mundësi ta paguaj borxhin tënd në këtë rast duhet të japësh zekatin e asaj pasurie pasi ta merr atë borxh. Zekatin e saj e jep për të gjitha ato vite. Edhe pse më mirë është të jepet zekati i atij borxhi në kohë (çdo vit) edhe pse akoma nuk është marrë ai borxh. Por nëse të ka borxh të holla dikush i cili nuk ka mundësi ta lajë borxhin e vet në këtë rast zekati jepet vetëm për një vit pasi të plotësohet viti pa pasur nevojë të jepet për vitet e kaluara.²³¹

²²⁹ Shënon Buhariu, libri: “Zekati”, kapitulli: “Jepet 1/10 për pemët që ujiten...”, nr. 1483, nga Ibn Omeri, *Allahu qoftë i kënaqur me ta*.

²³⁰ Shiko librin “Mugni”, 2/559.

²³¹ “Muhtesar fikhul islamij”, fq. 79.

2. *Vakëfet e përgjithshme* të cilat kanë karakter humanitar: si xhamitë, shkollat etj., për këto pasuri nuk jepet zekati.
3. *Shtëpitë, pasuria e patundshme, mjetet që përdoren për ndërtim apo mjeshtri*, etj. nëse pronari i mban me qëllim tregtie në këtë rast duhet jepet zekati. Shuma e tyre caktohet duke e mbledhur çmimin e tyre e pastaj prej asaj shume të përgjithshme jepet 2.5% e saj. Në këtë futen edhe nëse gjërat e lartpërmendura shërbejnë për qira me kusht që të plotësohet një vit.²³²
4. *Personi edhe nëse ka borxhe* (në të holla) ai prapë obligohet me dhënien e zekatit për pasurinë e “dukshme”.²³³
5. *Kush vdes pa e dhënë akoma zekatin*, obligohet trashëgimtari i tij ta paguaj atë zekat akoma pa e ndarë pasurinë e të vdekurit.²³⁴

²³² Shiko fusnotën paraprake.

²³³ “Muhtesar fihkul islamij”, fq. 79. Pasuri e dukshme janë: kafshët, frutat dhe të lashtat. Kurse pasuri e fshehtë janë: paratë dhe malli i veçuar për tregti.

²³⁴ “El-mugni”, 2/466.

6. *Kush posedon një copë ari e cila nuk e arrin nisabin për dhënie të zekatit dhe posedon edhe një copë tjetër argjendi e cila edhe kjo në vete nuk arrin shumën e nisabit por kur bashkohen të dyja arrijnë këtë shumë, në këtë rast sipas njërit mendim duhet të jepet zekati i të dyjave së bashku duke dhënë për secilën aq përqindje të zekatit sa posedon gram ajo pjesë e pasurisë.²³⁵ Ndërsa mendimi tjetër i dijetarëve thotë se nuk duhet bashkuar dy gjëra me vlerë për t'u bërë obligim zekati. Megjithatë ky është mendimi edhe i hoxhës tonë: Muhamed ibn Salih Uthejmin.²³⁶*

7. *Thesari i gjetur.* Nëse njeriu gjen thesar të vjetër i cili nuk dihet i kujt është por i takon kohëve të lashta, atyre të injorancës... në këtë rast jepet pesë përqind i tij (5%) duke ua shpërndarë fukarave dhe të ngratëve.²³⁷ Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “Për thesarin e gjetur jepet pesë përqind”.²³⁸

²³⁵ Duke kontrolluar përqindjen e tyre. (Shënim i përkthyesit.)

²³⁶ “El-mugni”, 2/603; “Mumti fi sherhi zad mustakni”, 6/107-108.

²³⁷ “El-Mugni”, 2/585.

²³⁸ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi zekatin, kapitulli “Thesari i gjetur jepet pesë përqind”, nr. 1449.

8. *Thesari i gjetur a kushtëzohet të kaloj një vit në pronësinë e personit që e ka gjetur apo jepet menjëherë nëse e ka arritur nisabin.* Sipas mendimit të saktë zekati i thesarit nuk duhet pritur një vit por tek ai kushtëzohet vetëm arritja e nisabit dhe jepet menjëherë pasi është gjetur. Ky i ngjan zekatit të frutave dhe të lashtave.²³⁹

9. *Zekati i aksioneve dhe letrave me vlerë*

a) Aksione quhen të drejtat e caktuara në pasuri të disa personave brenda një organizate apo ndërmarrje. Ata persona e ndajnë fitimin e ndërmarrjes mes vete sipas rregullave të përcaktuara paraprakisht në ndërmarrje.

b) Letrat me vlerë janë shkresat e caktuara në të cilat individi deklaron dhe e detyron veten për të paguar një shumë të caktuar të hollash tek pala e parë që ajo palë t'i japë borxh. Me kusht që ky borxh të kthehet bashkë me një shumë tjetër shtojcë përveç borxhit si lloj përfitimi i palës së parë për shkak të dhënies së borxhit. Kjo marrëveshje apo këto "letra me vlerë" që në esencë janë të ndaluara sepse përbëjnë në vete marrëveshje me kamatë.

²³⁹ "El-Mugni", 2/604.

Si duhet nxjerrë zekati i aksioneve dhe "letrave me vlerë"?

- *Zekati i aksioneve*: pronari i aksioneve është i lirë të zgjedhë mes dy gjërave:

a) Të jap zekatin e tërë pasurisë së tij në fund të çdo viti. Kurse kur e merr fitimin e vet nga ai aksion e jep pjesën e zekatit vetëm për atë fitim nga aksioni (pa marrë parasysh sa vite e ka pritur atë fitim) kurse disa dijetarë thonë se duhet dhënë zekatin vetëm për një vit (pa marrë parasysh sa vite ka pritur deri në atë fitim).

b) Çdo vit të pyet përgjegjësit dhe kontabilistët e tij se sa është duke ecur fitimi i atij aksioni dhe të japë zekat në bazë të informacioneve që ja japin ekspertët e asaj fushe. Zekati duhet dhënë në të dy rastet; fitoi apo humbi përderisa është brenda aksioneve. Shuma e zekatit edhe në këtë rast është 2.5% pasi të arrijë nisabin.

- *Zekati i letrave me vlerë*: Përmendëm se letrat me vlerë janë borxhe të vonuara. Bazuar në këtë themi se zekati i tyre është njëjtë me zekatin e borxhit. Nëse ky borxh është tek njerëzit që kanë mundësi ta paguajnë jep zekat njëjtë sikur pasuria tjetër që e posedon. Kurse nëse

borxhi është tek personi i cili nuk ka mundësi ta paguaj pronari i pasurisë e jep zekatin vetëm atëherë kur ta merr borxhin e tij.

10. Pasuria e fituar dhe zekati i saj. Me këtë pikë është për qëllim pasuria e fituar nga tregtia apo nga shtimi i kafshëve me lindje. Në këto raste përfitimet e tilla bashkohet me pjesën tjetër të pasurisë nga e cila janë përfituar (pasuria origjinë) dhe jepet zekati nga shuma e përgjithshme duke mos pas nevojë të pritët një vit.

Kurse nëse pasuria është përfituar në forma tjera përveç fitimit të tregtisë apo lindjes së kafshëve atëherë kushtëzohet të arrihet nisabi dhe të plotësohet një vit. Kujt i dhurohet pasuri e caktuar apo merr pjesën e trashëgimisë duhet të pres të plotësohet një vit pastaj jep zekatin e asaj pasurie.

11. Zekatin a duhet dhënë menjëherë apo lejohet të vonohet? Sipas mendimit më të saktë zekatin duhet ta nxjerrim menjëherë pa e vonuar aspak. Pasuria kur arrin nisabin dhe kalon një vit në pronësi janë plotësuar kushtet për dhënie të zekatis andaj edhe nuk duhet vonuar. Kjo për shkak se urdhrat në Islam obligohen të kryhen në çast.

Megjithatë ka raste, arsye dhe shkaqe të cilat lejojnë vonimin e dhënies së zekatit. Por kjo kushtëzohet që të jetë vetëm për të mirën e marrësit të zekatit e jo në interes të dhënësit të tij.

Lejohet të vonohet zekati duke mos e dhënë në Ramazan, për faktin se në këtë muaj, shumica e njerëzve e japin zekatin kështu varfanjakët ndjejnë një lehtësim të kushteve të tyre por në të kundërtën në stinën e dimrit, e cila është më e vështira e vitit, nëse Ramazani nuk bie në këtë stinë atëherë pak kush e jep zekatin dhe kështu fukaratë janë më të ngushtuar në këtë kohë. Në këtë rast lejohet vonimi i zekatit për ndonjë dobi të caktuar, por vonimi i tillë kërkon plotësimin e dy kushteve:

- Ta ndaj zekatin nga pasuria e tij e përgjithshme duke e veçuar anash.
- Të shkruaj një letër e cila e sqaron këtë gjë.

Lejohet vonimi i dhënies së zekatit edhe për shkak të sigurisë që të arrij deri tek njerëzit që e meritojnë duke pas kujdes të mos ngutet për t'ia dhënë personave që nuk e meritojnë zekatin. Në kohën tonë ky

kusht është bërë i domosdoshëm pasi ka humbur sinqeriteti tek shumë njerëz.²⁴⁰

9. Venddhënia e zekatit

Qëllimi i kësaj teme synon të sqarojë: distribuimin, personat apo vendet ku lejohet dhënia e zekatit apo personat që e meritojnë atë. Allahu i Lartësuar i ka sqaruar vendet dhe njerëzit të cilët e meritojnë marrjen e zekatit, ata janë:

1. Fukaratë (të varfërit).
2. Nevojtarët.
3. Të ngarkuarit me mbledhjen dhe administrimin e tij.
4. Për të zbutur zemrat njerëzve.
5. Për lirimin e skllëvërve.
6. Të rënduarit nga borxhet.
7. (Luftëtarët në) rrugën e Allahut.
8. Për udhëtarët e mbetur rrugëve.

²⁴⁰ "El-Mumti fi sherh zadil mustakni" 6/189-190.

1. *Fukaratë (të varfërit)*. Fukara është personi i cili nuk ka asgjë. Disa përmendin se i tillë është ai që ka shumë pak nga pasuria mirëpo nuk i mjafton sa duhet. Për t'u konsideruar i varfër nuk shikohet vetëm gjendja e personit në fjalë por e tij bashkë me anëtarët e tjerë të familjes të cilët janë në përgjegjësinë e tij. Gjithashtu nuk kushtëzohet varfëria e tij vetëm për ushqim e pije, veshmbathje e shtëpi por në të bën pjesë edhe nevoja për martesë. Andaj nëse një person i caktuar ka nevojë për martesë dhe nuk ka mundësi ta paguaj pajën e nusërisë (mehrini) atij duhet ndihmuar nga zekati, sado e madhe të jetë kjo shumë që i nevojitet atij, edhe pse ky person mund të ketë ushqim, veshmbathje apo edhe shtëpi. Përderisa ai ka nevojë për martesë dhe nuk ka mundësi të martohet atëherë duhet ndihmuar nga zekati.²⁴¹

Sqarim: Nëse një person është i varfër dhe ka mundësi të punojë por e veçon veten me kërkim të diturisë a lejohet t'i jepet zekati? Dijetarët thonë se

²⁴¹ "El-Mumti", 6/220.

lejohet dhënia e zekatit pasi kërkimi i diturisë është njëri prej llojeve të xihadit në rrugë të Allahut.²⁴²

2. *Nevojtaret*. Nevojtari është personi i cili kushtet e tij i ka pak më të mira se i varfëri, megjithatë pasuria e tij nuk ja mbulon nevojat që ka. Këtë gjë e ka sqaruar Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, i cili thotë: “Nuk është nevojtari (miskin) ai i cili sillet rreth njerëzve duke kërkuar një apo dy kafshata goje, një apo dy hurma. Por nevojtari është ai i cili nuk ka pasuri të mjaftueshme e megjithatë të tjerët nuk e kuptojnë gjendjen e tij që t’i japin sadaka e as ai nuk ngritet për të lyp prej tyre”*.²⁴³ Nevojtari është i njëjtë sikur i varfëri në dispozitat e zekatit.

3. *Ata që janë ngarkuar me mbledhjen dhe administrimin e tij*. Në këtë kategori hyjnë ata njerëz të

²⁴² “Er-revdul murebbea mea hashijeh Ibn Kajim”, 3/310; “El-Ihtijarat”, Ibn Tejmijje, fq. 105.

²⁴³ Buhariu ne sahihun e tij, libri mbi zekatin, kapitulli “Nuk lypin prej njerëzve”, nr. 1479; Muslimi në sahihun e tij, në librin e “Zekatit”, kapitulli “Nevojtari është ai i cili nuk ka pasuri të mjaftueshme”, nr. 2440.

cilët prijësi i muslimanëve i vendos përgjegjës për mbledhjen e zekatit. Këtyre personave u jepet nga zekati aq sa kanë nevojë ata dhe familjet e tyre derisa të kthehen në shtëpitë e veta pas mbledhjes së zekatit. Personat e tillë marrin nga zekati si pagesë për punën e vet edhe nëse në fakt ata mund të jenë të pasur.

4. *Për të zbutur zemrat njerëzve.* Në këtë kategori futen prijësit, njerëzit me ndikim dhe autoritet nëpër fiset e veta të cilët janë të dhënë pas pasurisë ku me dhënien e zekatit synohet zbutja e zemrave të tyre. Kjo zbutje zemre synohet për njërin nga tre shkaqet:

- a) Duke shpresuar ta pranojë Islamin. Këtu hyjnë njerëzit që janë pabesimtarë dhe synohet Islami i tyre. Nëse në fakt nuk shpresohet pranimi i Islamit nga ta atëherë nuk i jepet nga zekati. Shenjat e njeriut që dëshiron të pranojë Islamin janë të shumta dhe të llojeve të ndryshme si animi i tij dhe ndihma që ua bën muslimanëve, kërkimi i librave islame për t'i lexuar, etj.
- b) Duke synuar zvogëlimin apo zhdukjen e së keqes së personit që i jepet zekati. Pra ndodhë që dikush nga jomuslimanët të jetë i padrejtë përpallë muslimanëve,

përballë pasurisë apo nderit të tyre prandaj i jepet nga zekati që të ndalet nga padrejtësitë e tij.

c) Forcimi i imanit të personit që i jepet zekati. Ndoshtë që disa muslimanë të jenë me iman të dobët kështu synohet forcimi i besimit të tyre. Ky dobësim besimi vërehet në veprat e tij në të cilat është i dobët dhe nuk i kryen farzet e caktuara me rregull.

5. *Për lirimin e skllevërve.* Skllevërit ndahen në disa lloje:

a) Ai i cili ka shkruar marrëveshje me zotëriun e tij duke e blerë vetveten nga zotëriu karshi një shume të caktuar të hollash por akoma nuk ka mundur t'i paguaj ato. Në këtë rast ndihmohet nga të hollat e zekatit që të lirohet nga robëria.

b) Muslimani i nxënë rob nga armiku jomusliman edhe në këtë rast shpenzohet nga zekati që të lirohet nga armiku.

c) Të jetë thjesht rob pa u futur në asnjërën kategori paraprake. Si rastet paraprake edhe në këtë rast lejohet shpenzimi i zekatit për blerjen e lirisë së tij.

6. *Të rënduarit nga borxhet.* Në këtë kategori futen njerëzit që kanë marrur borxhe të caktuara por jo borxhe mëkati që janë në kundërshtim me fenë islame, mësimet e Zotit apo të Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.* Personi i tillë nga borxhet e mëdha i është pamundësuar pagesa e të gjitha atyre borxheve kështu që i jepet nga zekati për t'i paguar ato. Të rënduarit nga borxhet ndahen në dy kategori:

a) Për të rregulluar mes dy palëve të njerëzve të hidhëruar mes vete. Pra njeriut i cili është në mesin e dy grupe njerëzish të cilët janë hidhëruar mes vete dhe kanë filluar armiqësi. Ka raste kur personi që dëshiron t'i pajtoj mes vete duhet patjetër të përdor pasuri të caktuar, për shkak se problemi mes tyre është i natyrës së pasurisë. Në këtë rast ndërmjetësi e merr përsipër pagesën e tillë duke u munduar me çdo kusht t'i pajtojë dhe kështu ja arrin qëllimit. Personit të tillë duhet t'i jepet nga zekati aq sa ta paguaj atë premtim të dhënë edhe nëse ai është i pasur.

b) I rënduar në borxhe për veten e tij sepse është i varfër (kurse në rastin e parë nuk ishte i varfër por kishte

premtuar diçka. p.sh). në këtë rast ai është i varfër për diçka të veçantë edhe pse mund të ndodhë që ushqimin e vetes dhe të familjes t'i ketë të mjaftueshme.

Sqarim: A e lejohet falja e borxhit ndaj borxhliut me nijet të dhënies së zekatit? Ky rast sqarohet përmes këtij shembulli: Nëse një i varfër ka marrë borxh nga pasaniku e pastaj pasaniku ja kërkon borxhin por atë e kanë rënduar borxhet dhe nuk mundet të ja kthejë atë. Pasaniku shikon në zekatin e tij dhe kupton se duhet dhënë po të njëjtën shumë sa i ka borxh fukaraja. Në këtë rast a i lejohet pasanikut të ja fal borxhin fukarasë të cilin e kanë rënduar borxhet me nijet të zekatit?

Sipas mendimit të saktë kjo falje nuk quhet zekat sepse tek zekati duhet të ekzistojë dhënia dhe marrja e tij, në çast, dhe qëllimi i zekatit është pastrimi i pasurisë e jo vetëm falja e borxheve.

7. (Luftëtarët në) rrugën e Allahut. Në këtë kategori hyjnë ndihma e luftëtarëve në rrugë të Allahut, blerja e armëve të tyre dhe çdo shërbim tjetër i cili ju ndihmon atyre në arritjen e suksesit. Disa dijetarë në këtë kontekst “Në rrugë të Allahut” kanë futur edhe punët tjera me të

cilat synohet mirësia dhe devotshmëria porse ky mendim ka vërejtjet e veta sepse po të ishte i saktë atëherë patjetër do të sqarohet kjo gjë në Kur'an.

Gjithashtu do të gjenim ndonjë thënie pejgamberike në të cilin do të kishte folur Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*. Prandaj mendimi i saktë është ai se në këtë kategori futen vetëm luftëtarët në rrugë të Allahut dhe çdo shërbim i cili ju ndihmon atyre për arritjen e synimeve.²⁴⁴

8. *Për udhëtarët e mbetur rrugëve*. Udhëtari i cili ka mbetur rrugëve quhet personi i cili është në udhëtim dhe për shkaqe të caktuara ka mbetur pa të holla dhe ka nevojë për ta ndihmuar që të kthehet në shtëpinë e tij. Atij duhet dhënë nga zekati pa marrë parasysh në vendlindjen e vet a është i pasur apo jo. Kjo për shkak se gjendja në të cilën është momentalisht është gjendje e të varfëritë dhe sikur të mos ndihmohet atëherë nuk do të arrij të kthehet në vendlindjen e tij.

²⁴⁴ "El-Mumti", 6/241-242; "Kitabu zekat", i autorit të librit, fq. 115.

Në këtë rast kërkohet vetëm një kusht; ai është që udhëtimi i personit të tillë të jetë udhëtim i lejuar, duke mos qenë udhëtim harami-i ndaluar. Nëse është udhëtim i ndaluar atëherë kjo do të konsiderohej ndihmë e tij në punë të këqija dhe haram.

Kujt ndalohet t'i jepet zekati?

1. Të pasurve.
2. Pabesimtarëve. Po t'i jepej kësaj kategorie atëherë do të ishte ndihmë e tyre në mosbesim dhe nxitje për të qëndruar në të.
3. Atij personi të cilit e kemi obligim t'i ndihmojmë me pasuri tjetër pos zekatit. Këtu futen: gruaja, prindërit, gjyshërit, fëmijët, nipat, mbesat, etj.
4. Familjes së Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi ta*, të cilët janë: fisi Benu Hashim, Benu Abdulmutalib. Disa dijetarë thonë se në këtë familje futen vetëm Benu Hashim.

Zekatul-fitri (vitrat)

Dispozita e tij

Zekatul fitri është obligim për çdo musliman. Këtë e vërteton fjala e Ibn Omerit, *Allahu qoftë i kënaqur me ta*, i cili thotë: *“I Dërguari, paqja e Allahut qoftë mbi të, e obligoi zekatul fitrin për secilin musliman qoftë rob apo i lirë, mashkull apo femër, i vogël apo i madh, që të jepet në Ramazan një saë (enë matëse) nga hurmat apo elbi”*.²⁴⁵

Urtësia e dhënies së tij

1. Është ndihmë ndaj të varfërve dhe shkak që të ndalen ata nga lypja në ditët e bajramit duke u bashkuar kështu me shtresën tjetër të shoqërisë.
2. Është pastrim i agjëruesit nga gabimet e mundshme gjatë agjërimit si: fjalët e këqija, sjelljet e pahijshme, ato të ngutshme, mëkatet, etj.

²⁴⁵ Shënon Buhariu në sahih, libri “Zekati”, kapitulli “Detyrimi i dhënies së zekatul fitrit”, nr. 1503; Muslimi në sahih, libri “Zekati”, kapitulli “Zekatul fitri obligim për muslimanët”, nr. 984.

Koha e dhënies së tij

Koha e fundit e cila e detyron dhënien e zekatit është futja e natës së bajramit. Edhe pse ka kohë të lejuar për ta dhënë zekatin dhe kohë të lavdëruar. Koha e lejuar është një apo dy ditë para ditës së bajramit. Koha e lavdëruar është pas namazit të sabahut në ditën e bajramit deri para faljes së namazit të bajramit.

Ku jepet zekatul fitri?

Zekatul fitri i jepet fukarave dhe nevojtarëve. Lind pyetja: a duhet patjetër të jepet në të njëjtin vend ku jeton personi i cili është duke e dhënë zekatul fitrin apo lejohet transferimi i këtij zekati në ndonjë vend tjetër? Lejohet transferimis në vende tjera nëse prej këtij transferimi arrihen dobi madhore të muslimanëve.

A lejohet nxjerrja e zekatul fitrit në të holla aq sa shuma e atij ushqimi?

Mendimi i saktë është se nuk lejohet nxjerrja e tij në të holla. Duhet nga të njëjtat ushqime të përcaktuara, për shkak se ky adhurim është lloj në vete i përcaktuar nga Sheriati dhe nuk bën ndërrimi i tij me diçka tjetër.²⁴⁶

²⁴⁶ Shiko librin: “Mexhalisu shehr Ramadan”, Ibn Uthejmin, fq.228.

AGJËRIMI

Ky kapitull në vete përmbledh:

1. Agjërimi.
2. Kuptimi i agjërimet nga aspektin etimologjik.
3. Kuptimi i agjërimet nga aspekti terminologjik.
4. Pozita e agjërimet në Islam.
5. Dobitë e agjërimet.
6. Argumentet që obligojnë agjërimin.
7. Kush obligohet të agjërojë?
8. Shikimi i hënës së muajit të Ramazanit dhe dispozitat që kanë të bëjnë me të.
9. Shkaqet të cilat arsyetojnë mos agjërimin.
10. Gjërat që e prishin agjërimin.
11. Edukata gjatë agjërimet.
12. Sjelljet që konsiderohen të obliguara.
13. Sjelljet e mira që konsiderohen të pëlqyera.
14. Agjërimi vullnetar.
15. Gjurmët që lë agjërimi vullnetar.

Agjërimi

Allahu agjërimin e bëri obligim për muslimanët dhe kusht të katërt të Islamit. Argumentet e shumta nga Kur'ani dhe Suneti e kanë sqaruar këtë detyrim fetar duke i qartësuar të gjitha kërkesat e tij. Në vazhdim do të përmendim disa nga këto rregulla.

Kuptimi gjuhësor i agjëritit

Agjërimi nga aspekti etimologjik do të thotë: “ndalje nga diçka, largim dhe ikje prej tij.” Këtë kuptim e ka edhe Fjala e Allahut: **“Unë jam betuar në të Gjithëmëshirshmin se do të agjëroj, prandaj sot nuk do të flas me askënd”**.²⁴⁷

Gjuhëtarët thonë²⁴⁸: Same, Saumen dhe Sijamun, do të thotë: “Është larguar nga ushqimi, pija dhe intimiteti bashkëshortor”. Nga ky kuptim, kalit kur nuk ha ushqim i thuhet: “Saim” - i larguar nga bari”.

²⁴⁷ S. Merjem: 26.

²⁴⁸ Shiko fjalorët: “Kamusul Muhit” (të leksikografit Mexhdudin el-Firuzabadi 1329-1414) dhe “Lisanul arab” (të leksikografit Ibn Mendhur 1233-1311) tek folja “saveme”. Shënim plotësues i redaktorit gjuhësor.

Kuptimi terminologjik

Agjërim do të thotë: “ndalim nga gjëra të caktuara me qëllim të adhurimit në kohë të caktuar nga persona të caktuar dhe me kushte të caktuara”. Argument për këtë është Fjala e Allahut: **“Dhe hani e pini derisa të dallohet fija e bardhë (bardhësia) e agimit nga fija e zezë (errësira e natës), pastaj plotësojeni agjërimin derisa të bjerë mbrëmja”**.²⁴⁹

Agjërimi është i kotë nëse nuk e shoqëron qëllimi i tij që prej lindjes së agimit e deri në përfundim të diellit me kushte të posaçme pa të cilat nuk do të vlente ai.

Pozita e agjërimin në Islam

1. Agjërimi është njëri prej kushteve të Islamit. Është ndër adhurimet më të vlefshme të cilin Allahu e ka veçuar duke thënë: *“Të gjitha punët e njerëzve janë për ta pos agjërimin i cili është i Imi dhe Unë për të shpërblej”*.²⁵⁰

²⁴⁹ S. Bekare: 187.

²⁵⁰ Shënon Buhariu, libri “Agjërimi”, kapitulli: “Vlera e agjërimin”, nr. 1894; Muslimi, libri “Agjërimi”, kapitulli: “Ruajtja e gjuhës për agjëruesin”, nr. 1151.

2. Agjërimi është fshehtësi mes njeriut dhe Krijuesit të tij. Përmes të cilit ngjallet ndjenja e besimit në të fshehtën dhe përgjegjësinë e robit përballë Zotit gjithashtu sinqeritetin e besimtarit përballë Krijuesit të vet. Veprim ky i cili vërtetë është i lartë dhe qëllim i shenjtë përballë të cilit zhduken të gjitha ëndjet e shumë njerëzve jo të sinqertë.²⁵¹

3. Ummetit i kthehet rregulli, bashkimi, dashuria për drejtësi dhe njerëzi. Në zemrat e besimtarëve mbjellet ndjenja e mëshirës, etika e njerëzisë. Gjithashtu shoqëria që agjëron-largohet nga të këqijat dhe veprat e liga.

4. Agjërimi e shtynë besimtarin të ndiejë dhimbjet e vëllait të vet të cilat do të jenë shkak për t'i ndihmuar të varfërit. Veprim ky i cili ngjallë dashurinë dhe vëllazërinë në mesin e muslimanëve.

5. Agjërimi është ushtrim praktik për ta mësuar besimtarin ta edukojë veten, ta ndal atë dhe të bartë mbi supet e tij përgjegjësitë dhe vështirësitë e ndryshme.

²⁵¹ "Kitabu sijam", i autorit të librit, fq. 14.

Dobitë e agjërimit

Falënderojmë Allahun i Cili asnjë adhurim nuk e ka lënë pa dobitë e veta. Kështu; si namazi e zekati kanë dobitë e tyre. Gjithashtu edhe haxhi e agjërimi kanë shumë dobi.

Disa nga dobitë e agjërimit janë si në vijim:

1. Agjërimi është mburojë e besimtarit për të mos rënë në mëkate. Nga Ebu Hurejre *Allahu qoftë i kënaqur me të*, përmendet se e ka dëgjuar Pejgamberin, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, duke thënë: *“Agjërimi është mburojë. Kur jeni zgjerueshëm mos të flisni fjalë të ndyta e as mos bëni vepra të injorancës. Nëse dikush ju ofendon apo dëshiron të rrihet thuani: “Unë jam njeri që agjëroj-dy herë” Pasha Atë në Dorën e të Cilit është shpirti im, era e gojës së agjëruesit tek Allahu është më e mirë se era e miskut. Agjëruesi për hir Timin e lë ushqimin dhe pijet. Agjërimi është për Mua dhe unë për të shpërblej. Një e mirë shpërblehet dhjetë sosh”*.²⁵²

²⁵² Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli: “Vlera e agjërimit”, nr. 1894 ; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli: “Ruajtja e gjuhës gjatë agjërimit”, nr. 1151.

2. Është falje e mëkateve. Transmeton Hudhejfe, *Allahu qoftë i kënaqur me të se e ka dëgjuar Pejgamberin, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, duke thënë: *“Fitnet (sprovat) e njeriut në familjen, pasurinë dhe komshiun e tij ia fshijnë namazi, agjërimi dhe sadakaja”*.²⁵³

3. Allahu e ka veçuar me një derë në Xhenet nga e cila nuk hyn askush tjetër pos agjëruesve.

Transmeton Sehli, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, se i Dërguari i Allahut, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, ka thënë: *“Në Xhenet është një derë e cila e ka emrin Rejan nga e cila Ditën e Gjykimit futen agjëruesit. Pos tyre askush nuk hyn. Atë ditë do të thërret një zë: ‘Ku janë agjëruesit? Ata do të ngriten në këmbë për t’u futur e cila pastaj mbyllet për të mos u futur askush tjetër’*.”²⁵⁴

²⁵³ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri: “Sprovat”, kapitulli “Fitnet (sprovat) që vijnë sikur dallgët e detit”, nr. 7096; Muslimi në sahihun e tij, libri: “Sprovat dhe shenjat e Kijametit”, kapitulli “Sprovat që vijnë sikur dallgët e detit”, nr. 7450.

²⁵⁴ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Dera rejan është për agjëruesit”, nr. 1896; Muslimi në sahihun e tij, libri i agjërimin, kapitulli “Vlera e agjërimin”, nr. 2766.

Argumentet që obligojnë agjërimin

Agjërimi i Ramazanit është njëri nga pesë kushtet e Islamit. Ai është obligim dhe njëri prej farzeve më të rëndësishme të fesë për të cilin janë të pajtimit të gjithë muslimanët. Argument për obligueshmërinë e tij janë ajetet kur'anore, hadithet pejgamberike si dhe unanimiteti-konsensusi i dijetarëve.

Nga Kur'ani argument është ajeti: **“O besimtarë! Ju është urdhëruar agjërimi, ashtu si u ishte urdhëruar atyre para jush, që të mund të ruheni nga të këqijat. Agjërimi zgjat disa ditë,”** deri tek fjala: **“Ai dëshiron që të plotësoni numrin e ditëve të agjërimin dhe që ta madhëroni Allahun, për shkak se ju ka drejtuar në rrugë të drejtë e që ta falënderoni Atë”**.²⁵⁵

Argument nga suneti është fjala e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, e transmetuar nga Abdullah ibn Omeri, Allahu qoftë i kënaqur me ta, i cili thotë: “Islami është ngritur mbi pesë shtylla: dëshmia se nuk ka të adhuruar me meritë askush pos Allahut dhe se*

²⁵⁵ S. Bekare: 183-184.

*Muhamedi është rob dhe i dërguar i Tij, falja e namazit, dhënia e zekatit, agjërimi i Ramazanit dhe kryerja e haxhit për atë që ka mundësi”.*²⁵⁶

Gjithashtu konsensusi i ummetit është fakti se ata janë të pajtimit që të gjithë se agjërimi është kushti i fesë islame, duke pranuar të gjithë se mohuesi i këtij kushti del nga feja.²⁵⁷

Kush obligohet të agjërojë?

Agjërimi i Ramazanit është obligim për çdo musliman, moshërritur, i mençur, vendas, i cili ka mundësi të agjërojë dhe nuk ka pengesa.

Fjala: *“çdo musliman”* me këtë del nga ky detyrim jomuslimani i cili nuk detyrohet me agjërim të cilit as nuk i pranohet edhe sikur të agjërojë. Kjo për shkak se ai nuk i ka plotësuar kushtet për adhurim. Në momentin që e pranon Islamin obligohet edhe me këtë urdhër duke mos i kompensuar ditët e kaluara.

²⁵⁶ Referenca e këtij hadithi është përmendur më herët.

²⁵⁷ Shiko: “Bedaiu sanai”, 2/75; “Mexhmu”, 6/248; “Mugni”, 4/324.

Fjala: *“i mençur”* nxjerr nga ky detyrim personin e kundërt, pra atë i cili nuk e ka mendjen në vetvete, siç është: i çmenduri, plaku matuf i cili ka humbur kujtesën dhe i përzihen gjërat, etj.

Fjala: *“moshërritur”* nxjerr nga ky obligim fëmijët që janë nën moshën e pubertetit. Kjo për shkak se fëmijës së kësaj moshe nuk i shkruhen akoma mëkatet derisa ai nuk futet në moshë të pjekurisë.

Shenjat e pjekurisë janë njëra prej këtyre::

1. Dalja e spermës, në gjumë apo në forma tjera.
2. Dalja e qimeve rreth organit gjenital.²⁵⁸
3. Mbushja e pesëmbëdhjetë vjetëve.²⁵⁹
4. Shenja e katërt është e posaçme vetëm për gjininë femërore, paraqitja e ciklit menstrual.

Fjala: *“të jetë vendas”* nënkupton të mos jetë udhëtar sepse këtij të fundit nuk i obligohet agjërimi. Ai është i lirë të zgjedhë mes agjëritimit ose ngrënies edhe duke i dhënë përparësi më të lehtës për veten e tij.

²⁵⁸ Qime të cilat paraqiten rreth organeve gjenitale tek të dy gjinitë.

²⁵⁹ “El mumti fi sherh zadik mustekni”, shejh Uthejmin, 6/332.

Fjala: “*të ketë mundësi të agjërojë*” nxjerr nga ky detyrim personat të cilët për shkaqe të caktuara shëndetësore nuk mund të agjërojnë si sëmundjet e ndryshme apo pleqëria, etj. I sëmuri e kompenson atë pasi të shërohet ndërsa plaku e shpague duke ushqyer për çdo ditë Ramazani nga një të varfër.

Fjala: “*të mos ketë pengesa*” nënkupton të mos ketë ndonjë pengesë të caktuar e cila e pengon nga agjërimi si paraqitja e ciklit menstrual, lehonja, etj.²⁶⁰

Shikimi i hënës së muajit të Ramazanit

1. Hyrja e muajit të Ramazanit vërtetohet me një të një nga këto dy gjëra:

a) Me shikimin e hënës së re. Plotësimi i muajit Shaban (muaji para Ramazanit) tridhjetë ditë.

2. Si vërtetohet dalja e hënës së re?

Dalja e hënës së re vërtetohet duke dëshmuar një person i vetëm se e ka parë atë, nëse ai në mesin tonë

²⁶⁰ “Bidajetul muxhtehid”, 1/274; “Bedaiu sanai”, 2/73; “Es-sejlul xherar”, 2/308.

është njeri i drejtë. Kurse përfundimi i Ramazanit vërtetohet me dëshminë e dy personave të drejtë. Personi i cili dëshmon për shikimin e hënës së re kushtëzohet të jetë i moshës së rritur, i mençur, musliman, të jetë nga njerëzit që i besohen lajmet e tij sepse është besnik dhe të ketë shikim të mirë.²⁶¹

3. Agjërimi i ditës së dyshimtë:

Ditë e dyshimtë është dita e 30 e muajit Shaban, pra një ditë para Ramazanit, nëse në natën e saj nuk është parë hëna e re për shkaqe atmosferike, si retë e shumta, rënie shiu, etj. Mendimi i saktë i dijetarëve është ai se ndalohet agjërimi i kësaj dite pasi s'është parë hëna e re. Ky mendim bazohet në fjalën e Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, i cili thotë: *“Nëse nuk e shihni atë (hënën e re) atëherë bëni llogaritjet”*²⁶² ndërsa në transmetimin tjetër: *“Plotësojeni muajin Shaban 30 ditë”*.²⁶³

²⁶¹ Shiko: “Kitabu sijam” të autorit të librit, fq. 47.

²⁶² Shënon Buhariu, libri “Agjërimi”, kapitulli “A duhet thënë Ramazani apo muaji i Ramazanit?”, 1900; Muslimi, libri “Agjërimi”, kapitulli “Detyrimi i agjërimin me shikimin e hënës së re”, nr. 1080.

²⁶³ Shënon Buhariu, libri “Agjërimi”, kapitulli “Fjala e Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, “Kur ta shihni hënën e re agjëroni”, 1909.

Shkaqet të cilat arsyetojnë mos agjërimin

1. Udhëtimi: Allahu i Lartësuar thotë: **“nëse ndonjëri prej jush është i sëmurë ose duke udhëtuar, le të agjërojë aq ditë sa i ka prishur në ditët e tjera pas”**.²⁶⁴

Ky është argument i qartë i cili lejon mosagjërimin e udhëtarit i cili pas përfundimit të udhëtimi i kompenson aq ditë sa i ka ngrënë nga Ramazani.

2. Ai që nuk ka mundësi të agjërojë dhe pamundësia e tij është e përhershme. Allahu i Lartësuar thotë: **“Frikësojuni Allahut sa të keni mundësi”**.²⁶⁵ Gjithashtu Ai thotë: **“Allahu nuk e obligon askënd përtej mundësive të tij”**.²⁶⁶ Personi i tillë duhet që për çdo ditë agjërimi të ushqej nga një të varfër.²⁶⁷

3. I sëmuri me sëmundje nga të cilat nuk pritet shërimi, sikur kanceri, sëmundjet e veshkave, etj. të cilat zakonisht janë të pashërueshme, përveç nëse do Allahu.

²⁶⁴ S. Bekare: 184.

²⁶⁵ S. Tegabun: 16.

²⁶⁶ S. Bekare: 286

²⁶⁷ “Tefsir Ibn Kethir”, 1/215 dhe “Fet-hul Kadir”, 1/180.

Në këto raste lejohet ngrënia e tyre në Ramazan për ta kompensuar atë me njërin nga tri mënyrat:

a) Nëse nuk e mundon agjërimi dhe as nuk e ka të vështirë, në këtë rast edhe ky person detyrohet të agjërojë.

b) Ta ketë të vështirë të agjërojë edhe pse agjërimi nuk e dëmton në shëndet në këtë rast nuk duhet të agjërojë sepse Allahu e ka ndaluar që njeriu ta dënoj veten e tij me diçka që e ka të vështirë ta bëj.

c) T'i bëj dëm agjërimi. Ky rast si ai paraprak e detyrojnë personin e tillë të mos agjërojë duke ja ndaluar gjithsesi agjërimin. Rregull ky është mbështetur në Fjalën e Allahut të Lartësuar: **“Mos e mbytni veten tuaj sepse Allahu është i Mëshirshëm ndaj jush”**.²⁶⁸

4. Gruaja me menstruacione apo lehonë. Në raste të tilla gruas i ndalohet të agjërojë e sikur të agjërojë nuk i pranohet ky adhurim në gjendje të tillë dhe detyrohet patjetër t'i kompensoj ditët e njëjta pas pastrimit.²⁶⁹ Argument për mos agjërimin e tyre është transmetimi i

²⁶⁸ S. Nisa: 29.

²⁶⁹ “Mexhmul fetava”, shejhul-islam Ibn Tejmije, 25/220.

Ebu Seid el-Hudriut, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, i cili tregon se Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, për gratë kishte thënë: “A nuk e di se ato kur janë me menstruacione apo lehona nuk falen e as agjërojnë? Prandaj këtu është mangësia e tyre në fe”.²⁷⁰

Kurse argument se gratë pas pastrimit duhet t'i kompensojnë ato ditë është Fjala e Allahut të Lartësuar: “... **le të agjërojë aq ditë sa i ka prishur në ditët e tjera pas**”.²⁷¹ Si dhe hadithi i Aishes, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, e cila thotë: “Në kohën e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, na vinte cikli mujor e pastaj urdhëroheshim me kompensimin e ditëve të Ramazanit kurse mos kompensim të namazeve të ikura”.²⁷²

²⁷⁰ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi menstruacionet, kapitulli “Mosagjërimi i gruas me cikël mujor”, nr. 304; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi Imanin, kapitulli “Sqarimi se imani pakësohet”, nr. 80.

²⁷¹ S. Bekare: 185.

²⁷² Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi menstruacionet, kapitulli “Gruaja me menstruacione nuk e kompenzon namazin”, nr. 304; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi menstruacionet, kapitulli “Detyrimi i kompensimit të agjërimit”, nr. 335.

5. Gruaja shtatzënë apo me foshnje në gji. Gruaja në këto raste është në një rën prej tri gjendjeve të më poshtme:

a) Nëse frikësohet për veten e saj apo për foshnjën në këtë rast duhet të mos agjërojë. Argument për këtë është fjala e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, i cili thotë: "Allahu ja ka lehtësuar udhëtarit gjysmën e namazit dhe tërë agjërimin, kurse gruas shtatzënë dhe asaj që ka foshnjën në gji agjërimin"*.²⁷³

b) Nëse frikësohet vetëm për foshnjën e saj. Në këtë rast përveç kompensimit të asaj dite sipas mendimit më të saktë ajo duhet edhe të agjërojë plotësim gjashtëdhjetë ditë.

c) Të frikësohet për veten e vet (shëndetin e vet). Në këtë rast duhet të kompensojë vetëm ditën e prishur nga Ramazani pa ndonjë ditë tjetër shtojcë jashtë tij.²⁷⁴

²⁷³ Shënon Ebu Davudi në sunenin e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli "Agjërimi në udhëtim", nr. 2408, të cilin e saktëson Albani në sunenin e Ebu Davudit, nr. 2083.

²⁷⁴ "El-mumti sherh zad mustakni", 6/360-361.

Gjërat që e prishin agjërimin

Agjërimi prishet me njërin nga këto shtatë gjëra:

1. Marrëdhëniet intime mes bashkëshortëve.
2. Dalja e spermës.
3. Ngrënia apo pirja e qëllimshme.
4. Çdo gjë tjetër e cila e luan rolin e ngrënies apo pirjes sikur marrja e gjakut apo e infuzioneve të cilat luajnë rolin e ushqimit.
5. Vjellja e qëllimshme. Ndërsa nëse ndodh pa qëllim në këtë rast nuk ndikon në agjërim.
6. Bërja e hixhames. Hixhame është nxjerrja e gjakut të prishur nga trupi por jo nga venat përmes veprimit me gota apo gjilpëra të veçanta.
7. Dalja e gjakut të menstruacioneve apo lehonisë.

Edukata gjatë agjërimin

Agjërimi ka sjellje të mira që janë të detyruara për agjëruesin por ka disa të tjera që janë të pëlqyera për të.

Sjelljet që konsiderohen të obliguara

1. Agjëruesi t'i largohet gënjeshtërisë. Gënjeshtria është haram në çdo kohë kurse gjatë agjërimit i shtohet mëkati.
2. Agjëruesi t'i largohet gibetit-përqeshjes dhe marrjes nëpër gojë të personalitetit të të tjerëve.
3. Agjëruesi t'i largohet bartjes së fjalëve nga një person tek tjetri me qëllim të futjes së urrejtjes dhe përçarjes mes tyre. Kjo vepër është nga mëkatet e mëdha.
4. Mosmashtrimi në çdo punë pa marrë parasysh e cilës natyrë është ajo, tregti, ndërtim, qira, etj.
5. Largimi nga dëshmia e rrejshme. Vepra e tillë do të ishte direkt në kundërshtim me vet agjërimitin dhe qëllimin e tij. Pejgamberi, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, thotë: *“Kush nuk e lë dëshminë e rrejshme me gojë apo me vepër atëherë Allahu nuk ka nevojë që personi i tillë ta lë ngrënien dhe pirjen”*.²⁷⁵

²⁷⁵ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri “Agjërimiti”, kapitulli “Kush nuk e lë gënjeshtërinë dhe të punuarit me të gjatë agjërimit”, 1903.

Sjelljet e mira që konsiderohen të pëlqyera

1. Ngrënia e syfyrit. Është synet që agjëruesi të ngritët për syfyr. Kjo sjellje e mirë bazohet në fjalën e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, i cili thotë: “Hani syfyr sepse në syfyr ka begati”*.²⁷⁶

2. Të vonuarit e syfyrit. Pra të vonohet ngrënia e tij deri në çastet e fundit. Kjo gjë është vërtetuar nga vepra e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, për të cilën na dëshmon fjala e Zejd ibn Thabitit, Allahu qoftë i kënaqur me të, i cili thotë: “Hëngrëm syfyr me Pejgamberin, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, e pastaj u ngrit për të falë namazin (e sabahut). Enes ibn Maliku e pyeti Zejdin: ‘Sa ishte kohëzgjatja mes ezanit të sabahut dhe syfyrit? Sa leximi i pesëdhjet ajeteve,- ja ktheu Zejdi’*.²⁷⁷

²⁷⁶ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Begatia e syfyrit”, nr. 1923; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Vlera e syfyrit”, nr. 1095.

²⁷⁷ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Kohëzgjatja mes syfyrit dhe namazit të sabahut”, nr. 1921; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Vlera e syfyrit”, nr. 1097.

3. Shpejtimi i ngrënies së iftarit. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “Njerëzit do të vazhdojnë të jenë në mirësi derisa e shpejtojnë ngrënien e iftarit”.²⁷⁸

4. Ruajtja e gjuhës nga fjalët e panevojshme.

5. Ulja e shikimit nga gjërat e ndaluara sepse edhe syri duhet të agjërojë sikur të gjitha pjesët tjera të trupit e agjërimi i syrit është ulja e shikimit nga harami.

6. Leximi i shpeshtë i Kur’anit, përmendja e shpeshtë e Allahut, duatë e ndryshme, shtimi i namazit vullnetar, i sadakasë, etj.²⁷⁹

Agjërimi vullnetar

Me këtë titull është për qëllim agjërimi i pëlqyer për të cilin janë përmendur transmetime të cilat e pëlqejnë atë pa e detyruar. Në këtë lloj agjërimi futet:

²⁷⁸ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Shpejtimi i ngrënies së iftarit”, nr.1957; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Vlera e syfyrit”, nr. 1098.

²⁷⁹ “El-Muhala”, 6/541, “El-Mexhmu”, 6/359, “Nejlul evtar”, 4/107. Shiko edhe librin: “Kitabu sijam” të autorit të librit, fq. 130.

1. Agjërimi i gjashtë ditëve të muajit Sheval. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “Kush agjëron Ramazanin pastaj e pason me agjërimin e gjashtë ditëve të Shevalit është sikur të ketë agjëruar tërë kohën”.²⁸⁰

2. Agjërimi i ditës së Arafatit për besimtarët që nuk janë në Haxh. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “Agjërimi i ditës së Arafatit i fshinë mëkatet e vitit të kaluar dhe atij të ardhshëm”.²⁸¹

3. Agjërimi i ditës së Ashures së bashku me një ditë para saj apo një pas. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, për agjërimin e kësaj dite thotë: “I fshinë mëkatet e vitit të kaluar”.²⁸²

4. Agjërimi i ditëve të bardha. Këto ditë janë dita e trembëdhjetë e katërbëdhjetë dhe e pesëmbëdhjetë e çdo muaji. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut*

²⁸⁰ Shënon Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Agjërimi i gjashtë ditëve të Shevalit është vepër e pëlqyer”, 1164.

²⁸¹ Shënon Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Agjërimi i tri ditëve nga çdo muaj është vepër e pëlqyer”, nr. 1162.

²⁸² Shënon Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Cilën ditë të Ashures duhet agjëruar”, nr. 1134.

*qofshin mbi të, për vlerën e tyre thotë: “Agjërimi i tri ditëve të çdo muaji është i barabartë me agjërimin e tërë kohës”.*²⁸³

5. Agjërimi i ditës së hënë dhe të enjtes. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, thotë: “Punët e mira ngriten tek Allahu ditën e hënë dhe të enjten andaj unë dua që ato të ngriten duke qenë agjërueshëm”.*²⁸⁴

6. Agjërimi sa më shumë në muajin Shaban dhe Muharrem. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, thotë: “Agjërimi më i mirë, pas atij të Ramazanit, është ai në muajin Muharrem...”*²⁸⁵, kurse Aisheja, *Allahu qoftë i kënaqur me të, thotë: “Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, në asnjë muaj nuk agjëronte më shumë se në muajin Shaban...”*²⁸⁶

²⁸³ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri “Agjërimi”, kapitulli “Agjërimi i Davudit, alejhi selam”, 1979; Muslimi në sahihun e tij, libri “Agjërimi”, kapitulli “Ndalimi i agjërimin të tërë kohës”, 1159.

²⁸⁴ Shënon Tirmidhiu në sunenin e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Çfarë është përmendur rreth agjërimin të ditës së hënë dhe të enjtes”, nr. 747. Hadithin e saktëson Albani në “Irvaul galil”, 4/103.

²⁸⁵ Shënon Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Agjërimi i muajit Muharrem”, nr. 1163.

²⁸⁶ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Agjërimi i muajit Shaban”, nr. 1970.

7. Agjërimi i një dite kurse ngrënia në ditën e dytë e kështu me radhë. Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: “Agjërimi më i dashur tek Allahu është ai i Davudit, *alejhi selam*, i cili agjëronte një ditë kurse tjetrën jo”.²⁸⁷

Gjurmët që lë agjërimi vullnetar

1. Është vepër që robin e afron tek Zoti i tij. Kjo për shkak se njeriu edukohet të agjërojë edhe pas Ramazanit shenjë kjo pozitive që vërteton insha'Allah pranimin e agjërimin të Ramazanit.

2. Agjërimi pas Ramazanit është shenjë e falënderimit të robit që ja bën Zotit të tij. Duke ditur se agjërimi i Ramazanit me plot besim dhe shpresë në shpërblimin e Zotit është shkak për fshirjen e mëkateve të kaluara kjo do të ishte shkak i mjaftueshëm për ta shtytur njeriun që të agjërojë edhe pas Ramazanit si shenjë falënderimi të Zotit për këtë mirësi.

²⁸⁷ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Agjërimi më i dashur tek Allahu është ai i Davudit”, nr. 3420; Muslimi në sahihun e tij, libri mbi agjërimin, kapitulli “Ndalohet agjërimi i tërë jetës...”, nr. 2796.

3. Agjërimi vullnetar është dëshmi e muslimanit se besa e tij me Allahun vazhdon pa u shkëputur dhe se adhurimet e tij nuk kanë sezon të caktuara që pas saj të përfundojnë, por jeta e muslimanit e tëra është adhurim.

4. Agjërimi vullnetar është shkak për shtimin e dashurisë së Allahut ndaj robit të Vet. Gjë kjo e cila pason me pranimin e lutjeve, plotësimin e kërkesave dhe faljen e mëkateve.

Lus Allahun të na e shtoj shpërblimin dhe të na mëshiroj me mëshirën e Tij. Vërtet Ai është Dëgjues, është afër nesh dhe i përgjigjet lutjeve!

HAXHI

Ky kapitull përmbledh në vete titujt në vazhdim:

1. Haxhi.
2. Kuptimi i haxhit.
3. Origjina e detyrueshmërisë së tij.
4. Vlera e haxhit.
5. Qëllimet e haxhit.
6. Kushtet e haxhit.
7. Vendet e nijetit të haxhit-mikati.
8. Disa çështje të rëndësishme që kanë të bëjnë me vendet e nijetit të haxhit-mikatit.
9. Rregullat e haxhit.
10. Ihrami.
11. Kuptimi i ihramit dhe dispozitat e tij.
12. Llojet e ihramit.
13. Farzet e ihramit.
14. Sunetet e ihramit.
15. Ndalesat e ihramit.
16. Telbija.
17. Kuptimi i saj.
18. Dispozita e saj.

19. Tavafi.
20. Dispozita e tij.
21. Kushtet e tavafit.
22. Sunetet e tavafit.
23. Sa`ji.
24. Dispozita e tij.
25. Kushtet e tij.
26. Qëndrimi në Arafat.
27. Dispozita e tij.
28. Dispozita e atij që s`ka mundur të qëndrojë në Arafat.
29. Qëndrimi (fjetja) në Muzdelife.
30. Dispozita e qëndrimit në Muzdelife.
31. Dispozita e atij që nuk qëndron në Muzdelife.
32. Gjuajtja e guralecëve në Xhemerat.
33. Dispozita e tyre.
34. Koha e gjuajtjes.
35. Sqarim.
36. Kushtet për gjuajtjen e gurëve.
37. Dispozita e gjuajtjes së gurëve për dikë tjetër.
38. Rruarja e kokës.
39. Dispozita e saj.
40. Koha e saj.

41. Disa sqarime rreth rruarjes apo shkurtimit të flokëve.
42. Prerja e kurbanit.
43. Çka nënkupton ky kurban?
44. Llojet e kurbanit.
45. Kushtet e kurbanit.
46. Qëndrimi në Mina.
47. Dispozita e tij.
48. Kush nuk e ka obligim qëndrimin në Mina.
49. Qëndrim i kërkuar (detyruar).
50. Disa gabime që i bëjnë haxhinjtë.
51. Forma e kryerjes së haxhit.
52. Umreja dhe dispozitat e saj.
53. Kuptimi i Umres.
54. Forma e bërjes së Umres.
55. Kushtet e Umres.
56. Farzet e Umres.

Kuptimi i Haxhit

Në kuptimin e tij gjuhësor do të thotë: “Synim apo qëllim”, kurse kuptimi fetar-terminologjik do të thotë: “Synimi i shtëpisë së shenjtë-Qabes në kohë të caktuara me qëllim kryerjen e rregullave të haxhit si tavafi, sa`ji, qëndrimi në Arafat, etj.²⁸⁸

Origjina e detyrimit të këtij adhurimi

Për sqarimin e detyrimit të këtij farzi kanë ardhur argumente të mjaftueshme si nga Kur’ani e Suneti ashtu edhe ummeti janë të pajtimit për këtë çështje.

Argumentet e Kur’anit janë si Fjala e Allahut: **“Vizita (për haxh) e kësaj Faltoreje (e cila është detyrë) për këdo që ka mundësi ta përballojë rrugën. E kush nuk beson, Allahu nuk ka nevojë për askënd”**.²⁸⁹

Argument nga suneti është fjala e Pegamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, e transmetuar nga Abdullah ibn Omeri, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, i

²⁸⁸ Shiko “Hashijetu ibn Abidin”, 2/454, “Hashijetu dusuki”, 2/2, “Er-reudu rubu”, 3/500.

²⁸⁹ S. Ali Imran: 97.

cili thotë: *“Islami është ngritur mbi pesë shtylla: dëshmia se nuk ka të adhuruar me meritë askush pos Allahut dhe se Muhamedi është rob dhe i dërguar i Tij, falja e namazit, dhënia e zekatit, agjërimi i Ramazanit dhe kryerja e haxhit për atë që ka mundësi”*.²⁹⁰

Gjithashtu hadithi i Ebu Hurejres, *Allahu qoftë i kënaqur me të, i cili thotë: “Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, na mbajti hutben e ndër të tjera në të tha: ‘O ju njerëz, Allahu ua obligoi haxhin andaj bëjeni atë një i pranishëm pyeti: ‘A është obliguar ta bëjmë çdo vit? Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, heshti, derisa pyetësi e përsëriti të njëjtën pyetje tri herë. E pastaj ju përgjigj: ‘Sikur të pohoja këtë gjë do obligohej çdo vit e s`do mund ta kryenit”*.²⁹¹

Argumentet e Kur’anit dhe Sunetit, përveç këtyre që përmendëm, janë të shumta por mjaftohemi me kaq. Kurse konsensusi i dijetarëve është bartë nëpër libra nga

²⁹⁰ Është përmendur më herët.

²⁹¹ Shënon Muslimi në sahihun e tij, libri mbi haxhin, kapitulli: “Detyrimi i kryerjes së haxhit dhe umres një herë në jetë”, nr. 3322.

shumë të tillë, prej tyre: Kesaiu në librin: “Bedaiu sanai”²⁹², pastaj Ibn Kudame në “Mugni”²⁹³.

Vlera e haxhit

Haxhi në vete përmban vlera dhe mirësi të panumërta të cilat janë të natyrave dhe këndeve të ndryshme. Këto vlera janë përmendur si në Kur’an ashtu edhe Sunet. Duke mos pas qëllimin e përmendjes së të gjithave do të cekim vetëm disa nga Suneti.

1. Haxhi e shlyen çdo mëkat i cili është bërë para tij, qoftë shirk (idhujtari), kufër (mosbesim) apo edhe mëkate dhe ligësi. Argument i kësaj vlere është transmetimi i Amër ibn Asit, *Allahu qoftë i kënaqur me të, i cili thotë: “Allahu kur e futi Islamin në zemrën time shkova tek Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, dhe i zgjata dorën duke i thënë ‘erdha të ta jap besën për besim’ kur Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, e zgjati dorën e tij për të marrë besën time unë e tërhoqa dorën time, e ai i habitur më pyeti: ‘Çfarë ke kështu o Amër?’, dua të kushtëztoj diçka o Pejgamber i Allahut, ja*

²⁹² “Bedaiu sanai”, 2/118 .

²⁹³ “El-Mugni”, 5/6.

ktheva. Çfarë të më kushtëzosh më pyeti. Që të më falen mëkatet e kaluara. Atëherë më tha: “A nuk e ke ditur se Islami i falë mëkatet e bëra para tij, hixhreti i falë ato mëkate para tij, gjithashtu edhe haxhi i falë mëkatet e bëra para tij?!”²⁹⁴

2. Haxhiu kthehet në shtëpi pa mëkate ashtu si e ka lindur nëna e tij. Ebu Hurejre, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, transmeton se Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, thotë: *“Kush kryen haxhin duke mos folur fjalë të turpshme e as duke mos bërë vepra të liga kthehet në shtëpinë e tij sikur atë ditë kur ka lindur nga nëna e vet”*.²⁹⁵

3. Haxhi është lloj xhihadi-luftë dhe sakrificë në rrugë të Allahut, bile prej më të vlefshmëve. Transmeton Aisheja, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, se e kishte pyetur Pejgamberin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*: *“Mendojmë se xhihadi është prej veprave më të vlefshme, kështu që pse edhe neve gratë nuk shkojmë në xhihad?”*

²⁹⁴ Shënon Muslimi në sahihun e tij, libri mbi besimin, kapitulli “Pranimi i Islamit i falë mëkatet e kaluara”, nr. 121.

²⁹⁵ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi haxhin, kapitulli: “Vlera e haxhit të pranuar”, nr. 1521; Muslimi në librin mbi haxhin, kapitulli “Vlera e haxhin, e umres dhe ditës së Arafatit”, nr. 3357.

*Pejgamberi, ja ktheu: “Jo, për juve xihadi më i mirë është haxhi i pranuar”.*²⁹⁶

4. Përmes tij arrihen gradat më të larta në Xhenet. Ebu Hurejre, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, transmeton se e ka dëgjuar Pejgamberin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, duke thënë: *“Haxhi i pranuar nuk ka shpërblim tjetër përveç Xhenetit”.*²⁹⁷

Qëllimet e haxhit

Haxhi, si çdo adhurim tjetër, ka shumë qëllime, zaten për shkak të tyre edhe është bërë obligim. Sikur të donim t'i përmblihdhnim të gjitha pa dyshim se nuk do t'ia dilnim, kështu që do të mjaftohemi me përmendjen e disa prej tyre:

1. Është kryerje e obligimit të Zotit dhe përgjigje thirrjes së Tij. Kjo vepër e jona dhe përgjigje karshi urdhrit të

²⁹⁶ Shënon Buhariu, libri mbi xihadin, kapitulli “Vlera e muxhahidinëve...”, nr. 2784.

²⁹⁷ Shënon Buhariu, libri mbi umren, kapitulli “Umreja”, nr. 1773; Muslimi në librin mbi haxhin, kapitulli “Vlera e haxhit, e umres dhe ditës së Arafatit”, nr. 1349.

Zotit nënkupton nënshtrimin e plotë që robi ka përballë Allahut, sinqeritetin dhe pranimin e Islamit për fe të vet.

2. Është lidhje mes besimtarit dhe shpalljes qiellore. Kjo për shkak se vendi i kryerjes së haxhit është i njëjti vend ku zbriti shpallja andaj sa më afër të jetë besimtari këtyre vendeve aq më shumë do të ketë lidhje psikologjike me gjeneratat e para të Islamit të cilët sakrifikuan shumë duke kontribuar në rrugë të Allahut si me luftë ashtu edhe thirrje islame vetëm që ta përhapnin këtë fe.

3. Haxhi është veprim praktik i rregullit të barazisë njerëzore. Në Arafat të gjithë njerëzit qëndrojnë të njëjtë pa pas askush përparësi ndaj tjetrit.

4. Haxhi është forcim i muslimanëve mes vete duke e njohur njëri-tjetrin dhe duke u ndihmuar mes vete. Në këtë obligim fetar besimtarët marrim mendimet e njëri-tjetrit, shkëmbejmë përvoja mes vete dhe këshillohen për gjërat e dobishme. Të gjitha këto që do të ndikojnë në ngritjen e shkallës së ummetit në mirëvajtje dhe

mbarëvajtje të punëve të tyre dhe në udhëheqje më të mirë të vetvetes.²⁹⁸

Kushtet e detyrimit të haxhit

Haxhi për t'u bërë detyrim i një besimtari kërkohet plotësimi i pesë kushteve. Ato janë:

1. **Islami.** Kushtëzohet që personi i caktuar që dëshiron të kryej haxhin të jetë musliman.
2. **Të jetë i mençur.** Pasi haxhi nuk pranohet nga i çmenduri sepse ai nuk obligohet fetarisht me asnjë detyrim fetar në të cilët bënë pjesë edhe haxhi.
3. **Puberteti.** Fëmija nuk e ka obligim haxhin derisa të rritet duke hyrë në pubertet. Nëse ndodh që fëmija para kësaj moshe të kryej haxhin, ai konsiderohet haxh i rregullt porse futet në veprat vullnetare të tij duke mos e luajtur rolin e haxhit të Islamit me ç`rast prapë detyrohet me haxh pas pubertetit.
4. **Të jetë person i lirë.** Nëse njeriu është rob nuk e ka detyrim haxhin por nëse e kryen gjatë kësaj kohe haxhi i tillë konsiderohet i saktë duke u detyruar me haxh

²⁹⁸ "Kitabul haxh", i autorit të librit, fq.27.

tjetër-haxhin e Islamit atëherë kur lirohet nga robëria. Duke pas parasysh se disa dijetarë bartin mendimin se i mjafton ai haxh si kryes i obligimit përgjithmonë.²⁹⁹ Ky mendim i fundit është i pabazë pasi konsensusi i dijetarëve është në mendimin e kundërt të tij ashtu si përmend edhe Ibn Mundhiri.

5. **Mundësia.** Ky kusht është i detyrueshëm për t'u bërë obligim haxhi. Pa prezencën e tij as haxhi nuk detyrohet. Ai bazohet në Fjalën e Allahut të Lartësuar: **“Vizita (për haxh) e kësaj Faltoreje (e cila është detyrë) për këdo që ka mundësi ta përballojë rrugën”**.³⁰⁰

Mundësia ndahet në dy pjesë:³⁰¹

Pjesa e parë ajo e cila ka të bëjë me të dy gjinitë, si meshkujt ashtu edhe femrat, kurse pesa e dytë është vetëm për femrat.

Pjesa e parë; mundësia që kërkohet për dy gjinitë:

²⁹⁹ “El-mugni”, 5/44 dhe “Sunen Tirmidhi”, 3/266.

³⁰⁰ S. Ali Imran: 97.

³⁰¹ “Kitabul haxh” i autorit të librit, fq. 35.

Kushtet e fesë në pak fjalë

1. Mundësia për të pasur mjet udhëtimi dhe furnizim të mjaftueshëm. Mjet udhëtimi konsiderohet çdo mjet i cili të bartë deri në vendet e haxhit si: deveja, gomari, makina, aeroplani etj., kurse tek furnizimi futet ushqimi i mjaftueshëm gjatë këtij udhëtimi.
2. Të jetë i shëndetshëm fizikisht.
3. Rruga të jetë e sigurt.
4. Mundësia e udhëtimit.

Pjesa e dytë: kushti që kërkohet vetëm për gjininë femërore. Gratë përveç kushteve të lartpërmendura kërkohet të plotësojnë edhe dy kushte tjera të cilat janë:

1. Të ketë me vete mahrem-përcjellës, person familjar i gjinisë mashkullore me të cilin i ndalohet martesë.
2. Të mos jetë gruaja në pritjen e saj të posaçme pas vdekjes së bashkëshortit (iddet).³⁰²

Kushtet e haxhit

Ato janë si në vijim:

³⁰² Kushtet e mundësisë së kësaj çështje shikojni në librat: “Ahkamul Kur’an”, Ibnul Arabi, 1/288,”; El-xhamiu li ahkamil Kur’an”, Kurtubi, 4/148 dhe “Edvaul bejan”, Shenkiti, 5/74.

1. Ihrami,
2. Qëndrimi në Arafat,
3. Tavafi Ifada (tavafi kryesor i haxhit)
4. Ecja mes dy kodrave Safa dhe Merve,

Kush nuk e kryen njërin nga këto katër kushte të haxhit, haxhi i tij nuk është i pranuar.

Farzet e haxhit

1. Veshja e ihramit nga mikati (vendi i posaçëm për veshjen e tij).
2. Qëndrimi në Arafat deri në mbrëmje për ata që kanë ardhur ditën.
3. Qëndrimi më Muzdelife natën e bajramit deri në gjysmë të natës nëse në këtë vend ka ardhur më herët (jo në kohë të vonshme).
4. Qëndrimi në Mina gjatë netve të teshrikut (netëve të bajramit).
5. Hedhja e guralecëve me radhë (duke filluar nga e para dhe duke përfunduar tek e treta)
6. Rruarja e kokës apo shkurtimi i flokëve.
7. Kryerja e tavafit lamtumirës përveç femrave që janë me lehonë apo cikël menstrual.

Ai i cili e lë pa e kryer njërin prej këtyre farzeve me qëllim bën mëkat të madh dhe detyrohet të prej një kurban dhe të pendohet e të kërkoj falje tek Allahu për mëkatin e tillë. Kurse ai që e lë mangut pa qëllim ose nga injoranca e tij detyrohet ta prejë një kurban.

8. Të prejë kurban nëse haxhin e ka të llojit *Temettu* ose *Kiran*.

Sunetet kryesore të haxhit

1. Larja dhe parfumosja para veshjes së ihramit dhe veshja e ihramit të bardhë.
2. Kryerja e tavafit të ardhjes (fillestar) në fillim të hyrjes në Mekë.
3. Ecja pak me shpejtësi në tre rrethet e tavafit fillestar.
4. Nxjerrja e krahërorit të djathtë jashtë rrobës së ihramit në tavafin fillestar.
5. Fjetja në Mina natën e Arafatit.
6. Shqiptimi i Telbijes (lebbejk Allahumme lebbejke... sh.p.) që nga veshja e ihramit deri në gjuajtjen e gurëve.
7. Bashkimi i namazit të akshamit me atë të jacisë, në kohën e namazit të jacisë në vendin e Muzdelifes.

8. Nëse ka mundësi të qëndrojmë tek “Mesh’aril harami” në Muzdelife që nga agimi e deri në daljen e diellit.

Kush lë një nga këto sunete, qoftë me harresë apo qëllimisht nuk ka ndonjë mëkat, mirëpo më mirë për të do të ishte të pasonte sunetin-traditën e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*

Mikati-kufijtë³⁰³ e haxhit

Kufijtë e haxhit dhe të umres janë dy lloje:

Kufij kohor: me të cilin veçohet haxhi përkundër umres e cila nuk ka kohë të caktuar. Koha e haxhit fillon nga muaji Sheval deri në ditën e dhjetë të muajit Dhul-hixhe. Allahu thotë: “**Koha e haxhit është në muaj të caktuar. Kush vendos të kryejë haxhillëkun, le të largohet nga marrëdhëniet (me gruan), grindjet dhe sharjet**”.³⁰⁴ Kurse umreja nuk ka kohë të caktuar dhe besimtari ka të drejtë kurdo që dëshiron të vesh ihramin dhe të shkojë në umre.

³⁰³ Në vijim do të kuptoni çfarë është për qëllim me këtë fjalë. Sh.p.

³⁰⁴ S. Bekare: 197.

Kufij vendor: ky lloj kufiri i përket si haxhit ashtu edhe umres. Me të është për qëllim vendet e caktuara të cilat shërbejnë si kufij të cilat haxhiu nuk lejohet t'i kaloj gjatë udhëtimit në haxh apo umre pa e veshur ihramin. Këta kufij janë si në vijim:

1. Dhul Hulejfe është kufiri i banorëve të Medinës dhe atyre që nisen për Meke nga ky qytet.
2. El-Xhuhfe është kufiri i banorëve të Shamit, Egjiptit, Marokut dhe të gjithëve që nisen nga ai drejtim.
3. Karnul menazil është kufiri i anës së Nexhdit. Ky vend sot quhet Sejlul kebir.
4. Jelemlen. Është mikati i banorëve të anës së Jemenit.
5. Dhatul Irki. Kufiri i banorëve të Irakut dhe të gjithë atyre që vijnë nga drejtimi i lindjes.

Sqarime të rëndësishme që kanë të bëjnë me mikatin

1. Nga këto vende të lartpërmendura veshin ihramin banorët e atyre krahinave gjithashtu edhe të gjithë ata që kalojnë atypari, edhe nëse nuk janë të atyre vendeve, me kusht të jenë nisur për haxh apo umre.

2. Njerëzit që shtëpitë e tyre i kanë brenda këtyre kufijve nuk kanë nevojë të shkojnë deri te to dhe të veshin ihramin por mjaftohen duke u bërë gati prej shtëpisë së tyre. Banorët e Mekës kur duan të kryejnë haxhin nuk kanë nevojë të shkojnë në njërin nga mikatet e lartpërmendura por mjaftohen me veshje ihrami prej shtëpisë. Kurse për umre u duhet të dalin jashtë kufijve të haremit-vendit të shenjt të Mekës dhe nga aty veshin ihramin.

3. Haxhinjtë që udhëtojnë me aeroplan obligohen të veshin ihramin kur të kalojnë mbi njërin nga këto mikate dhe nuk u lejohet që të presin zbritjen e aeroplanit në Xhidge e pastaj të veshin ihramin. Qyteti i Xhiddes nuk është vend mikati i haxhit prandaj nëse ndokush e vonon ihramin deri të zbret në aeroportin e saj ka lënë mangut një farz të haxhit kështu detyrohet me prerje kurhani dhe shpërndarje të tij brenda Mekës.

4. Kush e kalon mikatin pa e veshur ihramin detyrohet të kthehet prapë dhe ta vesh ihramin nga mikati. Vepron kështu sepse ka mundësi ta arrij këtë farz të anashkuar. Nëse nuk kthehet në mikat por vesh

ihramin pasi ka kaluar kufijtë e mikatit detyrohet me prerje kurhani si në rastin e më hershëm.

Rregullat e haxhit

1. Ihrami. Ihrami është kushti i parë i haxhit. Me fjalën Ihram nënkuptohet nijeti i personit kur ai dëshiron të filloj kryerjen e haxhit (apo umres). Quhet me emrin “ihram” sepse besimtari pas këtij nijeti ja bën vetes haram disa gjëra që në fakt i kishte hallall para kësaj kohe, si intimiteti bashkëshortor, parfumi, prerja e thonjve, largimi i qimeve nga trupi ose koka, veshja e rrobave të qepura, etj. të cilat do t’i përmendim më vonë.

Llojet e ihramit

a) Temettu: Ky lloj nënkupton bërjen e nijetit vetëm për umre në muajt e haxhit por pas umres nuk kthehet në shtëpi duke qëndruar në Mekë për kryerjen e haxhit. Pas përfundimit të umres i heq rrobat e ihramit dhe vesh rrobat normale të tij e pastaj pret në Mekë derisa të vij në ditët e haxhit dhe bën nijet kryerjen e tij. Kur ta bëjë nijetin e këtij haxhi së bashku me umren paraprake

thotë kështu: *“Lebbejke umreten mutemettian biha ilel haxhxi”*, ose e bën nijetin vetëm për umre e pastaj kur vjen koha e haxhit e bën vetëm për haxh.

b) El-Kiran: Ky lloj haxhi nënkupton bashkimin e menjëhershëm të haxhit me umren duke i kryer të dyja me një ihram dhe një udhëtim të vetëm. Në këtë lloj ihrami nijetin e bënë kështu: *“Lebbejke umreten ue haxhshen”*.

c) El-Ifrad: Është bërja e nijetit vetëm për haxh pa bashkangjitje të umres. Në këtë rast bën nijet: *“Lebbejke haxhshen”*.

Sqarim: Haxhinjtë që kryejnë njërin prej dy llojeve të lartpërmendura të haxhit janë të obliguar të prejnë nga një kurban (dele, lopë ose deve-duke pas mundësi që tek lopa apo deveja të bashkohen shtatë haxhinj). Kurse haxhiu me llojin e fundit të haxhit, atë *Kiran*, nuk ka obligim prerjen e kurbanit. Megjithatë dijetarët e pëlqejnë që edhe ai të prej kurban.

Farzet e ihramit

Ihrami ka dy farze:

1. Ihrami të jetë nga mikati i tij. Kjo vepër është urdhër dhe veprim i Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të.*

2. Zhveshja e çdo rrobe të qepur. Ky rregull vlen vetëm për meshkujt. Haxhiu duhet ta dijë se nëse vepron ndonjë ndalesë të ihramit derisa është në ihram atëherë obligohet me dëmshpërblim i cili është njëra nga tre veprat në vijim:

a) Të agjërojë tri ditë, b) të ushqejë gjashtë të varfër, ose c) të prejë një kurban dhe të ushqejë me të fukaratë në Mekë. Thyerja e një rregulli të haxhit e detyron personin me njëren nga tre veprimet e lartpërmendura duke mos pas rrugëdalje tjetër.

Sunetet dhe gjërat e pëlqyera tek ihrami

1. Gusli-larja e tërë trupit. Secili që dëshiron të vesh ihramin është mirë të lahet qoftë edhe gruaja me menstruacione apo lehoni.

2. Prerja e thonjve, rruarja e nënsqetullave, e vendeve të turpshme dhe shkurtimi i mustaqeve.

3. Parfumosja para ihramit.
4. Veshja e ihramit duke përdorur dy peshqira të bardhë. Pjesa e epërme dhe ajo e poshtme.
5. Shqiptimi i telbijes (*lebbejke Allahumme lebbejke...*) që nga çasti i veshjes së ihramit e deri të fillojë tavafin rreth Qabes. Duke pasur kujdes që burrat të ngritin zërin kurse gratë shqiptojnë aq sa e dëgjojnë vet.

Ndalesat e ihramit

Ndalesat që kanë të bëjnë me dy gjinitë:

1. Heqja e qimeve, qoftë nga koka apo trupi, me rruarje apo forma tjera.
2. Prerja e thonjve të dorës apo këmbës.
3. Përdorimi i parfumit pas ihramit, në trup, rroba, etj.
4. Marrëdhëniet intime apo edhe veprimet tjera që e përcjellin atë, si kurora martesore, shikimi tek pala tjetër me epsh etj.
5. Veshja e dorezave.

6. Gjuetia e kafshëve. Në të bëjnë pjesë të gjitha kafshët e egra tokësore të cilat zakonisht njerëzit i gjuajnë.

Ndalesat që kanë të bëjnë me meshkujt:

1. Veshja e rrobave të qepura. Me to nënkuptohen rrobat të cilat qepen për t'i futur pjesët e trupit në to, sikur pantallonat etj.

2. Mbulimi i kokës direkt, si kapela etj.

Ndalesat që kanë të bëjnë me femrat:

1. Nikabi. E cila ndryshe njihet si burka dhe shërben për mbulimin e fytyrës së gruas duke pas sytë e çelur me dy vrima. Kjo i ndalohet gruas në haxh por në vend të saj mund të përdor ndonjë mbulesë të fytyrës si vendosja e pelerinave të cilat janë tërësisht të mbyllura por brenda saj femra mund të shikojë.³⁰⁵

2. Telbija. Prej rregullave të haxhit, përveç ihramit, është edhe "Telbija". Telbija është shqiptimi i fjalës së haxhiut apo të personit që dëshiron të kryej umren:

³⁰⁵ Shiko librin "Bedaiu sanai"; 2/183; "Bidajetul muxhtehid", 4/375; "El-mexhmu" Nevevi, 6/249; "El-Mugni", 5/53.

Lebbejke allahumme lebbejk. Lebbejke la sherike leke lebbejk.

Innel hamde ve ni'mete leke vel mulk. La sherike leke.

Të përgjigjem o Zoti im të përgjigjem. Të përgjigjem Ty që nuk ke shok të përgjigjem. Vërtet i tërë lavdi, mirësitë dhe pushteti të takon Ty, i Cili nuk ke shok.

Dispozita e telbijes

Në çastet e ihramit kjo lutje është sunet. Kurse koha e saj e përshtatshme fillon që në momentin kur haxhiu e bënë nijetin e haxhit apo umres dhe vazhdon deri në prekjen e gurit të zi para se të fillojë tavafin.

3. Tavafi. Tavaf quhet rrotullimi shtatë herë rreth Qabesë me qëllim adhurimit të Allahut duke filluar dhe përfunduar me gurin e zi dhe duke e pozicionuar Qabenë nga krahu i majtë.

Dispozita e tavafit

Dispozita e tavafit është e ndryshme pasi varet nga lloji i tij për çfarë është duke e bërë njeriu. Kështu ai bartë në vete disa dispozita:

- a) “Tavaful kudumi” i ardhjes në Mekë. Është i pëlqyer për secilin i cili ka hyrë në Mekë me nijet të haxhit, qoftë haxhi i llojit *Kiran* apo *Mufrid*.
- b) “Tavaful ifada” është kusht i haxhit pa të cilin nuk pranohet ai.
- c) Tavafi i umres i cili është kusht i umres pa të cilin nuk pranohet ky adhurim.
- d) “Tavaful vedai” ai i lamtumirës i cili është farz.

Kushtet e tavafit

1. Nijeti i cili duhet të jetë prezent në fillimin e tavafit.
2. Në tavafin “ifada” kushtëzohet të ketë hyrë koha e tij. Kjo kohë fillon nga gjysma e natës së Kurban Bajramit, sipas mendimit më të saktë kurse dijetarët për fundin e tij nuk përcaktojnë kohë. Sipas tyre i lejohet njeriut ta vonojë atë sa të dojë. Kështu edhe haxhin dhe tavafin e ka në rregull.
4. Personi që do të kryej tavafin të jetë i pastër nga ndyrësitat dhe të ketë (gusël) e abdes.
5. Mbulimi i vendeve të turpshme të trupit.
6. Tavafi të bëhet brenda Xhamisë së Qabes.

7. Tavafi të bëhet rreth Qabesë pa u futur brenda rrethit të Ismailit i cili është mur i ngritur në formë rrethi të cilin e vëren secili haxhi afër Qabesë.
8. Qabeja të jetë në të majtë të haxhiut përndryshe nëse e lë në të djathtë nuk i pranohet tavafi.
9. Të fillojë rrethin nga guri i zi, nëse fillon para tij atëherë ajo pjesë nuk futet në radhët e tavafit por numërimi i rreth-rrotullimit fillon vetëm prej momentit që ka arritur tek guri i zi.
10. Tavafi të jetë shtatë rrotullime.
11. Rreth-rrotullimet të jenë të lidhura mes vete pa shkëputje, përveç me arsye, si: falja e namazit farz apo pushimi pas lodhjes etj.

Sunetet e tavafit

1. Remli apo vrapimi me hapa të shpejtë por të vegjël. Ky shpejtim është synet vetëm për burrat dhe atë në tre rrotullimet e para të tavafit fillestar.
2. Në tavafin fillestar duhet nxjerrur kraharorin e djathtë jashtë petkut duke e futur këtë të fundit nën kraharor.
3. Puthja e gurit të zi.

4. Largimi nga bisedat, përveç nëse është e nevojshme.
 5. Bërja sa më shumë dua dhe dhikër-përkujtimit i Allahut.
 6. Bërja me shenjë-përshëndetja e ruknul-jemanit-qoshes së Qabesë e cila është në drejtim të Jemenit pa e prekur Qabenë.
 7. Falja e dy rekateve namaz pas tavafit.
- 4. Sa'ji.** Është njëri nga kushtet e haxhit pa të cilin nuk vlen ai.

Kushtet e sa'jit janë si në vijim:

1. Të jetë pas tavafit të saktë, sipas rregullave.
 2. Të bëhet me radhitje duke filluar nga kodra Safa deri në Merve e pastaj e kundërta.
 3. Të bëhen shtatë lëvizje të tilla.
- 5. Qëndrimi në Arafat.** Qëndrimi në Arafat është kusht i pranimit të haxhit pa të cilin ai nuk është i vlefshëm. Këtë e tregon hadithi i Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i*

*Allahut qofshin mbi të, i cili thotë: “Haxhi është vet Arafati”.*³⁰⁶ Qëndrimi në Arafat nuk nënkupton të qëndrosh në këmbë pa u ulur por ka qëllim qëndrimi në atë fushë të Arafatit duke qenë i lirë në formën e qëndrimit.

Kushtet e qëndrimit në Arafat

1. Qëndrimi i haxhiut të jetë brenda fushës së Arafatit në të cilën sot ka shenja të qarta të cilat tregojnë këtë fushë. Haxhiu duhet të jetë i kujdesshëm që të mos qëndroj jashtë kufijve se përndryshe nuk i pranohet haxhi. Në këtë rast dua të përmendi dy çështje me rëndësi:

a) Nuk pranohet qëndrimi në fushën Arenë e cila është jashtë Arafatit e as në xhaminë e quajtur Xhamia e Ibrahimit e cila është po në fushën e Arenës.

b) Nemireja nuk është pjesë e Arafatit e as e haremit. Është e pëlqyer qëndrimi në të pas lindjes së diellit para se të shkojë haxhiu në Arafat. Kurse Xhamia e njohur

³⁰⁶ Shënon Ebu Davudi, në librin mbi haxhin, kapitulli “Kush nuk e arrin Arafatin?”, nr. 1949; Tirmidhiu në sunenin e tij, libri mbi haxhin, kapitulli “Kush e arrin imamin duke i bashkuar ...”, nr. 889, të cilin e saktëson Albani në “Irvaul galil”, nr. 1064.

“Xhamia Nemireh” e cila është xhami mjaft e madhe pjesa e parë e saj është në fushën e Arenës kurse pjesa e fundit në Arafat, e cila brenda saj shënohet me shenja të cilat e sqarojnë këtë gjë.

2. Qëndrimi në Arafat të jetë në kohën e tij të caktuar. Koha e Arafatit fillon me zenitin e diellit në ditën e nëntë të muajit Dhul-Hixhe (natën e Kurban Bajramit) dhe përfundon me lindjen e agimit në ditën e Kurban Bajramit. Nëse ndokush shkon në Arafat pas agimit të ditës se Kurban Bajramit atij i ka ikur i tërë haxhi. Nga kjo pikë arrijmë në disa dobi:

- Kush qëndron në Arafat pas zenitit të diellit në ditën e nëntë të muajit Dhul-Hixhe deri para agimit të diellit në ditën e dhjetë - ditën e Kurban Bajramit ai ka kryer obligimin e qëndrimit në Arafat. Sado i shkurtër të jetë ky qëndrim, qoftë ai në këmbë, ulur apo në mjet transporti.

- Kush ka hyrë në fushën e Arafatit ditën obligohet të qëndroj aty deri në perëndimin e diellit. S’lejohet të largohet prej Arafatit para perëndimit. Nëse ndodhë të

largohet para kësaj kohe haxhi i tij është në rregull por obligohet të prejë kurban për përmirësimin e gabimit.

- Kush largohet prej Arafatit para perëndimt të diellit e pastaj prap kthehet aty para agimit të ditës së dhjetë qëndrimi i tij është në rregull dhe nuk detyrohet me ndonjë shpagim si në rastin e lartpërmendur.

- Nëse ndokush qëndron në Arafat vetëm natën e dhjetë të Dhul-Hixhes, pa qëndruar aspak ditën e Arafatit qëndrimi i tij është në rregull pa u detyruar me asgjë.

3. Haxhiu gjatë qëndrimit në Arafat patjetër duhet të jetë me ihram.

Dispozita e atij që i ikë qëndrimi në Arafat

Nëse ndodhë që dikujt t'i ikë qëndrimi në Arafat atëherë haxhin e tillë duhet ta shndërrojë në umre. Obligimet që vijnë pas Arafatit, si: qëndrimi në Muzdelife, në Mina, gjuajtja e guralecëve etj., nuk ka nevojë t'i kryej sepse ka dalë nga detyra e haxhit. Ai duhet të shkojë për tavaf në Qabe, pastaj kryej Sa`jin mes dy kodrinave, të shkurtojë apo rruaj flokët kështu përfundon umreja e tij. Mbi këtë person mbetet obligim haxhi për vitet e ardhshme dhe detyrohet të prejë një

kurban për prishjen e atij haxhi. Nëse nuk ka mundësi prerjen e kurbanit atëherë agjëron tri ditë gjatë sezonit të haxhit dhe shtatë të tjera kur kthehet në shtëpinë e tij.

Sqarime që ndërlidhen me qëndrimin në Arafat

1. Lejohet qëndrimi në Arafat edhe duke qenë i papastër. Prandaj ka të drejtë të qëndroj në të edhe gruaja me menstruacione apo lehoni, apo personi që ka nevojë për abdest ose gusël. Kjo për shkak se pastërtia e tillë nuk është kusht i qëndrimit në Arafat.
2. Kush qëndron në Arafat duke fjetur qëndrimi i tij është i saktë. Sa i përket personit që ka humbur vetëdijen dijetarët kanë mospajtime mes vete edhe pse mendimi më i saktë është ai që pohon pranim të qëndrimit në Arafat edhe nga personi pa vetëdije.

Sunetet dhe gjërat e pëlqyera në Arafat

1. Larja para qëndrimit në Arafat.
2. Ecja nga Mina deri në Arafat në mëngjes menjëherë pas lindjes së diellit.
3. Është sunet që imami të mbaj hutbe në Arafat pas zenitit por para namazit të drekës.

4. Është sunet të bashkohet namazi i drekës me atë të ikindisë në kohën e namazit të drekës.
5. Shpeshtimi i dhikrit, duave dhe telbijes.
6. Të shkojë në Muzdelife duke mbretëruar qetësia, devotshmëria. Nëse gjatë udhëtimit gjen hapësirë të mjaftueshme në rrugë atëherë shpejton. Të shkojë në Muzdelife duke e përmendur Allahun me telbije.

Gjërat e urrejtura në ditën e Arafatit

1. Urrehet agjërimi i haxhiut në këtë ditë. Përkundrazi është e pëlqyer të hajë ushqim. Ky është mendimi i shumicës absolute të dijetarëve.
2. Shpejtimi në ecje, si në këmbë apo me mjet udhëtimi nëse ky shpejtim do t'i dëmtonte të tjerët.
3. Urrehet falja e ndonjë namazi nafile mes namazit të drekës dhe ikindisë. Kjo vepër mbështetet në hadithin e Xhabir ibn Abdullahut, *Allahu qoftë i kënaqur me të, i cili thotë: "Pastaj fali drekën e pas saj ikindinë duke mos falë mes tyre asgjë"*.
6. **Qëndrimi në Muzdelife.** Qëndrimi në Muzdelife është prej farzeve të haxhit lënia e të cilit detyron therjen

e kurbanit.³⁰⁷ Allahu i Lartësuar në Kur'an thotë: **“E, kur të ktheheni nga Arafati, përmendni Allahun në vendet e shenjta!”**³⁰⁸

Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, në hadithin e transmetuar nga Urve ibn Midres thotë: *“Kush merr pjesë në këtë namaz bashkë me ne, ka qëndruar me neve (në Muzdelife) derisa të largohemi, gjithahstu ka qëndruar para kësaj në Arafat, ditën apo natën, haxhin e vet e ka plotësuar dhe obligimet i ka kryer”*.

Koha e qëndrimit në Muzdelife

Koha e qëndrimit në Muzdelife është deri në mëngjes. Është sunet për haxhiun të qëndroj derisa dielli të ngritet pak. Kurse njerëzit që kanë sëmundje apo janë të dobët, lejohet të largohen nga ky vend që pas mesit të natës.

Dispozitat e personit që s'ka qëndruar në Muzdelife

Nëse qëndrimi në Muzdelife i ikë për ndonjë arsye si rasti i personit që nuk mund të qëndroj në

³⁰⁷ “Bedaiu sanai”, 2/135 dhe “El Mukni”, 1/469.

³⁰⁸ S. Bekare: 198.

Arafat veçse në fund të natës pa ju dhënë mundësia të kthehet edhe në Muzdelife në këtë rast nuk ka problem dhe personi i tillë nuk detyrohet me asgjë. Por nëse ndodh të mos qëndrojë në Muzdelife pa kurrfarë arsye në këtë rast duhet ta shpaguajë me therje kurbanit. Ky është mendimi i shumicës së dijetarëve.

Sunetet dhe gjërat e pëlqyera në Muzdelife

1. Është sunet të bashkojë mes akshamit dhe jacisë në kohë të namazit të jacisë duke i falë të dy kohët me një ezan dhe dy ikamete.
2. Pas fjetjes në Muzdelife është sunet falja e sabahut në fillim të kohës së vet e pastaj shkuarja tek vendi i posaçëm brenda Muzdelifes për të bërë dua. Vend në të cilin ka bërë dua Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, por lejohet duaja në çdo vend brenda Muzdelifes.
7. **Gjuajtja e gurëve.** Shumica e dijetarëve mbajnë mendimin se gjuajtja e gurëve është farz kurse lënia e tyre tërësisht apo pjesërisht përmirësohet me therje të kurbanit.

Koha e gjuajtjes së tyre

Gjuatja e parë fillon që pas lindjes së diellit në ditën e Bajramit për të vazhduar deri në perëndim të tij. Kurse për njerëzit që kanë arsye dhe largohen nga Muzdelifeja pas gjysmës së natës u lejonet të gjuajnë gurët që para lindjes së diellit. Kurse gjatë “ditëve të teshrikut” të cilat janë dita e dytë e tretë dhe e katërt e Kurban Bajramit koha e gjuajtjes së gurëve fillon pas zenitit të diellit duke vazhduar deri në lindjen e agimit. Por është e ndaluar gjuajtja e tyre para zenitit të diellit.

Kushtet e gjuajtjes së gurëve

1. Të jenë shtatë guralecë tek secili vend (nga tre vendet e caktuara për gjuajtje).
2. Gurët t’i gjuaj secilin veç e veç e jo së bashku me një gjuajtje të vetme. Nëse i gjuan të gjithë menjëherë apo dy ose tre në këtë rast kjo gjuajtje konsiderohet si një e vetme.
3. Të jetë i sigurtë se guri ka rënë në vendin e tij të posaçëm.

4. T'i gjuaj njëra pas tjetrës pa ndërprerje mes tyre. Nëse ndodh që për shkaqe të arsyeshme, siç është numri i madh i haxhinjve etj., dhe nuk i mundësohet gjuatja e një pas njëshme e gurëve në këtë rast nuk ka problem. Ky rregull bazohet në Fjalën e Allahut: **“Frikësojuni Allahut aq sa keni mundësi.”**³⁰⁹ dhe **“Allahu nuk e obligon askënd përtej mundësive të tij”**.³¹⁰

5. Gjuajtjen e gurëve në tre vendet e caktuara (në secilin vend nga shtatë guralecë. Sh.p.) ta bëjë sipas radhës së vendeve të tyre duke filluar nga Akabeja e vogël, pastaj e mesmja dhe në fund e madhja.

Dispozita e gjuajtjes së gurëve për dikë tjetër

1. Përgjegjësi i fëmijës, që është në haxh, nëse frikësohet për të nga grumbulli i madh i njerëzve lejohet t'i gjuaj gurët në vend të fëmijës.

2. Haxhiut që ka arsye si: pleqëria, shtatëzënia, sëmundja, etj., i lejohet të lë zëvendës i cili gjuan gurët për të. Me kusht që ky person i fundit të jetë haxhi gjatë

³⁰⁹ S. Tegabun: 16

³¹⁰ S. Bekare: 268.

asaj kohe dhe t'i gjuaj gurët fillimisht për vete e pastaj për personin që e ka marrë në përgjegjësi.³¹¹

Sunetet e gjuajtjes së gurëve

1. Më mirë është që personi i cili gjuan gurët gjatë këtij veprimi të qëndrojë në pozicion duke e pasë Minan në të djathtë të tij kurse Meken në të majtë. Nëse grumbulli i madh i njerëzve nuk ja jep këtë komoditet atëherë qëndron në pozitën e përshtatshme të mundshme.
2. Gurët që i gjuan të jenë në formë guralecësh të vegjël sa madhësia e farës së hurmës.
3. Mundësisht guri të mos jetë prej atyre gurëve të cilët janë gjuajtur më parë nga vet ai person apo dikush tjetër. Por nëse e përdor gurin e përdorur paraprakisht nuk ka problem dhe sipas shumicës së dijetarëve ky veprim është në rregull.
4. Të thërret tekbinin “*Allahu ekber*” në çdo gjuajtje.
5. Ta ndalë telbijen që në gjuajtjen e gurit të parë në ditën e Bajramit.

³¹¹ “Kitabul haxh”, i autorit, fq. 117.

6. Të bëjë sa më shumë lutje pas gjuajtjes së gurëve në Akaben e vogël e pastaj edhe në atë të mesme.

8. Rruarja e kokës apo shkurtimi i flokëve. Ky veprim është prej farzeve të haxhit. Moskryerja e tij kërkon therje të kurbanit. Allahu i Lartësuar thotë: “**Me siguri, ju do të hyni në Xhaminë e Shenjtë, dashtë Allahu, të sigurt, kokërruar dhe flokëshkurtuar, pa kurrfarë frike**”.³¹²

Koha e rruarjes së kokës

Kjo kohë fillon që pas largimit nga Muzdelifeja dhe vazhdon deri në ditën e fundit të Bajramit.

Sqarime që kanë të bëjnë me rruarjen e kokës apo shkurtimin e flokëve

1. Të gjithë dijetarët janë të pajtimit se rruarja e kokës është më e pëlqyer se shkurtimi i flokëve.
2. Haxhiu që ka bërë nijet haxhin e llojit *Temettu* duke bashkuar haxhin dhe umren i lejohet që në fillim, pasi të

³¹² S. Fet’h: 27.

kryej umren, të shkurtojë flokët e pastaj kur kryen haxhin ta rruaj kokën.

3. Mendimi më i saktë rreth rruarjes së kokës është ai se koka e tëra duhet të rruhet apo të shkurtohet e jo vetëm një pjesë e saj. Transmetohet se Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, kishte rruar tërë kokën e tij.

9. Therja e kurbanit. Prerja e kurbanit nënkupton therjen e kafshës të cilën haxhiu apo personi që kryen umren e bënë për hir të Allahut duke shpresuar në shpërblimin e Tij. Kafshët që lejohet therja e tyre për kurban janë: devetë, lopët dhe delet.

Llojet e kurbanit

Kemi dy lloje:

1. Therje kurbanit në shenjë falënderimi për Allahun. Në këtë lloj bën pjesë kurbanit i haxhiut që është me llojin e haxhit *Temettu* apo *Kiran*. Ky kurban theret si shenjë falënderimi për Zotin i Cili ja mundësoi haxhiut të kryej haxhin ashtu si duhet. Ky lloj i kurbanit për haxhiun është farz.

2. Kurban për përmirësimin e gabimit. Ai shërben për të përmirësuar ndonjë gabim të mundshëm që e bën besimtari gjatë kryerjes së haxhit apo të umres. Në gabimet e mundshme futet lënia pa kryer e ndonjë farzi, apo veprimi i ndonjë ndalese. Edhe ky lloj i therjes së kurbanit është farz në rast gabimi nga haxhiu.

Nga lloji i parë i kurbanit, atij në shenjë falënderimi ndaj Zotit, lejohet që haxhiu të hajë mish nga kurbanit i vet. Përkundër kurbanit të llojit të dytë, atij për përmirësimin e ndonjë gabimi, nga i cili nuk i lejohet haxhiut të ushqehet për vete por detyrohet që mishin ta shpërndajë tek te varfërit në Mekë.

Kushtet që duhet plotësuar tek kurbanit

1. Të jetë nga kafshët e kërkua (deveja, lopa, delja)
2. Të jetë e shëndoshë nga mangësitë dhe sëmundjet.
3. Të jetë në vitet e kërkua të jetës së tij. Deveja të ketë plotësuar pesë vite, lopa dy vite, dhia një kursë delja gjashtë muaj.

4. Therja të kryhet në kohën e caktuar e cila fillon që ditën e parë të bajramit për të vazhduar deri në perëndimin e diellit të ditës së katërt të tij.

5. Therja e kurbanit të jetë në vendin e caktuar për haxhiun, i cili në këtë rast është haremi në Mekë.

10. Qëndrimi në Mina. Shumica e dijetarëve thonë se qëndrimi në Mina gjatë ditëve të bajramit për haxhiun është farz. Nëse ndodh të mos e kryej këtë farz atëherë duhet të paguaj dëmshpërblim duke therur kurban. Pa marrë parasysh për të a largohet nga Mina një ditë apo të gjitha ditët. Ndërsa sipas mendimit tjetër përmendet se nëse ndodh që haxhiu të mos qëndroj në Mina, pa kurrfarë arsye, atëherë çështja është si në vijim:

a) Nëse ka fjetur aty një natë kurse netët tjera jo, atëherë jep sadaka sipas mundësive të tij.

b) Ndërsa nëse i ka lënë të gjitha netët duhet të kompensoj këtë gabim me therje kurbari. Mendim ky i përmendur nga Imam Ahmedi³¹³ të cilin e mbështeste

³¹³ "El-Insaf fi ma'rifeti raxhihi minel hilaf", 4/36.

hoxha ynë Ibn Bazi³¹⁴ dhe Ibn Uthejmini³¹⁵, Allahu i mëshiroftë.

Kush lirohet nga fjetja (qëndrimi) në Mina?

Personi i sëmurë dhe mbikëqyrësi i tij janë të liruar nga fjetja në Mina. Gjithashtu në këtë grup hynë edhe punëtorët apo përgjegjësit për punët e haxhit dhe të haxhinjve në ato vende. Këto përgjegjësi i parashohin dhe përcaktojnë dijetarët kompetentë për këto çështje.

Cili është qëndrimi i kërkuar në Mina?

Ky qëndrim për të cilin po flasim nënkupton që haxhiu të qëndrojë në luginën e Minas tërë natën apo shumicën e saj. Ky qëndrim duhet të jetë natën e njëmbëdhjetë dhe dymbëdhjetë të muajit Dhul-Hixhe, nëse largohet prej vendit më herët. Por nëse ditën e dymbëdhjetë vonohet nga largimi prej Minas obligohet të qëndrojë edhe natën e trembëdhjetë.

³¹⁴ "Mexhmul fetava alametü ibn Baz, rahimehullah", 17/386.

³¹⁵ "Mexhmul fetava ue resail, fediletu shejh Muhamed ibn Uthejmin", 23/257.

Disa gabime që i bëjnë haxhinjtë³¹⁶

Në vazhdim do të përmendim disa prej gabimeve të cilat i bëjnë vëllezërit tanë të dashur, haxhij. Ato janë:

1. Të ketë qëllim me udhëtimin e tij deri në vendet e shenjta arrijen deri tek përfitimet materiale, syfaqësinë, mendjemadhësinë apo lëvdatat e të tjerëve.
2. Udhëtimi i gravë për haxh pa përgjegjës të tyre-mahrem.
3. Disa haxhinj mendojnë se u ndalohet veshja e sandaleve, orës, syzeve dhe gjërave tjera të kësaj natyre të cilat janë të nevojshme për të. Bindje kjo tërësisht e gabuar kurse e vërteta është kundër saj.
4. Ndodhë dikush prej tyre të mendojë se ndalesat e ihramit fillojnë që në momentin e veshjes së rrobave të ihramit. Në fakt ndalesat e ihramit fillojnë qysh pas bërjes së nijetit e jo menjëherë pas veshjes së rrobave të veçanta për haxh.

³¹⁶ Shiko: “Kitabul haxh” të autorit të librit, fq. 155.

5. Shumica e haxhinjve, qoftë në grupe apo të ndarë lexojnë sipas tyre në tavaf lutje të caktuara për atë vend duke menduar kështu se tavafi ka lutje të veçanta të cilat patjetër duhet lexuar ose përndryshe tavafi nuk është në rregull. Në fakt themi se tavafi nuk ka lutje të veçanta dhe i lejohet secilit haxhi të lutet me fjalët që ai i sheh të arsyeshme dhe të nevojshme për vete.

6. Puthja e “Ruknul Jemanit” anës së Qabes në drejtim të Jemanit. Veprim i gabuar pasi kjo anë e Qabes lejohet vetëm të preket me dorë por nëse ndodh për shkak të grumbullit të madh të njerëzve të mos arrij tek prekja e tij atëherë nuk bën shenjë me dorë në drejtim të tij.

7. Sjellja në Tavaf duke hyrë nga brenda murit të rrumbullakët i cili ndryshe njihet si “Haxher Ismail” i cili është i ndaluar dhe tavafi brenda kësaj hapësire nuk është i pruar pasi kjo pjesë e murit është pjesë përbërëse e Qabes.

8. Bindja se dy rekatet pas tavafit patjetër duhet të falen prapa “Mekami Ibrahimit”. E vërteta qëndron në faktin se këto dy rekate haxhiu mund t’i falë ku të ketë mundësi dhe ku të dëshiroj. Prandaj është më e

arsyeshme të largohet nga ai vend dhe të falet sa më larg për të mos ju penguar vëllezërve tjerë haxhinj.

Forma e kryerjes së haxhit

- Kur hyn dita e tetë e muajit Dhul-Hixhe (një ditë para natës së bajramit. Sh.p.) e cila ndryshe quhet “Jeumu tervije”³¹⁷ duhet të bëjë nijet haxhin dhe të vesh rrobat e ihramit nga vendi ku ndodhet haxhiu. Rrobat paraprake i çvesh të gjitha, lahet i tërë trupi si në rast larje nga papastërtia duke marrë gusël. Pastaj parfumose me parfumin më të mirë të mundshëm duke vendosur parfum mbi kokë dhe në mjekër. Pastaj falë farzin e asaj kohe, nëse është koha për falje të namazit farz, nëse jo atëherë fal dy rekatë sunet me nijet të faljes së dy rekateve të abdesit. Pas këtij namazi bën nijetin e haxhit dhe fillon shqiptimin e telbijes. Forma e telbijes në këtë rast është shqiptimi i fjalës: *“Lebbejke haxhxhen - O Zot të përgjigjem ty me haxh”*, por nëse frikësohet se për shkaqe

³¹⁷ Është quajtur me këtë emër pasi haxhinjtë në kohët e hershme gjatë kësaj dite grumbullonin ujë për vete në Mekë i cili do t’u mjaftonte për të gjitha ditët e haxhit dhe pastaj niseshin për kryerjen e detyrimeve të tyre. Gjithashtu thuhet se u quajt me këtë emër sepse Allahu në këtë ditë ja tregoi Ibrahimit, alejhi selam, rregullat e haxhit.

të caktuara nuk mund ta plotësojë haxhin atëherë i lejohet ta kushtëzojë në nijet plotësimin apo mosplotësimin e haxhit duke thënë: *“Ve in habeseni habis fe mehili hajthu habesteni - Nëse më pengon diçka nga plotësimi i tij unë lirohem prej këtij obligimi në atë vend”*.

- Shkon në Mina dhe aty falë drekën, ikindinë, akshamin, jacinë dhe sabahun e ditës së nesërme duke i shkurtuar farzet që i kanë katër rekate pa i bashkuar mes vete. Veprim ky i transmetuar nga tradita e Pejgamberit, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*.

- Pas lindjes së diellit të ditës së Arafatit shkon prej Minas në Arafat. Qëndron në Nemire, po pati mundësi, pasi qëndrimi në të është sunet.

- Pas zenitit të diellit fal drekën dhe ikindinë duke i shkurtuar nga dy rekate dhe duke i bashkuar në kohë të drekës. Pas faljes veçohet me dhikër, lutje, nënshtrim ndaj Allahut, duke u lutur për nevojat, kërkesat dhe dëshirat e tij. Gjatë lutjes i ngrit duart kah qielli dhe kthehet kah kibla.

Duaja që më së shumti e shqiptonte Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, ka qenë fjala: *“La ilahe il-Allahuh vahdehu la sherike lehu, lehul mulku ue lehul hamdu ue huve ala kul-li shej’in kadir”*- “Nuk meriton adhurim askush pos Allahut i Cili është i Vetëm pa shok. Atij i takon pushteti dhe lëvdatat dhe Ai është i Fuqishëm mbi çdo gjë”). Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, e shfrytëzonte maksimalisht fundin e ditës së Arafatit për t’u lutur në të sepse lutja më e mirë është ajo e ditës së Arafatit.

- Pas përfundimit të diellit shkon në Muzdelife. Nëse arrin atje para hyrjes së kohës së jacistë e fal vetëm akshamin e pastaj pret deri të hyj koha e jacistë për ta falë. Por nëse gjatë udhëtimit është vonuar dhe arrinë në Muzdelife pas kryrjes së kohës së jacistë atëherë e fal akshamin dhe jacinë duke i bashkuar. Nëse për arsye të pranueshme, si lodhja e madhe, mos prezenca e duhur e ujit për të ndërruar abdest, etj., ka nevojë ta bashkojë akshamin me jacinë i lejohet kjo gjë edhe nëse nuk ka hyrë koha e namazit të jacistë.

Gjithashtu nëse frikësohet se nuk do të arrij në Muzdelife veçse pas gjysmës së natës në këtë rast e fal akshamin dhe jacinë kudo qoftë edhe pse nuk ka arritur në Muzdelife, sepse i lejohet falja në vend tjetër nëse rrezikohet dalja e kohës së namazit. Në këtë rast përmendim se nuk lejohet të vonohet jacia pas përfundimit të gjysmës së natës.

- Qëndron në Muzdelife deri në lindjen e agimit. Pastaj e fal sabahun me ezan dhe ikamet e pastaj shkon në “mesh`arul haram” për ta madhëruar dhe përmendur Allahun me tekbiere. Gjithashtu lutet derisa të zbardhet qielli mirë. Nëse nuk ka mundësi të shkoj në “mesh`arul haram” lutet në vendin e tij. Gjatë lutjeve dhe dhikrit qëndron i kthyer kah kibla me duar të ngritura kah qielli.

- Pas zbardhjes së qiellit largohet prej aty akoma pa lindur dielli duke u drejtuar për në Mina. Në luginën Mihser shpejton në ecje. Kur arrin në Mina i gjuan gurët në “xhemretul akabe” e cila është e fundit në radhë nga drejtimi i Mekes. Gjuajtja bëhet me shtatë guralecë të vegjël (sa madhësia e farës së hurmës) njëri pas tjetrit duke bërë tekbiere “*Allahu ebker*” gjatë secilës prej tyre.

- Pas përfundimit të gurëve e therë kurbanin e tij e pastaj, nëse është mashkull rruan kokën, ndërsa femra shkurton bistekun e saj sa madhësia e majës së gishtit të vogël të dorës.

- Pastaj zbret në Mekë për të kryer tavafin dhe sa`jin e pastaj kthehet në Mina për të fjetur aty gjatë netve njëmbëdhjetë dhe dymbëdhjetë dhe për të gjuajtur gurët në tre vendet e caktuara pas zenitit të diellit në këto ditë.

Shkuarja deri tek vendi i gjuajtjes së gurëve pëlqehet të jetë në këmbë, por hipja mbi mjet transporti është e lejuar. Fillimisht gjuan gurët tek “Xhemretul ula” gjuajtja e parë e cila është më e largëta nga Meka dhe më afër xhamisë Hajf. Aty gjuan shtatë guralecë njëra pas tjetrës duke bërë tekbire për secilin prej tyre. Pas gjuajtjes largohet pak anash dhe fillon të lutet me gjërat që ai i sheh të nevojshme për vete. Lutjen e zgjatë sa më shumë të jetë e mundur, por nëse nuk ka mundësi ta zgjatë atëherë mjafton një lutje e shkurtë përmes të cilës do ta plotësonte këtë sunet.

- Pastaj shkon tek “Xhemretul vusta” gjuajtja e mesme dhe i gjuan shtatë guralecë njëri pas tjetrit duke bërë

tekbir në secilën gjuatje. Pastaj largohet në të majtë të këtij vendi duke u drejtuar kah kibla për të bërë dua të gjatë, nëse ka mundësi. Përndryshe qëndron pak. Me rëndësi është të mos largohet menjëherë pa bërë qoftë një dua të vogël. Largohet duke shkuar tek “Xhemretul akabe” gjuajtja e madhe për të gjuajtur sikur tek dy të kaluarat. Pas gjuajtjes largohet pa bërë dua.

- Me datën dymbëdhjetë të muajit Dhul-Hixhe (ditën e tretë të bajramit) pasi t’i gjuaj guralecët nëse dëshiron të ngutet mund të largohet nga Mina për në Mekë por edhe mund të qëndrojë edhe një natë. Nëse qëndron edhe këtë natë atëherë nesër duhet gjuajtur gurët pas zenitit të diellit në të tri vendet e gjuajtjes së tyre. Qëndrimi në këtë ditë të fundit është më i pëlqyer por nuk është i obliguar. Ai obligohet vetëm nëse ndodh që haxhiun ta zë perëndimi i diellit akoma pa u larguar nga Mina në këtë rast duhet të flej edhe atë natë.

Nëse ndodhë që haxhiu të vonohet në Mina duke e zënë perëndimi i diellit pa dëshirën e tij por me arsye, si hipja në makinë me nijetin e largimit nga Mina por për shkak të trafikut të ngarkuar mbetet në rrugë pa

dalë prej Minas në këtë rast nuk obligohet të flejë edhe atë natë por largohet kurdo që i jepet mundësia.

- Kur dëshiron të largohet nga Meka për në vendlindjen e tij duhet të kryej tavafin e fundit i cili quhet “tavafi i lamtumirës”. Transmetohet se Pejgamberi, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të*, ka thënë: “Mos të largohet askush veçse pasi takimi i fundit i tij të jetë Shtëpia e shenjtë”.³¹⁸, kurse në transmetimin tjetër: “Njerëzit janë obliguar që takimi i fundit i tyre të jetë Shtëpia e shenjtë. Përveç gruaja me cikël mujor është liruar nga ky detyrim”.³¹⁹ Nga ky detyrim, si u përmend më lart, lirohet gruaja me menstruacione apo ajo me lehonë.

- Tavafi lamtumirës duhet të jetë veprimi i fundit i haxhiut para largimit nga Meka. Nëse ndodhë që me arsye të mbetet në Mekë edhe pas këtij tavafi si rasti i pritjes së shokëve të udhëtimit, bartja e rrobave dhe rregullimi i makinës për udhëtim, apo blerja rrugës diç

³¹⁸ Shënon Muslimi në sahihun e tij, libri mbi haxhin, kapitulli “Detyrimi i tavafit lamtumirës dhe lirimi i gruas me cikël mujor nga ky obligim”, nr. 1327.

³¹⁹ Shënon Buhariu në sahihun e tij, libri mbi haxhin, kapitulli “Tavafi lamtumirës” nr. 1755; Muslimi në sahihun e tij libri mbi haxhin, kapitulli “Detyrimi i tavafit lamtumirës”, nr. 1328.

nga ushqimet dhe gjërat tjera të nevojshme për vete, në këtë rast nuk ka problem dhe nuk detyrohet me tavaf të ri. Kjo për shkak se nuk ka bërë nijet këtë vonim por ka qenë vonesë e pa planifikuar. Nëse ndodhë që të kryej këtë tavaf në mëngjes e pastaj të ndryshojë kohën e udhëtimit me planifikim në këtë rast duhet të bëjë edhe një herë tavafin lamtumirës. Kjo për shkak që veprimi i fundit në Meke të jetë Tavafi lamtumirës.

- Haxhiu nëse planifikon para apo pas haxhit të vizitojë Xhaminë e Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, duhet të bëjë nijet vizitën e xhamisë e jo vizitën e varrit të tij. Kjo për arsye se nuk merret udhëtim i veçantë me nijet adhurimi veçse në tri xhamitë e shenjta; Qabja, Xhamia e Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, në Medinë dhe Xhamia e Aksasë në Kuds të Palestinës. Kur arrin tek kjo xhami futet brenda saj me këmbën e djathtë dhe thotë:

Bismilah ues-salatu ues-selamu ala resulilah. Allahume g-firli dhunubi vef-tahli ebvabe rahmetike. Eudhu bilahil adhim, ue bi vexhhi-hil kerim, ue bi sultanihil kadim mine shejtani raxhim

Në emër të Allahut, paqja dhe lëvdatat e Zotit qofshin mbi Pejgamberin. O Zot më fal gabimet e mia, mi hap dyert e mëshirës Tënde. Kërkoj mbrojtjen e Allahut të Madhëruar, me Fytyrën e Tij Fisnike dhe pushtetin e Tij të gjithmonshëm nga djalli i mallkuar.

Pastaj fal namaz sa të ka dëshirë. Mundësisht pëlqehet që ky namaz të jetë në “reudah” e cila është pjesë e kopshtit të Xhenetit. Kjo pjesë e xhamisë është mes minberit të Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, dhe dhomës së tij në të cilën sot është varri i tij. Pas namazit nëse dëshiron të vizitoj varrin e Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, atëherë le të qëndrojë para tij me edukatë dhe devotshmëri, para varrit duke thotë:

*Esselamu alejke ejjuhen-nebiju ue rahmetullahi ue berekatuhu
Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi ty o i Dërguar.*

Pastaj lexon salavatet e plota sikur në namaz. Pastaj vazhdon duke thënë:

*Eshhedu eneke resulullahi hakan. Ve enneke kad
belagte risaleh, ve edejtel emanete, ve nesahtel ummeh, ve*

*xhahedte fil-lahi haka xhihadi. Fe xhezakallahu an ummetike
efdal ma xheza nebijjen an ummetihi.*

*Dëshmoj se ti je i Dërguar i Allahut pa kurrfarë
dysхими, ti e plotësove mesazhin e Zotit, amanetin e dërgove
në vend, këshillove ummetin, luftove në rrugë të Allahut
ashtu si duhet. Allahu të shpërbleftë për këto mirësi që u bëre
shkaktar që t'i ketë ummeti yt, shpërblime të mëdha që nuk ka
pasur asnjë pejgamber para teje.*

Pastaj ecë pak djathtas dhe i jep selam Ebu Bekrit dhe lutet për të duke thënë: “Allahu qoftë i kënaqur me të” pastaj vazhdon para varrit të Omerit dhe pasi i jep selam lutet edhe për të: “Allahu qoftë i kënaqur me të”. Pas përshëndetjes së këtyre dy sahabëve nëse lutet për ta me lutje të përshatshme për rastin do të ishte mirë.

- Gratë nuk duhet ta vizitojnë varrin e Pejgamberit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, e as varret tjera. Pejgamberi, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, “I ka mallkuar gratë që vizitojnë varrezat dhe ato që ndezin qirinj në to apo që i shndërrojnë në *xhamia*”³²⁰. Asaj i lejohet t'i dërgojë përshëndetje të

³²⁰ Shënon Ahmedi në musnedin e tij, 4/458, nr. 1926; Ebu Davudi, libri “Xhenazet”, kapitulli “Vizita e varreva nga gratë”, nr. 2817;

Dërguarit, *paqja e Allahut qoftë mbi të*, nga vendi i saj në xhami sepse salavatet i përcillen atij nga e gjithë bota.

- Burrat mund të vizitojnë edhe varrezat e Bekijjes, të cilat janë në Medinë. Kur afrohet tek to duhet thënë:

*Esselamu alejkum ehled-dijar minel mu'minine uel muslimine
ue inna insha'Allahu bikumul-lahikun. Jerhamullahu
mustakdimine minna ue minkum uel muste'hirine.*

*Nes'elullahe lena ue lekumul afijeh. Allahumme la tahrinna
exhrehum ue la tuftina ba'dhum, uagfir-lena ue lehum.*

*Paqja qoftë mbi ju o banorë të këtyre vendeve, ju besimtarë
dhe muslimanë. Edhe ne pas juve do të vijmë atje insha'Allah.
Allahu i mëshiroftë të parët dhe të fundit tanë. Lus Allahun
mirësi për ju dhe për neve. O Zoti im mos na privo nga
shpërblimi i tyre, mos na sprovo pas tyre dhe na mëshiro neve
dhe ata.*³²¹

Tirmidhiu, libri "Namazi", kapitulli "Urrejtja e shndërrimit të varrezave në xhami", nr. 294.

³²¹ Shënon Muslimi, libri "Xhenazet", kapitulli "Çfarë duhet thënë nga lutjet kur hyn në varreza", nr. 974, dhe 975; Ibn Maxhe, libri "Xhenazet", kapitulli "Çfarë thuhet kur hyn në varreza", nr. 1547.

Umreja dhe dispozitat e saj

Kuptimi i umres

Umreh quhet adhurimi i Allahut duke qenë me ihram, pastaj duke kryer tavafin rreth Qabes, ecjen (sa`jin) mes dy kodrinave, Safa dhe Merveh, dhe në fund duke shkurtuar apo rruar flokët.³²²

Dispozita e umres

Mendimi më i saktë është se umreja obligohet një herë në jetë ashtu sikur haxhi.³²³ Ky mendim mbështetet në hadithin e transmetuar nga Aisheja, *Allahu qoftë i kënaqur me të*, e cila kishte pyetur Pejgamberin, *paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të: "Xhihadi a është obligim për gratë? Po, ju përgjigj Pejgamberi, paqja dhe lavdërimi i Allahut qofshin mbi të, Por xhihadi i tyre nuk ka luftë, ai është haxhi dhe umreja"*.³²⁴

³²² "El-Mumti sherh zadul mustekni", shejh Uthejmin, 7/8.

³²³ "El-Mugni", 5/13 dhe "Reudatu talibin", 3/17.

³²⁴ Shënon Ahmedi në musnedin e tij, 6/71/165, Ibn Maxhe në sunenin e tij, libri "Haxhi", kapitulli "Haxhi është xhihad i grave", nr. 2901. Hadithin e saktëson Albani në "Irvaul galil", nr. 981.

Forma e kryerjes së umres

- Besimtari kur vendos të shkoj për umre është e pëlqyer që fillimisht t'i kryej disa veprime të cilat i kryen edhe gjatë haxhit. Të pastrohet duke larë trupin, pastaj të parfumoset, të fal dy rekate namaz, e pastaj të bëjë nijet kryerjen e umres dhe të shqiptoj telbijen me fjalën: *“Lebbejke umreten”*.

- Pastaj vazhdon sa më shpesh duke shqiptuar telbijen sikur në haxh:

Lebbejke allahumme lebbejk. Lebbejke la sherike leke lebbejk.

Innel hamde ven-ni'mete leke vel-mulk. La sherike lek.

Të përgjigjem o Zoti im të përgjigje. Të përgjigjem Ty që nuk ke shok të përgjigjem. Vërtet i tërë laudi, mirësitë dhe pushteti të takon Ty, i Cili nuk ke shok

Mashkulli këtë lutje e shqipton me zë të lartë, femra aq sa e dëgjon vet.

- Personi i cili dëshiron umren nëse frikësohet se mund ta pengojë diçka apo dikush nga kryerja e umres atëherë gjatë nijetit duhet të kushtëzojë me këtë fjalë:

Kushtet e fesë në pak fjalë

Fe in habeseni habis fe mehili hajthu habesteni.

*Nëse më pengon diç atëherë lirimi im nga ky adhurim është
vendi ku më del pengesa,*

- Kur arrin në Qabe hyn me këmbë të djathtë duke thënë:

*Bismilah ues-salatu ues-selamu ala resulilah, Allahumme
gfirli dhunubi uef-tah li ebvabe rahmetik.*

*Në emër të Allahut, paqja dhe lëvdatat e Zotit qofshin mbi
Pejgamberin. O Zot më fal gabimet e mia dhe hapi për mua
dyert e mëshirës Tënde.*

- Shkon deri tek Qabja dhe fillon tavafin duke prekur *haxherul esvedit* (gurin e zi) me dorë të djathtë. Nëse ka mundësi edhe e puthë atë. Nëse nuk ka mundësi ta bëj asnjërin veprim atëherë bën me shenjë duke ngritur shuplakën e dorës së djathtë në drejtim të tij. Në të gjitha këto rastet duhet të shqiptoj fjalën “*Allahu ekber*”.

- Gjatë tavafit i lutet Allahut dhe e përmend Atë sa më shumë që ka mundësi.

- Kur arrin tek “*ruknul jemani*” - ana e Qabes në drejtim të Jemenit, mundohet ta prekë me dorën e djathtë

qoshen e saj. Nëse nuk arrin ta prek me dorë atëherë nuk ka nevojë të bëjë me shenjë në drejtim të saj.

- Mashkulli gjatë umres në tavaf, pjesën e sipërme të ihramit duhet ta mbajë në pozicion më të veçantë se herave tjera. Kjo veçanti është e duke futur ihramin nën sqetullën e krahut të djathtë kurse mbi atë të krahut të majtë. Kjo formë e mbajtjes së ihramit është e veçantë për umren dhe tavafin fillestar gjatë haxhit.

- Gjithashtu gjatë tavafit duhet të shpejtojë në tre rrethrotullimet e para por duke i zvogëluar hapat. Me kusht që gjatë këtij shpejtimi të mos ju pengojë njerëzve tjerë të pranishëm. Përndryshe nuk vrapon.

- Pas përfundimit të tavafit afrohet tek “Mekami Ibrahim” dhe prapa tij falë dy rekate namaz.

- Pastaj shkon të kryej sa’jin (ecjen) mes dy kodrinave, Safa dhe Merve. Kur të afrohet tek Safaja lexon ajetin: **“Innes-safa uel mervete min sheairil-lah”**.³²⁵ **“Vërtetë kodra Safa dhe Merve janë prej shenjave të Zotit”**, pastaj gritet mbi kodrinë aq sa mund ta shoh Qaben.

³²⁵ S. Bekare: 158.

Kthehet kah Qabja dhe i ngrit duart kah qielli e falënderon Allahun dhe lutet sipas dëshirës së tij.

- Pas përfunimit të lutjes fillon të ecë për të shkuar tek kodrina Merve. Kur arrin tek shenja e gjelbërt e cila gjendet në luginën apo rrafshinën e atyre dy kodrinave duhet të vrapojë sipas mundësive të tij por me kusht të mos i pengojë askujt gjatë vrapimit.

Pastaj kur arrin tek shenja tjetër e gjelbërt e cila gjendet pas disa metrave prap ndalet dhe ecë sikur ishte duke ecur më parë. Kështu vazhdon të ec deri tek Merveja. Tek kjo kodrinë lutet njëjtë sikur më parë tek Safaja.

- Pas përfundimit të sa'jit shtatë herë rruan kokën e tij apo i shkurtojë flokët. Ndërsa gruaja shkurton fundin e flokëve të saj (bistekun) sa maja e gishtit të dorës apo dy centimetër për afërsisht.

- Me përfundimin e këtyre veprimeve besimtari e përfundon umren e tij.

Kushtet e umres

Umreja ka tre kushte:

1. Ihrami.
2. Tavafi rreth Qabes.
3. Sa'ji (ecja) mes Safas dhe Merves.

Farzet e umres

1. Ihrami nga vendi i mikatit.
2. Rruarja e kokës ose shkurtimi i flokëve.

PËRMBAJTJA

Parathënia -----	5
Bazat e besimit Islam -----	10
IMANI -----	12
Kushtet e Imanit -----	13
Kushti i parë i besimit: Besimi në Allahun -----	15
Çështja e parë: Besimi në ekzistimin e Allahut të Lartësuar (teuhidi rububijje) -----	16
1. Argumentet mendore për ekzistimin e Allahut të Lartësuar -----	16
2. Argumentet shqisore për ekzistimin e Allahut të Lartësuar -----	18
3. Argumentet e natyrshmërisë për ekzistimin e Allahut të Lartësuar -----	19
4. Argumentet shariatike për ekzistimin e Allahut të Lartësuar -----	20
Çështja e dytë: Besimi se Allahu është i Vetmi që meriton për t'u adhuruar (teuhidi uluhijje) -----	21
Çështja e tretë: Besimi në emrat dhe atributet e larta (teuhidi esma'i ues-sifat) -----	23
Frytet e Imanit në Allahun -----	24

Kushti i dytë i besimit: Besimi në enguj -----	25
Kush janë engujt? -----	25
Si të besojmë në enguj? -----	25
Frytet e besimit në enguj -----	26
Kushti i tretë i besimit: Besimi në librat e Allahut -----	27
Çfarë nënkuptojmë me besimin në librat e Allahut? --	27
Frytet e besimit në libra -----	28
Kushti i katërt i besimit: Besimi në të Dërguarit -----	29
Kush janë të Dërguarit? -----	29
Çfarë përfshinë besimi në të Dërguarit? -----	30
Frytet e besimit në të Dërguarit e Allahut të Lartësuar	32
Kushti i pestë i besimit: Besimi në Ditën e Fundit -----	32
Çfarë përfshinë besimi në Ditën e Fundit? -----	33
Frytet e besimit në Ditën e Fundit -----	36
Kushti i gjashtë i besimit: Besimi në kader -----	36
Besimi në kader përmbledh në vete disa çështje -----	37
Frytet e besimit në kader -----	39
Rëndësia e akides -----	40
Qëllimet e akides islame -----	40
Miqësia dhe armiqësia (El-velau ve el-bera) -----	43
Rëndësia e miqësisë dhe armiqësisë për hir të Allahut	43
Shembuj të miqësisë së ndaluar ndaj pabesimtarëve --	45

Kushtet e fesë në pak fjalë

Shirku, përkufizimi dhe llojet e tij -----	50
Ç'është shirku? -----	50
Llojet e shirkut -----	50
1. Shirku i madh -----	50
Rreziqet e shirkut të madh -----	52
Llojet e shirkut të madh -----	52
2. Shirku i vogël: Përkufizimi dhe llojet e tij -----	55
Ndarja e shirkut të vogël -----	55
1. Shirku i dukshëm -----	56
2. Shirku i fshehtë -----	58
Dallimi mes shirkut të madh dhe shirkut të vogël ----	59
Vizita e varrezave -----	59
Ndarja e vizitës së varrezave -----	60
1. Vizita "sher'ijje", sipas udhëzimit pejgamberik ----	60
Rregullat e vizitës së varrezave sipas udhëzimit pejgamberik -----	60
2. Vizita 'bid'ijje', me risi që i janë mveshur fesë ----	61
3. Vizita 'shirkije', ku i bëhet ortak Allahut në adhurim 62	
Hipokrizia dhe llojet e saj -----	63
Kuptimi i saj -----	63
Llojet e hipokrizisë -----	64
1. Hipokrizia në akide (besim) -----	64

Kushtet e fesë në pak fjalë

2. Hipokrizia në vepra -----	65
Magjia, magjistarët dhe temat e tjera -----	67
a) Realiteti i magjisë -----	67
b) A ka mundësi që magjia të shkaktojë dëm? -----	68
c) Dëmet e magjisë për individët dhe shoqërinë -----	68
ç) Vendimi i Sheriatit për magjinë -----	70
d) Vendimi i Sheriatit për magjistarët -----	71
dh) Si të mbrohemi prej magjisë? -----	71
SHEHADETI -----	75
Dy dëshmitë -----	76
Ç'është shkenca e teuhidit? -----	76
Islami dhe kuptimi i tij -----	76
Llojet e teuhidit -----	78
1. Teuhidi rububijje -----	79
2. Teuhidi uluhijje -----	81
3. Teuhidi esma' u ues-sifat -----	88
Vlera e teuhidit, rëndësia e tij në pranimin e veprave -	90
Kuptimi i drejtë i fjalës "La ilahe il-lAllah" -----	90
Adhurimi -----	93
Përkufizimi i adhurimit -----	93
Kushtet e adhurimit -----	94
Shtyllat në të cilat ngritet adhurimi -----	96

Kushtet e fesë në pak fjalë

Llojet e adhurimeve -----	97
NAMAZI -----	99
Tahareti - Pastërtia -----	104
Vendimi sheriatik mbi pastërtinë -----	104
Llojet e pastërtisë -----	105
a) Rregullat e kryerjes së nevojës fiziologjike -----	105
b) Rregullat pas kryerjes së nevojës fiziologjike -----	107
Abdesti -----	108
Përkufizimi i abdestit -----	108
Vlera e abdestit -----	109
Farzet e abdestit -----	112
Sunetet e abdestit -----	113
Mekruhet e abdestit (gjërat që urrehen gjatë tij) -----	116
Mënyrat e marrjes së abdestit -----	116
Gjërat që e prishin abdestin -----	118
Rregulla të rëndësishme që vlen të kuptohen -----	118
Mes'hi mbi meste dhe argumenti i tij -----	120
Kushtet e mes'hit mbi meste -----	121
Kohëzgjatja e mes'hit dhënë mesteve -----	122
Si merret mes'h? -----	122
Çfarë e prishë mestin? -----	122
Gusli (pastërtia e madhe) -----	123

Kushtet e fesë në pak fjalë

Format e guslit -----	124
Tejemumi -----	125
Ligjësimi i tejemumit -----	125
Gjërat që e prishin tejemumin -----	126
Mënyra e tejemumit -----	126
Menstruacionet, lehonia dhe istihada (rrjedhja e çrregullt e gjakut) -----	127
Lehonia -----	127
Mustehada -----	127
Disa nga dispozitat e menstruacioneve dhe lehonisë	128
Gjendjet e gruas mustehada (me çrregullime në gjak)	128
Disa rregulla për mustehadën -----	129
Namazi -----	130
Përkufizimi i namazit -----	130
Rëndësia dhe vlera e namazit -----	130
Gjykimi shariatik për namazin -----	131
Argumentet e Sheriatit për obligimin e namazit -----	132
Lënësi i namazit -----	134
Shtyllat e namazit -----	136
Kushtet e namazit -----	137
Vaxhibet e namazit -----	138
Sunetet e namazit: -----	140

Kushtet e fesë në pak fjalë

Namazi me xhemat - kolektiv -----	141
1. Vlera e këtij namazi -----	141
2. Dispozita e faljes së namazit me xhemat -----	142
3. Numri i personave që kushtëzohet për t'u konsideruar xhemat -----	144
4. Arsyet që e shfuqizojnë detyrimin e namazit me xhemat -----	144
5. Disa rregulla që kanë të bëjnë me xhematliun -----	145
6. Disa rregulla të imamit -----	146
Namazi i të sëmurit -----	147
Namazi i xhumasë -----	148
1. Dispozita e faljes së këtij namazi -----	148
2. Kush obligohet me këtë namaz -----	149
3. Urtësia e faljes së namazit të xhumasë -----	149
4. Kushtet e namazit të xhumasë -----	150
Namazi i bajramit -----	151
1. Dispozita e faljes së tij -----	151
2. Koha e namazit të bajramit -----	151
3. Vendi i faljes së bajramit -----	152
4. Forma e namazit të bajramit -----	152
Namazi me rastin e nxënies së diellit apo hënës -----	153
Forma e namazit me rastin e eklipsit -----	153

Namazi me rastin e kërkimit për rënie shiu (Istiska) -	154
Dispozita rreth namazit të kërkimit rënie shiu -----	155
Forma e këtij namazi -----	155
Namazi vullnetar -----	156
Namazi i teravisë -----	157
Namazi i xhenazes -----	159
1. Legjitimiteti i tij -----	159
2. Dispozita e këtij namazi -----	159
3. Kushtet e namazit të xhenazes -----	160
4. Shtyllat e namazit të xhenazes -----	160
5. Forma e namazit të xhenazes -----	161
6. Çështje të rëndësishme që kanë të bëjnë me namazin e xhenazes -----	161
ZEKATI -----	163
1. Përkufizimi i zekatit -----	165
2. Rëndësia dhe urtësia e zekatit -----	165
3. Disa nga urtësitë pse u obligua zekati -----	165
4. Argumentet që obligojnë zekatin -----	167
5. Dallimi mes zekatit dhe taksave -----	169
6. A mjafton dhënia e taksave nga dhënia e zekatit? -	170
7. Kushtet e zekatit -----	171
Kushtet që kanë të bëjnë me dhënësin e zekatit -----	171

Kushtet e fesë në pak fjalë

Kushtet që kanë të bëjnë me vet pasurinë -----	172
Dispozita islame ndaj mosdhënësit të zekatit -----	173
8. Pasuria nga e cila duhet dhënë zekat -----	174
1. Ari dhe argjendi -----	174
Dhënia e zekatit në të hollat që shërbehen sot njerëzit	175
Nisabi i të hollavë të sotme -----	176
2. Malli i tregtisë -----	176
a) Kuptimi i tij -----	176
b) Kushtet e mallit të tregtisë -----	177
c) Sasia e duhur për t'u dhënë -----	177
ç) Llojet e mallit të tregtisë që duhet dhënë zekat ----	177
3. Kafshët nga të cilat duhet dhënë zekat -----	178
Kushtet e zekatit të kafshëve -----	178
Lista që sqaron zekatin e kafshëve dhe numrin e tyre	179
a) Lista e zekatit të deveve -----	179
b) Lista e zekatit të lopëve -----	180
c) Lista zekatit të deleve -----	180
4. Zekati i të lashtave dhe frutave -----	181
a) Cilat nga këto të mbjella duhet të jepet zekat? ----	181
b) Nisabi i zekatit të lashtave dhe frutave -----	182
c) Çështje që lidhen me zekatin e të lashtave dhe frutave	182
Çështje të përgjithshme rreth zekatit -----	183

Kushtet e fesë në pak fjalë

9. Venddhënia e zekatit -----	190
1. Fukaratë (të varfërit) -----	191
2. Për nevojtarët -----	192
3. Ata që janë ngarkuar me mbledhjen dhe administrimin e tij -----	192
4. Për të zbutur zemrat njerëzve -----	193
5. Për lirimin e skllëvërve -----	194
6. Të rënduarit nga borxhet -----	195
7. (Luftëtarët në) rrugën e Allahut -----	196
8. Për udhëtarët e mbetur rrugëve -----	197
Kujt ndalohet t'i jepet zekati? -----	198
Zekatul-fitri (vitrat) -----	199
Dispozita e tij -----	199
Urtësia e dhënies së tij -----	199
Koha e dhënies së tij -----	200
Ku jepet zekatu fitri? -----	200
A lejohet nxjerrja e zekatul-fitrit në të holla aq sa shuma e atij ushqimi? -----	200
AGJËRIMI -----	201
Agjërimi -----	202
Kuptimi gjuhësor i agjërimit -----	202
Kuptimi terminologjik -----	203

Kushtet e fesë në pak fjalë

Pozita e agjërimit në Islam -----	203
Dobitë e agjërimit -----	205
Argumentet që obligojnë agjërimin -----	207
Kush obligohet të agjërojë? -----	208
Shikimi i hënës së muajit të Ramazanit -----	210
Shkaqet të cilat arsyetojnë mos agjërimit -----	212
Gjërat që e prishin agjërimit -----	216
Edukata gjatë agjërimit -----	216
Agjërimi vullnetar -----	219
Gjurmet që lë agjërimit vullnetar -----	222
HAXHI -----	224
Kuptimi i Haxhit -----	227
Origjina e detyrimit të këtij adhurimi -----	227
Vlera e haxhit -----	229
Qëllimet e haxhit -----	231
Kushtet e detyrimit të haxhit -----	233
Kushtet e haxhit -----	235
Farzet e haxhit -----	236
Sunetet kryesore të haxhit -----	237
Mikati-kufijtë e haxhit -----	238
Sqarime të rëndësishme që kanë të bëjnë me mikatin	239
Rregullat e haxhit -----	241

Kushtet e fesë në pak fjalë

1. Ihrami -----	241
2. Telbija -----	245
3. Tavafi -----	246
4. Sa'ji -----	249
5. Qëndrimi në Arafat -----	249
6. Qëndrimi në Muzdelife -----	254
7. Gjuajtja e gurëve -----	246
8. Rruarja e kokës apo shkurtimi i flokëve -----	260
9. Therja e kurbanit -----	261
10. Qëndrimi në Mina -----	263
Disa gabime që i bëjnë haxhinjtë -----	265
Forma e kryerjes së haxhit -----	267
Umreja dhe dispozitat e saj -----	278
Kuptimi i umres -----	278
Dispozita e umres -----	278
Forma e kryerjes së umres -----	279
Kushtet e umres -----	283
Farzet e umres -----	283
Përmbajtja -----	284